cijena 10d

broj 10

STARKE

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

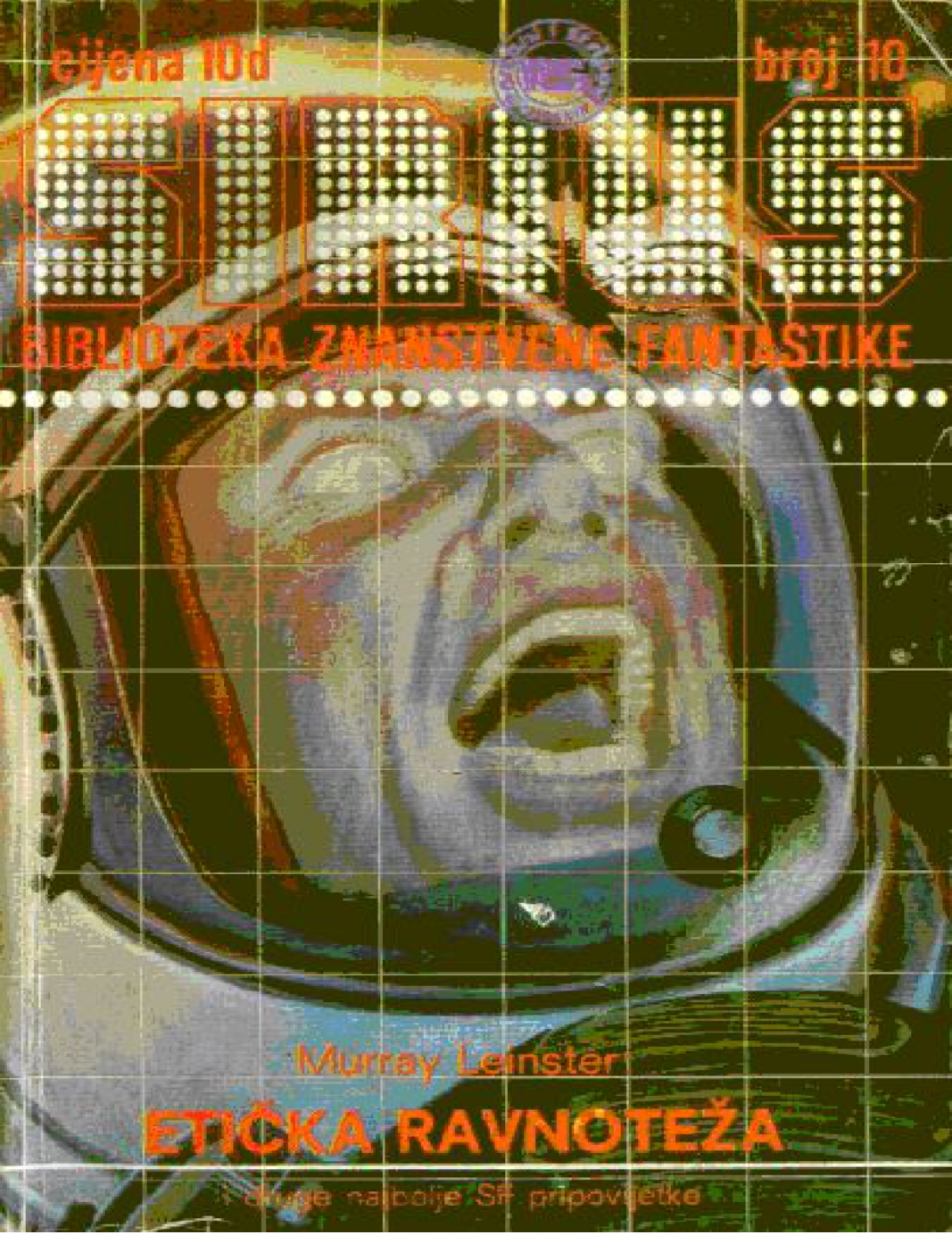

Murray Leinster

ETIČKA RAVNOTEŽA

i druge najbolje SF pripovijetke

SADRŽAJ:

Murray Leinster:
ETIČKA RAVNOTEŽA

Branko Belan:
TYRANNOSAURUS

Katherine MacLean:
BAŠ STE KOMPLICIRANI VI ZEMLJANI

Joanna Russ:
STAROMODNA DJEVOJKA

Stanislaw Lem:
TEST

William Tenn:
OSLOBOĐENJE ZEMLJE

Eric Frank Russell:
JA SAM NIŠTA

Arthur C. Clarke
Priče iz »Bijelog jelena«
Priča osma:
KONAČNA MELODIJA

SCAN i obrada slika: Sekundica
OCR, ispravka: Elite
Prelom: MasterYoda

Murray Leinster: Etička ravnoteža

Ethical Equations

Preveo Krunoslav Poljak

To je vrlo, vrlo čudnovato. Etičke jednadžbe, dakako, povezuju ponašanje s vjerojatnošću i daju matematički dokaz da neki načini ponašanja povećavaju vjerojatnost stanovitih vrsta podudarnosti. No nikad nitko nije očekivao da bi one imale nekoga praktičnog učinka. Otkriće zakona vjerojatnosti nije ukinulo kockanje, iako je mnogo značilo za životno osiguranje. Etičke jednadžbe nisu obećavale ni da će biti barem toliko korisne. Bile su čista teorija, bez ikakvih izgleda da budu od bilo kakve praktične koristi. Glavno im je svojstvo bilo kompliciranost. Dopuštale su, doduše, da ono što je idealno ponašanje za jednog čovjeka nije najbolje za drugog. Političar, na primjer, ima potpuno drukčiji kod — i s pravom — nego pripadnik Svemirske patrole. Ali ipak. bar jednom prilikom...

* * *

Stvar iz svemira bila je duga pet stotina metara, imala najveći promjer od pedeset metara točno u svojoj sredini te dobrih šezdeset metara na neobičnoj izbočini u obliku riblje glave na prednjem dijelu. Odmah iza te izbočine nalazili su se čudni režnjasti poklopci i cijela je stvar nalikovala na čudovišnu ribu bez očiju, koja pluta u praznom prostoru s onu stranu Jupitera. No bila je donesena odnekud izvan Sunčeva gravitacijskog polja — njena je brzina bila prevelika da bi imala zatvorenu orbitu — i okretala se sporo, besmisleno i bez svrhe oko osi koju je uspostavila unutar sebe same.

Mala svemirska krstarica prilazila joj je sve bliže i bliže. Freddy Holmes je bio prezrena osoba na »Arnini« na cijelom putu od Marsa. ali je stisnuo šake i zaboravio bijedu i propast svoje karijere, uzbuđen pogledom na tu stvar.

— Nema odgovora na pozive ni na jednoj frekvenciji, sir—reče vezist službeno. — S nje nema zračenja. Ima minimalno magnetsko polje. Temperatura površine iznosi otprilike četiri stupnja iznad apsolutne ništice.

— Mhhhm — odvrati komandant »Arnine«. — Postavit ćemo se usporedo. — Zatim pogleda Freddyja Holmesa i ukruti se — Ne. Na

vama je red, mister Holmes,

Freddy se trže. Bio je u gadnoj situaciji, ali je od uzbuđenja na tren na nju zaboravio. Neprikriveno neprijateljstvo koje su komandant broda i ostali na komandnom mostu osjećali prema njemu podsjeti ga na stvarnost.

— Preuzmite, mister Holmes — ponovi zajedljivo komandant. — Imam takva naredenja. Vi ste prvi otkrili taj objekt, a vaš je ujak zamolio Glavni štab da se vama povjeri njegovo istraživanje. To vam je odobreno. Što namjeravate učiniti?

U njegovom se glasu osjećao bijes koji je nadmašivao čak i njegovo nezadovoljstvo zbog samog putovanja. On je po činu bio poručnik bojnog broda I klase i dobio je nalog da prima zapovijedi od toga nižeg oficira. Već samo to je bilo dovoljno neugodno. No, ovo je bio prvi dodir čovječanstva s izvansunčevom civilizacijom, a Freddy Holmes, poručnik niže klase, postavljen je na čelo toj stvari sasvim političkim utjecajem.

Freddyju se stegne grlo.

— Ja... ja — opet mu se stegne grlo, a zatim zajadikuje: —Ova mi je situacija jednako neugodna kao i vama, sir... dopustite da budem pod vašom komandom, sir, umjesto...

— Ne!— odreže komandant osvetoljubivo. — Vi zapovijedate, mister Holmes. Vaš je ujak upotrijebio politički utjecaj da tako bude. Meni je zapovijeđeno da izvršavam vaša naređenja a ne da vam budem dadilja ako je posao prekrupan za vas. Za njega ste vi odgovorni! Hoćete li izdati naređenja? Freddy se ukruti.

— U redu, sir. To je očigledno brod, i to bez svake sumnje napušten. Nijedna posada ne bi putovala ne služeći se pogonom i ne bi dopustila da se brod bez ikakve potrebe okreće. Zadržat ćete sadašnji položaj prema brodu. Ja ću uzeti svemirski čamac i jednog dobrovoljca, ako mi ga dadete, i poći da vidim što je u njemu.

On se okrene i napusti most. Dvije minute kasnije, dok je navlačio svemirsko odijelo, u spremište odjeće živahno uđe poručnik Bridges — također mlađi oficir — i reče:

— Dobio sam dopuštenje da pođem s vama, mister Holmes. — On se počne uvlačiti u drugo odijelo. Dok ga je vukao preko prsiju, radosno doda: — Rekao bih da ovo vrijedi cijene koju ću platiti!

Freddy mu ne odgovori. Poslije tri minute mali svemirski čamac izleti iz boka krstarice. Projektiran za istraživalačke poslove i za nošenje alata a ne kao čamac za spasavanje, nije bio zatvoren. U njemu su se vozili ljudi u svemirskim odijelima, s vlastitim alatom i oružjem, a zrak za disanje uzimali su iz njegovih rezervoara a ne iz odijela i koristili se njegovom energijom kako bi čuvali vlastttu. Ali, bio je čudan osjećaj sjediti unutar njegovih paukastih kontura i gledati velike prazne bokove čudnog objekta koji se približavao. Kad

je čamac dodirnuo golemi metalni zid, sve se činilo nestvarnim poput približavanja nekom čarobnom dvorcu preko čudovišnog šanca od zvijezda.

Ipak, brod je bio stvaran. Podstavljeni kotačići ga dodirnu i Bridges zadovoljno zagunđa.

— Magnetično. Možemo se pričvrstiti uz njega. A sada, što?

— Potražitvćemo neki ulaz — reče kratko Freddy, a zatim doda: — Ti otvori slični režnjevima pogonske su cijevi. Pogon mu je naprijed a ne odostraga. Očigledno se ne koristi žiroskopima za upravljanje.

Sitna se letjelica prilijepi na oplatu diva poput muhe na nasukanoga kita. Polako se kretala prema vrhu zaobljenog tijela i preko njega. a zatim dolje na drugu stranu. Krstarica se opet pojavi, a zatim nestade na drugom kraju.

— Nema ulaza, sir — reče radosno Bridges. — Da prorežemo prolaz?

— Hm-m-m — zategne Freddy. — Naš je pogon straga a kontrolna prostorija sprijeda. I zato krcamo teret u sredini broda i zato smo tu tražili ulaz. Ali ovaj brod ima pogon sprijeda. Njegova bi kontrolna prostorija mogla biti u sredini. Ako je tako, teret uzima na krmi. Pogledajmo.

Čamac otpuže prema krmi čudovišta.

— Evo ovdje! — reče Freddy.

Vrata nisu nalikovala na ulazna vrata brodova u Sunčevu sustavu. Klizila su ustranu i nisu imala šarke. Postojala su i unutrašnja vrata, ali su se također lako otvarala. Nije bilo struje zraka i teško je bilo reći jesu li se vrata hermetički zatvarala ili nisu.

— Zrak je izašao — reče Freddy. — Brod je napušten. Možeš ponijeti oružje, ali najpotrebnija nam je svjetiljka.

Magnetska sidra se uključe. Metalne zahvatne cipele svemirskog odijela stvarale su glasnu buku u odijelima dok su njih dvojica ulazila u unutrašnjost broda. Do sada ih je njihova svemirska krstarica mogla promatrati. Sada su joj nestali s vidika.

Divovski zagonetni objekt, koji je bio toliko nalik na slijepu ribu, i dalje je plutao. Besciljno se okretao oko neke unutrašnje osi. Slabašna svjetlost sunca, ovdje iza Jupitera. udarala je oštro u njega. A on je, naizgled nepomično, visio u prostoru pred pozadinom dalekih netreperavih zvijezda. Uredni brod Svemirske patrole veselo je lebdio u udaljenosti od milju i pol. Činilo se kao da se ništa ne zbiva.

Freddy je bio vrlo blijed kad se vratio na most. Trag pritiska šljema na čelu još se vidio i on se odsutno trljao po tom mjestu. Kapetan ga je promatrao nekom zavidljivom zajedljivošću. Uostalom, svaki bi čovjek zavidio onomu tko je bio na stranom svemirskom brodu. Iza njega je išao poručnik Bridges. Nekoliko sekundi nitko nije

govorio. A zatim Bridges živahno salutira:

— Javljam da sam se vratio na brod, sir, i da preuzimam dužnost poslije dopuštene dobrovoljne akcije.

Komandant kiselo dodirne rukom kapu. Bridges se povuće vojničkom odrešitošću. Komandant broda je gledao Freddyja bespomoćnim bijesom starijeg oficira kojem je bilo naređeno da dokaže kako je mlađi oficir glup i kojem se taj zadatak obio o glavu upravo kao i starijim oficirima koji su mu ga dali. Situacija je bila puna elektriciteta. Freddy Holmes, koji je nedavno bio pridodan detektorskoj stanici na Luni što prati asteroide i struje meteora, otkrio je sitan objekt koji se približava od Neptuna. Brzina mu je bila prevelika a da bi bio redoviti pripadnik Sunčeva sustava i zato je Holmes izvijestio da je riječ o posjetitelju i predložio da ga se odmah istraži. No, nije predviđeno da mlađi oficiri čine otkrića. To nije u skladu s tradicijom, koja je neka vrst etičke jednadžbe u Svemirskoj patroli. I zato je Freddy dobio po prstima zbog svoje drskosti. No on je udarac uzvratio, na račun onog što etičke jednadžbe kažu o naučnim otkrićima. Prvi objekt koji se pojavi iz zvjezdanog prostora mora biti istražen. I tako, na najneprofesionalniji način za jednoga mladog pripadnika Svemirske patrole, Freddy je digao prašinu.

Rezultat je bila sadašnja situacija. On je imao ujaka, istaknutog političara. Taj je ujak otišao pred upravno vijeće Svemirske patrole i bez okolišanja istakao da je otkriće njegova nećaka važna stvar. S matematičkom je točnošću dokazao da je Patrola smiješna kad ignorira značajno otkriće samo zato što ga je učinio mlađi oficir. A Vijeće je, kipteći od bijesa zbog vanjske intervencije, naredilo Freddyju da otputuje do objekta koji je otkrio, da dobije apsolutnu komandu nad svemirskom krstaricom koja će ga do tamo prevesti te da obavi istraživanje koje je predložio. Po svim zakonima vjerojatnosti on će morati izvijestiti da je masa što je došla iz prostora izvan Sunčeva sustava ista kao i masa u Sunčevu sustavu. A poslije toga će Vijeće osvetoljubivo povući za uši i njega i njegova ujaka.

No, ispostavilo se da je nezgrapna masa ribolika tvorevina neke strane civilizacije. Ispostavilo se da je otkriće važno. I tako je situacija bila takva da svatko tko je ogrezao u tradiciji Patrole mora škrgutati zubima.

— Ta je stvar, sir — reče Freddy mirno — svemirski brod. Pokreću ga atomski strojevi što bacaju mlazove prema krmi s mjesta koje se nalazi negdje u blizini pramca. Očito se njime upravlja ručno. Isto je tako očito da je u strojarnici došlo do eksplozije i da je veći dio goriva istekao kroz cijevne odvode. Poslije toga brod je bio bespomoćan iako je posada nekako popravila strojeve. Može se izračunati da se u svom praktički slobodnom padu na Sunce taj brod nalazi već nekoliko tisuća godina.

— Pretpostavljam — reče komandant uz finu ironiju, da nitko od posade nije preživio

— Postoji nekoliko problema — reče mtrno Freddy — jedan od njih je i to. — Bio je vrlo blijed. — U brodu nema zraka, ali su rezervoari puni. Skladišta u kojima se vjerojatno nalazi opskrba samo su djelomice prazna. Posada nije umrla od gladi ili gušenja. Brod je jednostavno ostao bez dovoljno goriva. Čini se da je posada pripremila brod da beskonačno vrijeme izdrži plutanje kroz prostor i — on za tren stade — Čini se da je prešla u stanje zaustavljenog života. Svi članovi posade nalaze se u brodu u prozirnim sanducima priključenim na mehanizam. Možda su se nadali da će ih prije ili kasnije pokupiti neki njihov svemirski brod. Komandant broda zatreperi očima.

— Zaustavljeni život? Oni su živi? — a zatim oštro upita:

— Kakva je to vrst broda? Teretni?

— Ne, sire — odvrati Freddy. — To je drugi problem Bridges se slaže sa mnom da je to borbeni brod, sire. Postoji niz generatora što poslužuju predmete koji mogu biti samo oružje. Usput da kažem, ti su predmeti poduprti, postoje uređaji za njihovo punjenje i... postoje vakuumske cijevi što imaju mrežice, ali očigledno rade s hladnim katodama. Sudeći prema dimenzijama kablova koji vode do njih te cijevi imaju snagu od nekoliko tisuća ampera. To se može lako izračunati, sir.

Komandant je hodao dva koraka amo, dva koraka tamo. Stvar je bila čudesna. Ali imao je precizna naredenja.

— Ja sam pod vašom komandom — rekao je tvrdoglavo. —Što namjeravate učiniti?

— Raditi dok mi to sile dopuštaju — reče Freddy tužno —i u tome će mi pomoći još neki ljudi. Želim pretražiti taj brod uzduž i poprijeko kamerama — skanerima i sve što skaneri vide fotografirati ovdje na našem brodu. Želim da ljudima koji budu radili sa skanerima daju upute odavde tehničari po specijalnostima. Hoću da svaka zakovica i svitak tog broda budu na filmu prije nego bilo što dodirnemo.

Komandant se gunđajući složi:

— To i nije takb glupo. Vrlo dobro, mister Holmes, učinit ćemo tako.

— Hvala — reče Freddy. Krenuo je prema izlazu s mosta, a onda zastao. — Ljude koji će raditi sa skanerima valja vrlo pažljivo odabrati. Ne dolaze u obzir oni s maštom. Posada tog broda čini se kao da je živa i njeni pripadnici nisu baš ljepotani. A... hm... plastični sanduci u kojima se nalaze konstruirani su tako da se otvaraju iznutra. To je još jedan problem, sire.

On se spusti ljestvama. Komandant sklopi ruke na leđima i počne

bijesno koračati po mostu. Prvi predmet koji je došao iz dubine svemira jest brod. Na njemu je oružje o kojem Patrola može samo sanjati. A on, iskusni komandant, mora mirno gledati i primati naređenja od tog žutokljunca koji jedva što je izašao iz Akademije. Komandant zaškrguće zubima...

I tada shvati značenje posljednje Freddyjeve primjedbe. Plastični sanduci u kojima strana posada leži u stanju zaustavljenog života otvaraju se iznutra. Iznutra!

Na komandantovu čelu izbiju kaplje hladnog znoja kad je shvatio što to znači. Oružje na brodu, nepotpuno iscrpene zalihe goriva i sanduci za zaustavljanje života što se otvaraju iznutra...

Dva svemirska broda povezivao je sad tanak koaksijalni kabel. Zajedno su se kretali prema Suncu. Mala je krstarica pokraj divovskog stranca izgledala kao patuljak.

Sunce je bilo vrlo daleko; sjajnije od bilo koje zvijezde, dakako, emitirajući divlju radijaciju, ali ipak, njegova je toplinska sfera bila vrlo daleko. Svuda naokolo bila su sitna beskonačno daleka svjetla — zvijezde. Na vidiku je bio samo jedan objekt s primjetnim promjerom. Bio je to Jupiter, u obliku mlađaka, udaljen dvadeset milijuna milja prema Suncu i osamdeset milijuna milja u smjeru svoje orbite. Sve ostalo bilo je praznina.

Paukoliki svemirski čamčić klizio je uzduž kabela između dva broda. Likovi u svemirskim odijelima izađu iz njega i krenu u cipelama s magnetskim potplatima prema ulaznom otvoru. Zatim uđoše.

Freddy dođe na komandni most. Komandant mu promuklo reče:

— Mister Holmes, zamolio bih vas nešto. Po naređenju Vijeća vi zapovijedate ovim brodom sve dok ne završite istraživanje onog broda.

Freddyjevo je lice bilo oronulo i iscrpljeno. On odsutno reče:

— Da, sire. Što želite?

— Htio bih — reče užurbano komandant »Arnine« poslati kompletan izvještaj o vašem dosadašnjem istraživanju. Budući da vi zapovijedate, ne smijem to učiniti bez vašeg dopuštenja.

— Radije bih da ne šaljete, sir — odvrati Freddy. Njegove su čeljusti bile zgrčene od umora. — Naime, mislim da bi Vijeće poništilo sadašnja naredenja i izdalo posve drukčija.

Komandant se ugrize za usnu. Skaneri su poslali potpune snimke gotovo svega što se nalazilo u drugom brodu. Sve je bilo zabilježeno na filmu. Komandant je vidio čudovišta koja su činila posadu iz vansolarne letjelice. A plastični sanduci u kojima su ta čudovišta drijemala najmanje dvije tisuće godina otvarali su se iznutra. To ga je zabrinjavalo. Otvarali su se iznutra!

»Arninini« stručnjaci za elektroniku vrzli su se naokolo u šutljivom zanosu, crtajući dijagrame i zamišljajući rezultate koji su zbunjivali moć rasuđivanja. Artiljerac je pravio podrobne nacrte oružja o kakvom nije nikad ni sanjao i noću se budio i opipavao te crteže da bi se uvjerio jesu li stvarni. No strojar je u očaju kršio prste. Htio je rastaviti strojeve toga drugog broda. Bili su toliko manji od »Arnininih«, a opet su tjerali brod koji ima osamdeset četiri puta veću masu od »Arnine« — i nikako nije mogao shvatiti po kojem načelu rade.

Strani je brod bio deset tisuća godina ispred »Arnine«. Njegove su tajne brzim tempom prebacivane na mali zemaljski brod. No sanduci u kojima su se nalazili još živi članovi njegove posade otvarali su se iznutra.

— Ipak, mister Holmes — uzrujano reče komandant — moram vas moliti da dopustite da pošaljem izvještaj.

— Ali ja ovdje zapovijedam — reče umorno Freddy — i namjeravam zadržati komandu. Dat ću vam pismeno naređenje u kojem zabranjujem da šaljete izvještaj, sire. Neposlušnost ću shvatiti kao pobunu.

Komandant je postao grimizno crven.

— Je li vam jasno — ljutito je upitao — ako se posada tog broda nalazi u stanju zaustavljenog života i ako se ti lijesovi ili kontejneri otvaraju samo iznutra, je li vam jasno da će ih oni otvoriti?

— Da, sir — umorno odvrati Freddy. — Dakako, zašto ne?

— Shvaćate li da kablovi iz tih kontejnera vode do termoakumulatora na vanjskoj oplati broda? Ta čudovišta su znala da ne mogu ostati na životu bez energije, ali su znala i da je mogu dobiti u svakom sunčevom sustavu! Zato su usmjerili brod prema našem Suncu s onoliko energije koliko su se usudili upotrijebiti i prešli u stanje zaustavljenog živola ostavivši rezervu energije kojom će se spustiti, a prije toga uključiti termoakumulatore koji će ih probuditi kad dođe vrijeme.

— Da, sire — reče Freddy umorno kao i prije. — U svakom slučaju, bili su hrabri. No, što biste vi učinili?

— Poslao bih izvještaj Glavnom Štabu! — bijesnio je komandant. — Izvijestio bih da je ovo borbeni brod, koji je u stanju uništiti cijelu Patrolu i razoriti naše planete! Izvijestio bih da su njegova posada čudovišta, koja su, na sreću, u ovom času bespomoćna, ali da imaju dovoljno goriva za slijetanje. I zamolio bih ovlastenje da iz broda izvadim te lijesove i da ih uništim! Zatim bih...

— Ja sam učinio nešto jednostavnije — reče Freddy, — Isključio sam termoakumulatore. Oni ne mogu ponovno oživjeti. I zato ću odspavati nekoliko sati. Molim da me ispričate...

— On ode u svoju kabinu i baci se na postelju.

Ljudi sa skanerima istraživali su svaki četvomi centimetar uspavanog broda. Radili su u svemirskim odijelima. Napuniti divovsko truplo zrakom značilo bi praktički isprazniti rezervoare »Arnine«. Jedan čovjek u svemirskom odijelu držao je skaner ispred neobičnog valjka od elastične tvari, na kojem su bili ispisani simboli. Fotografiranjem je kopiran izvještaj nepoznata sadržaja. Skaneri su radili u skladištima, prostorijama za posadu, u topovskim kulama. Do sada ni najmanji predmet nije izvađen iz divovskog stranca. To je bilo naređenje koje je dao Freddy. Iz svakog predmeta izvučen je i najmanji komadić informacije, no ništa nije uzeto. Čak se i kemijska analiza obavljala s pomoću skanera korištenjem spektografije hladnog svjetla iz laboratorija na krstarici. Freddyjeva nepopularnost nije se smanjivala. Glavni inženjer ga je strahovito proklinjao. Ti strani strojevi... Bili su popravljeni poslije eksplozije i izgledali nevjerojatno jednostavni. No u način njihova rada nije se moglo proniknuti. Inženjer je žarko želio staviti na njih ruke. Fiziokemičar je želio načiniti nekoliko analiza vlastitim rukama umjesto spektografijom preko skanera. I svi ljudi, od najmlađeg učenika do samog komandanta željeli su doći u posjed neke tvorevine strane, nečovječanske rase, koja je bila deset tisuća godina ispred ljudske civilizacije. I zato je Freddy bio nepopularan. No to je bio samo dio njegove nevolje. Znao je da je pogrešno postupio. Etičke jednadžbe davale su matematički dokaz da su vjerojatnost i etika međusobno povezani tako da se ne mogu očekivati konačni zadivljujući rezultati od neetičkog početka. Freddy je povrijedio disciplinu — koja je dio etike — i poslije toga, preko svog ujaka, upleo politiku u poslove Patrole. To je bio nesumnjivo zločin. Po jednadžbama će vjerojatnost katastrofalnih podudarnosti biti golema sve dok se ne poduzme korektivna, etički ispravna akcija kako bi se poništili prvotni prekršaji. Freddy nije nikako mogao smisliti takvu akciju. Istodobno je znao da je stvar hitna. Unatoč umoru spavao je nemirno jer ga je nešto u pozadini duše prodorno upozoravalo da je katastrofa blizu.

Probudio se neosvježen i tupo je buljio u strop nad glavom. Obeshrabreno je pokušao naći razumno rješenje kad se začulo kucanje na vratima. Bio je to Bridges s hrpom papira.

— No, tu si! — reče veselo kad Freddy otvori vrata. —Sada ćemo se svi radovati!

Freddy uzme papire.

— Što se dogodilo? — upita. — Je li komandant poslao po nova naređenja i ja odlazim u zatvor?

Bridges se naceri i pokaže na papire u Freddyjevim rukarna. Poslao ih je fiziokemičar koji je raspolagao svom opremom za analizu manje teških tijela.

— »Elementi pronadeni u stranoj letjelici« bio je naslov jednog

dokumenta. Freddy preleti spisak. Teških elemenata nije bilo, ali je sve bilo poznato. U rezervoaru za gorivo bio je čisti dušik, sjeti se, i strojar je gotovo poludio nastojeći pojmiti kako su se služili dušikom za dobivanje atomske energije. Freddy pogleda na dno spiska. Željezo je bilo najteži element na spisku.

— Zašto bi se zbog ovoga svi radovali? — upita.

Bridges pokaže prstom. Poznati atomski simboli imali su uza sebe neobične brojke. H_3, Li_5, Be_8. On zatreperi očima. Zatim opazi N_{15}, F_{18}, $S_{34'35}$. Pogled mu se ukoči. Bridges se smiješio.

— Pokušaj izračunati koliko taj brod vrijedi — reče radosno. — I sve to pripada »Arnini«. U Patroli nagrade nisu dopuštene, ali pet posto plijena jest. Vodik tri je otkriven na Zemlji. ali nije nikad izoliran. Litij pet ne postoji na Zemlji, a ni berilij osam, ni dušik petnaest, ni kisik sedamnaest, ni fluor osamnaest, ni sumpor trideset i četiri ili trideset pet! Cijeli je brod sagrađen od izotopa, koji jednostavno ne postoje u Sunčevu sustavu! A poznata ti je cijena čistih izotopa! Trup broda je praktički čisto željezo pedeset pet. Cijena čistog željeza pedeset četiri iznosi trideset pet kredita gram! I još se govori o izgubljenom blagu Marsa! Samo za tehničke potrebe goli trup tog stranca vrijedi desetogodišnji dohodak zemaljske vlade! Svaki čovjek na »Arnini« je bogataš. I ti si postao popularan!

Freddy se nije smijao.

— Dušik petnaest — rekao je polako. — To se nalazi u preostalom rezervoaru za gorivo. On ulazi u čudnu malu aluminijsku komoru, a odatle u pogonske cijevi. Shvaćam...

Bio je vrlo blijed. Bridges je sav sjao.

— Stotinu tisuća tona materijala koji jednostavno ne postoje na Zemlji! Čisti izotopi, nedirnuti! Nečistih nema ni za jedan kamion! Moj dragi momče, ja sam te zavolio, ali su te svi ostali mrzili. Sada izađi i sunčaj se na divljenju i ljubavi!

Freddy nastavi ne obraćajući pažnju na njega:

— Čudio sam se čemu služi ta aluminijska komora. Činila se tako prokleto jednostavna i nisam shvaćao čemu služi...

— Dođi da nešto popijemo — radosno ga je pozivao Bridges. — Neka ti se svi dive! Sklapaj prijateljstva i utječi na ljude!

— Ne — reče Freddy. Neveselo se nasmiješi. — Ionako će me kasnije linčovati. Hmmm. Želim razgovarati s inženjerom. Želimo da taj brod leti vlastitom energijom. Prevelik je da se išta učini teglenjem.

— Ali nitko se ne razumije u njegove strojeve — usprotivi se Bridges. — Očigledno je da samo sitne kapi dušika koje prolaze kroz tu smiješnu kutiju daju pogonsku snagu koja kroz aluminijske pregrade odlazi u pogonske cijevi. To je prejednostavno! Kako ćeš aktivirati taj sustav?

— Mislim da će to biti posve jednostavno — odvrati Freddy. — Cijeli je brod načinjen od izotopa koji ne postoje na Zemlji. Uz to, na njemu ima aluminija i ugljika. To su jednostavne tvari. U njih i u nas su iste. Ali većina ostalog...

Bio je blijed. Činilo se kao da pati.

— Dat ću načiniti nekoliko rezervoara od aluminija i napuniti ih dušikom. Bit će dovoljan čisti zrak... I bit će mi potreban žiroskop. Dat ću ga načiniti od aluminija, a ležajevi će biti od ugljika.

On se tužno nasmiješi Bridgesu.

— Jesi li ikada čuo za etičke jednadžbe, Bridges? Nikad ne bi ni pomislio da će one dati odgovor na problem pogona u svemiru. A upravo su to dale. Naredit ću inženjeru da izradi te stvari. Milo mi je što sam te upoznao, Bridges...

Kad je Bridges izašao, Freddy Holmes sjedne ovlaživši usne da bi načinio nacrte.

* * *

Zapovjednički most i strojarnica čudovišnog broda bili su u istoj prostoriji. Bila je to golema okrugla komora ispunjena aparatima upadljivo nezemaljske konstrukcije. Za Freddyja i Bridgesa to više nije bilo tako čudovišno kao u početku. Osam dana su ih proučavali i sada su im se činili gotovo normalnim. No sjesti u naslonjače pred pločom s instrumentima još je u njima budilo jezu jer su jedina rasvjeta bile njihove ručne lampe. Freddy baci posljednji pogled na aluminijske uređaje koji su morali zamijeniti dijelove načinjene na nekom planetu nekoga drugog Sunca.

— Ako to bude funkcioniralo, imat ćemo sreću — reče Freddy. — Evo poluge za uključivanje stroja.

Unutrašnjost trupa bila je još zrakoprazna. Freddy jedva primjetljivo makne polugu neobična oblika. Osjeti se lagano pomicanje cijelog trupa. Slaba tutnjava začuje se kroz oplatu broda i ploče pod njihovim magnetskim potplatima zatitraju. Freddy ovlaži usne i dodirne drugu polugu.

— Ovo je vjerojatno rasvjeta.

Bila je. Na ekranima neobičnog oblika pokažu se slike. Cijela unutrašnjost broda zablista. Prije je sve bilo tako čudno kao da se nekako ljuti pod oštrim bijelim svjetlom ručnih lampi kojima su se ljudi koristili. Ali sada se sve činilo kao nestvaran dvorac iz bajke. Okrugla vrata i okrugli prolazi djelovali su ugodno čudno u mnogobrojnom bljesku brodskog sustava rasvjete. Freddy potrese glavom u šljemu kao da želi zabaciti kapi znoja sa čela.

— Slijedeća je za grijanje — reče namrštenije nego prije. — Nećemo je dirati! Ali, pokušat ćemo pokrenuti brod.

Brod se pomakne. On jurne naprijed uz brzo i pravilno ubrzanje,

koje je uvjerljivo dokazivalo snagu. »Arnina« je počela naglo nestajati iza njega. Freddy je stisnutih usana dodirivao sad ovu sad onu polugu, a čudovišni se brod pokoravao poslušnošću dobro izvježbane životinje. Tada jurne natrag prema »Arnini«.

— Rehao bih — reče Bridges drhtavim glasom — da funkcionira. Patrola nema ništa slično ovome!

— Ne — odvrati kratko Freddy. Glas mu je zvučio bolesno. — Ništa slično ovome! Ovo je divan brod. Uključit ću žiroskop. Mora djelovati. Stvorenja koja su sagradila brod nisu se njime koristila. Ne znam zašto. Ali nisu.

On isključi sve osim svjetala. Nagne se i pogleda kompaktan mali aluminijski uredaj koji je kontrolirao dotok dušika u pogonske cijevi.

Freddy se vrati na kontrolni pult i još jednorn uključi pogon. Žiroskop je funkcionirao. Morao je. Uostalom, proizvod strojara Svemirske kontrole mora biti dobar. Freddy ga pažljivo ispita. Podesi ga na odredenu vrijednost i uključi tri prekidača. Zatim uzme kutiju koju je već prije pripremio.

— Pođimo — reče umorno. — Naš posao je završen. Vraćamo se na »Arninu« i tamo će me vjerojatno linčovati.

Začudeni Bridges ga je pratio do paukolikoga svemirskog čamćića. Odbiju se od golemog broda, koji je sada bio udaljen više od tri milje od »Arnine« i bez posluge osim vlastite čudovišne posade u zaustavljenom životu. Krstarica Svemirske patrole se približi i pokupi ih. Tada Freddy sumorno reče:

— Sjećaš li se etičkih jednadžbi, Bridgese? Rekao sam da su mi dale odgovor o pogonu tog broda. Ako one vrijede, nije drukčije moglo hiti. Sada ću potražiti druge odgovore.

Nespretno je radio u rukavicama svemirskog odijela. Iz kutijice izvadi neki sitni predmet. Gurne ga u nešto iz sanduka na čamcu — u svjetleću granatu, kako je Bridges primijetio ne vjerujući očima. Freddy stavi granatu u ždrijelo topa kojim je čamac bio naoružan. Trgne uzicu. Top opali. Plinovi udare o svemirska odijela. Sitna, blistava purpurna iskra pojuri u svemir. Prolazile su sekunde. Tri. Četiri. Pet. ..

— Očigledno je da sam budala — reče Freddy najsumornijim glasom koji je Bridges ikada čuo.

Ali se tada pojavi bljesak. I to kakav bljesak! Tamo gdje je nestala crvena iskra granate u letu prema beskonačno dalekim zvijezdama odjednom nastade eksplozija tako nevjerojatno velike snage kakvu čak nisu nikad vidjeli ni poligoni Svemirske patrole. U praznom prostoru nije bilo zvuka. Nije bilo tvari koja bi se zagrijala od usijanosti osim granate teške četvrt kilograma. Ali, bljesak plavo-bijele boje bio je tako jak, a lom je izazvao tako snažan statički elektricitet, da je Bridges bio zaglušen. Čak kroz staklo šljema osjetio

je udar strahovite temperature. Zatim svega nestade.

— Što je to bilo? — upita Bridges drhćući.

— Etičke jednadžbe — odvrati Freddy. — Ipak nisam takva budala kako sam mislio .. .

»Arnina« je klizila uz mali svemirski čamac. Freddy ne izađe iz čamca. Pokrene ga prema njegovu ležaju, a zatim uključi aparat za komuniciranje. Govorio je u uređaj preko mikrofona u šljemu ne emitirajući signale koje bi mogao uhvatiti Bridges. Poslije tri minute otvore se velika vrata i iz broda izađu četvorica ljudi u svemirskim odijelima. Jedan je imao šljem s krestom od četiri komunikaciona aparata, koji nosi samo komandant krstarice kad zapovijeda pri iskrcavanju. Ljudi koji su izašli iz »Arnine« stisnuli su se u svemirski čamčić. Freddyjev glas se začu u slušalicama, turoban i hladan.

— Imam još hekoliko granata, sire. To su svjetleće granate koje su se nalazile u čamcu osam dana. One nisu tako hladne kao onaj tamo brod... on je imao dvije tisuće godina vremena da se hladi... ali su hladne. Računam da nisu toplije od osam ili deset stupnjeva iznad apsolutne ništice. A ovo su komadići materijala s onog broda. Možete ih dirati. Naša odijela praktički ne provode toplinu. Nećete ih ugrijati ako ih držite u ruci.

Komandant je pogledao — Bridges je to jasno vidio — odlomke kovine koje mu je pružao Freddy. Bili su to komadići željeza i drugih kovina s broda. Na hladnoj svjetlosti ručne svjetiljke komandant stavi jedan u šupljinu s narezom na vrhu granate. Sam komandant gurne granatu u top i ispali je. Opet brzi crveni trag odjuri u prostor, a zatim druga strahovita atomska eksplozija.

U slušalicama se začu glas komandanta.

— Koliko ste još tog materijala ponijeli?

— Jog tri komada, sire — odvrati Freddyjev glas, sada vrlo miran. — Vidjet ćete kako se to zbiva. To su izotopi koje nemamo na Zemlji. A nemamo ih zato što su u dodiru s drugim izotopima pri normalnim temperaturama nestabilni. Oni se raspadaju. Stavili smo ih ovdje u granate i ništa se nije dogodilo jer su oba izotopa bila hladna — imala su temperaturu tekućeg helija. No u granati se nalazi smjesa za osvjetljavanje i ona gori dok granata leti. Granata se grtje. I kad bilo koji izotop u dodiru s drugim dosegne temperaturu... recimo... tekućeg vodika... oni se međusobno uništavaju. A onaj tamo brod je od tog materijala. Njegova masa iznosi otprilike sto tisuća tona. Osim aluminija i možda još jednog ili dva elementa, koji nisu izotopski a isti su u oba broda, svaki dio tog broda eksplodirat će ako dođe u dodir s materijom iz našega Sunčevog sustava pri temperaturi od deset ili dvanaest stupnjeva iznad apsolutne ništice.

— Ispalite i ostale uzorke — reče oštro komandant. — Za svaki slučaj . ..

Tri strahovita plamsaja plinova izgubila su se u praznom prostoru pošto su zasvijetlila tri nevjerojatna plavo-bijela plamena. Nastala je tišina. A tada...

— Tu stvar moramo uništiti — reće komandant ozbiljno.— Ne možemo je nigdje smjestiti, a njena se posada može svakog trenutka probuditi. Nemamo oružja kojim bismo im se mogli suprotstaviti i ako bi se ta čudovišta htjela iskrcati na Zemlji...

Čudovište, koje je besciljno lebdjelo u praznini, iznenada se pomakne. Iz režnjastih otvora na pramcu izbiju tanki plamenovi. Zatim iz jedne strane izbije jači plamen. Brod se okrene i pojuri naprijed užasavajuće naglim ubrzanjem. Povećavao je brzinu mnogo brže nego što bi to mogao zemaljski brod. Smanji se u točku i nestade u praznom prostoru.

No on nije krenuo prema Suncu. Nije se usmjerio ni prema jasno vidijivom srpu Jupitera, koji je sada bio udaljen jedva sedamdeset milijuna milja. Nestao je prema zvijezdama.

— Nisam bio siguran sve do prije nekoliko minuta — reče Freddy Holmes nemirno — ali po etičkim jednadžbama nešto je takvo bilo vjerojatno. Nisam se mogao uvjeriti u to sve dok s broda ne izvučemo svaku informaciju i dok sve ne pripremim. No, bio sam zabrinut od samog početka. Etičke su jednadžbe jasno govorile da ćemo, ako učinimo nešto pogrešno, skupo to platiti... pod mi mislim cijelu Zemlju, jer svaki posjet iz vanjskog svemira mora imati posljedica za cijeli ljudski rod. — Njegov glas malo zadrhti. — Svim sam silama nastojao odrediti što moramo učiniti. Da se jedan od naših brodova našao u sličnoj nevolji, mi bismo se morali nadati prijateljskom dočeku. Mi bismo se nadali gorivu i, možda, pomoći pri kretanju natrag kući. No ovaj je brod bio ratni i mi se ne bismo mogli protiv njega boriti. Bilo bi teško izbjeći sukob. Ipak, prema etičkim jednadžbama, ako smo htjeli da prvi dodir s tuđim civilizacijama bude koristan, morali smo se pobrinuti da taj brod krene natrag kući s mnogo goriva.

— Hoćete reći — javi se ne vjerujući komandant — hoćete reći...

— Njegovi se strojevi koriste dušikom — prekine ga Freddy. — Dušik petnaest dolazi u malu spravu koju mi sada znamo izraditi. Vrlo je jednostavna, no ona je uređaj za razbijanje atoma. Ona pretvara dušik petnaest u dušik četrnaest i vodik. Mislim da bismo se i mi mogli služiti istim principom. Dušik četrnaest imamo. On može opstati u njihovim aluminijskim cijevima i tankovima jer postoji samo jedan aluminij, koji je stabilan u svim uvjetima. Ali kad taj dušik naleti na izotope u pogonskim cijevima, on se razbija.

On duboko udahne.

— Postavio sam dva aluminijska rezervoara dušika i zaobišao njihov uređaj za razbijanje atoma kao nepotreban. Dušik četrnaest

izravno ulazi u njihove pogonske cijevi i one funkcioniraju! I... izračunao sam njihovu orbitu i montirao žiroskop koji će ih upraviti prema njihovu sunčevu sustavu i brod će se ubrzavati sve dok bude goriva u prvom rezervoaru. To će im biti u svakom slučaju dovoljno da izađu iz gravitacijskog polja našeg Sunca. I ponovno sam spojio termoakumulatore. Kad se počnu buditi, vidjet će žiroskop i znati da im ga je netko dao. Drugi rezervoar je sličan njihovom i odmah će shvatiti da imaju novu zalihu goriva za spuštanje. Možda će im biti potrebno tisuću godina za povratak kući, ali kad stignu znat će da smo prijateljski raspoloženi i... da ih se ne bojimo. A u međuvremenu mi ćemo proučavati njihove uređaje i raditi s njima...

Freddy je zašutio. Mali svemirski čamac priljubio se uz bok »Arnine« koja je s isključenim pogonom jurila prema Suncu kroz Jupiterovu orbitu.

— Velika je rijetkost — reče grubo komandant »Arnine«— da se viši oficir Patrole ispričava nižem od sebe. Ali, molim vas da mi oprostite, mister Holmes, što sam vas smatrao budalom. I kad pomislim da ja, a sigurno i svaki drugi iskusni oficir patrole, ne bih mislio ni na što drugo nego da prebacim taj brod u bazu Patrole radi proučavanja i kad pomislim što bi eksplozija stotine tisuća tona te materije počinila Zemlji... Izvinjavam se još jedanput.

Freddy zbunjeno odvrati:

— Ako su potrebne isprike, sire, onda ih ja moram dati. Svi članovi posade »Arnine« mislili su da su se obogatili, a ja sam sve njihovo bogatstvo poslao onamo odakle je i došlo. Ali, vidite, etičke jednadžbe...

Kad je stigla Freddvjeva ostavka zajedno s izvještajem o njegovom istraživanju na stranom brodu, vraćena je s primjedbom: »Ne prihvaća se«. Freddyju je zapovijeđeno da se javi na maloj nezgrapnoj svemirskoj kutiji, na kojoj se obično mladim oficirima podsijecaju krila i na kojoj se naporno uče svom zanatu. Freddy je bio zadovoljan jer je želio biti oficir Svemirske patrole više nego bilo što drugo na svijetu. Bio je zadovoljan i njegov ujak jer je želio da Freddy bude zadovoljan, ali i zato što su mu neki svemirski admirali rekli u povjerenju da je Freddy potreban Patroli i da će uživati svaki obzir i bivati unapređivan i bez intervencije političara. I Svemirska je patrola bila zadovoljna jer je dobila mnoštvo novih uređaja a pomoću kojih će postati sila sposobna ne samo da kontrolira međuplanetarni promet nego i da ga, bude li potrebno, brani.

A bilo je, što se toga tiče, udovoljeno i etičkim jednadžbama.

Branko Belan: ***Tyrannosaurus***

Ova je pripovijetka zasebna cjelina, a kao tema i sadržaj dio je romana »Utov dnevnik« koji je u obliku razrađene ideje honorirao 1976. godine SIZ za kulturu SR Hrvatske.

Manipulantu koji će s nekoliko lakih dodira na taster kompjutera uvesti djevojku kao novoga građanina municipija nije bilo teško čekati da ona odabere imena kojima će biti nezamjenljivo određena. Naprotiv, sa zadovoljstvom ju je promatrao, jer nije bila dizajnirana po modelu *en vogue*. Naviknut na lica koja su se pred njim redala, gotovo uvijek ista, jer su ona u modi postupno istiskivala demodirana, bio je ugodno iznenađen neobjašnjivom istovremenošću blagosti i okrutnosti što su se na djevojčinu licu nadmetale bez poraza i bez pobjede. Ispred njega je stajala iznimna osoba, a iznimke su rijetke, za njega rjeđe kad su u stanju svratiti na sebe njegovu pažnju, još rjeđe kad ustanovi da zrače na njegovom valu. Bio je manipulant, inače seksualno nezasitljiv kao Prijap, bog plodnosti, ali utažujući čestu glad libida, ostajala je u njemu jedino polaskana taština i ništa više. Bilo bi dobro da sam na njenom valu kao što je ona na mojem, pomislio je, iako do tada nije znao za razmimoilaženje u valovima, jer je ovaj put bilo više nego sigurno da se djevojka ne ubraja u one samo-trepni-i-ja-sam-tvoja. Zato mu je godio izazov što ga je ipak naslutio u sladostrašću zagrljaja ako ona popusti želji koja je, rastući, pretvarala svaku njegovu poru u poziv k oltaru prianjanja od kojeg se izgara.

— Dakle? — manipulant će dobrodušno, bacivši pogled na isprave koje mu je podnijela. Obiteljsko joj je ime bilo Metikos, a indeksi 117-34-MS-BS. Pametna i neprilagođena! — Vjerojatno ste prilično zagorčili život uprave bioinstituta DARWIN!?

Ona se zagonetno smiješila gledajući ga ravno u oči. Manipulantu se činilo da ga želi uvjeriti kako je nizak, vrlo nizak indeks socioponašanja 34 posljedica nekih njenih ispada koje su moralisti nepravedno ocijenili, možda iz osvetoljubivosti, jer im je u susretima, dok su joj ucjepljivali etičke dogme municipija, uskraćivala tijelo koje je neodoljivo pozivalo na blud. Događalo se to. Što se zbiva u

»ispovijedaonicama« moralista nije bilo lako saznati. Možda ih je ponižavaia, ili prezirala, ili se opirala bespogovornom prihvaćanju municipalne moralke. Imali su moralisti istančan njuh za razlike između pravih i simuliranih odgovora na pitanja u kojima su bile skrivene zamke i smicalice. S indeksom inteligencije 117 lako je igrati se s jednosmjernim moralistima.

Službeno je nije smio ispitivati o razlozima tako niskog socioponašanja. Ali neslužbeno, pošto je unaprijedi u građanina municipija, već će on izvući iz nje ono što ga zanima.

— Kod kuće su me zvali Iris, ali to mi ime ne odgovara. Nisam tako čista i neduzna — progovori ona napokon.

— Ne, to vam ime ne odgovara. Osim toga, nitko ne uzima ime koje je imao kao nedorastao. Čak ni kao drugo!

— Ali htjela bih da mi barem jedno od dva osobna imena bude ime cvijeta koje mi odgovara. Na žalost, ta su već iskorištena od živih Metikosa — rekla je trudeći se da ga zavede slatkim nadama ako ne bude sitničav, ako se odrekne provjeravanja.

Znala je ona točno koja imena želi, ali s tim je imenima bila registrirana njena »sestra«. Ona sama joj je »poklonila« ta imena. Nije to učinila bez plana. »Sestru« je krasila primjerna poslušnost spojena s nedostatkom mašte i viškom marljivosti prazna hoda. S tim se vrlo cijenjenim vrlinama lako stječe atest. Djevojci su te osobine nedostajale. Uzet će natrag »poklonjena« imena, »sestra« će nestati kao da je nikada nije bilo, a ona će zauzeti njeno mjesto i time njene privilegije. Za plan je trebalo vrijeme koje donosi zaborav. Iskoristila ga je produljavajući bez nade studij u preparandiji. Uvježbavala je posluh i borila se s otporima. Iskušenja su u njoj bila i suviše jaka a da ne bi činila greške. Nije ona odabrala vokaciju nego vokacija nju. Još kao dijete voljela je raščetveriti kukce, naročito u blizini »sestre«, koja se pri tome užasavala, plakala i bježala u panici. U DARWINU je prešla na glodavce. Poslije praktičkih vježbi u bioinstitutu sakrila bi se, a onda izvlačila iz kaveza životinjice, pritisnula bi ih i slobodnom ih rukom vivisecirala ne mareći za cvičanje. Nije to činila bez znanstvene radoznalosti, ali pri tome je osjećala užitak kojemu je korijen bio duboko usađen u nutrini njena bića i upravo u tom je užitku nalazila dokaz smislenosti svojih postupaka. Čak se izvjesnim ponosom iskradala ne trudeći se da sa sebe ukloni tragove svježega krvoliptanja. Čuvari su je nekoliko puta zatekli pri njenim »dopunskim vježbama«. Izvještavali su o tome upravu i kazivali da mrcvari ispitne životmjice nekakvim opakim i osvetničkim zadovoljstvom. I vratari su je više puta zatjecali pri noćnom izlaženju iz laboratorija i izvještavali upravu o tome kao i o krvi kojom je bila poprskana. Pozivana je na odgovornost, i to ne zbog kršenja discipline, što bi ona smatrala normalnim, već zato da bi se

profesionalni moralisti mogli raspričati o »grizodušju što je čovjek s jednom stranom svog bića mora osjetiti kad secira tako nježne životinjice kao što su puhovi, vjeverice i poljski miševi, kojih je sve manje u svijetu«. Bože! Ona je znala da moralisti ne osjećaju ni mrve grizodušja mučeći je nadmoćnim smiješkom, u kojem se rastapao otrovni prašak Velike Glume. Ponekad su joj spominjali sestru, koja joj je možda bila polusestra, možda blizanka, možda rođakinja, možda ni to, onu Metikos koja je negdje u to vrijeme stekla atest specijalizacije kao astrofizičar i po njenom savjetu odabrala imena Siberia i Dionea. Dogodilo se to dvije godine prije nego što je ona sama pristupila manipulantu. Za moraliste je astrofizičar bila uzoran primjerak uspješnosti usmjerena municipalna odgoja. »Ali ja specijaliziram biologiju i genetiku. Nju ne zanimaju tajne života. Ona se užasava krvi. Zato je i odabrala kozmos« — pokušavala se braniti.

Moralisti je nisu shvaćali. Klimali su glavama i prijetvorno suzili, ne bi li se ona rasplakala nad samom sobom. Ona ih je mrzila i zamišljala kako im pili kalote i traga elektronskim mikroskopom, skalpelom i stimulatorima za zagonetkama limbičkog sustava. Moraliste treba žrtvovati. mislila je pri tome.

Uzoran primjerak municipalnog odgoja, stekla je specijalizaciju već u trinaestoj godini pokornošću i ubitačnom marljivošću kojom je savladavala manjkavosti intelekta, a »pametna i neprilagođena« izgubila je u svojoj trinaestoj. Bit će SUB. Ipak joj je priznat municipalni status nakon višesatne konzultacije arhiviranih podataka »za« i »protiv«, jer računar instituta nije dao određen odgovor. Dvojbena usmena rasprava razriješila se u njenu korist. Dogadaj u zoou za vrijeme prakse bio je odlučujući, jer je uprava stekla uvjerenje da je tom prilikom preparandistica skupo platila iskustvo upozorenja što ga nikada neće zaboraviti. Naime, neposredno prije odluke o statusu djevojka je za vrijeme prakse u zoou dražila kuguara sve dok opasnoj mački igra nije dosadila. Trgla se iz pospanosti, razjapila čeljust i naprosto u zglobu presjekla djevojčinu ruku. Uprava očito nije imala pojma što sve može suvremena protetika. U vremenu koje je proteklo između priznata municipalna statusa i dolaska manipulantu kibernetičari su joj šaku nadomjestili savršeno gibivim i modeliranim oruđem prikrivenim epidermom uzetom s njena gluteusa. Još jučer je imala prilike iskušati umjetnu šaku. Prišla je onom istom kuguaru i zavukla je u njegove ralje. Kuguar je polomio očnjake kao da mu je u usta gurnut kvarcni kamen.

— Dakle? — ponovi manipulant.

— Kako se vi zovete? — ona će kao da je tek sada svjesna što se od nje traži, ali se još ne snalazi pa se služi poštapalicama.

— Kuzma Jakov Karnelutich.

— Kuzma Jakov? Vi ste vjerojatno jedini Kuzma Jakov u svijetu.

— Imena iz prošlog milenija.

— Čudan ukus.

— To su imena s genealoškog stabla mojih predaka.

— Ja nemam predaka. I ja bih htjela imati jedina imena u svijetu.

— Htjeli ste reći da ne znate za pretke?

— Da, to sam htjela reći... — odgovori ona oklijevajući.

Odjednom se čuo prijeteci glas:

— Kuzma Jakove Karnelutich, zabranjen je neslužbeni razgovor!

Čini se da je djevojka čekala na taj glas. Izgovorila je:

— Siberia Dionea.

Njemu se za trenutak učinilo da je ta imena već čuo. Trebalo je da provjeri postoji li još koja Siberia Dionea Metikos.

Bila mu je dužnost da to učini. U municipiju ne smiju biti dvije osobe jednakih imena i prezimena. Već mu je ruka tražila tastaturu kompjutora, ali ona ga prekine:

— Hoćete li doći večeras k meni? Htjela bih vam objasniti zašto sam ostala bez specijalizacije. Malo prije ste to htjeli znati, zar ne?

Do vraga, djevojka me čita, radosno zaključi Kuzma Jakov, zaboravljajući i prijeteći glas nadzornika rada i dužnost provjeravanja imena. Ako me čita, to znači da sam joj na valu!

— Požurite, Kuzma Jakove, molim vas. Padaju mi na um sva imena koja sam ikada čula, ali ja hoću jedina.

Djevojka se i dalje obećavajući smiješila.

Kuzma Jakov, podosta omamljen od slatkih sanja, ubaci podatke:

SIBERIA DIONEA METIKOS

INDEKSI: 117 — 34 — MS — BS

Zatim pogleda u njene isprave i doda adresu

4 — 49 — 23 — 14

Siberia Dionea gledala je u onaj »34« i nesvjesno grčila prste ruke-oruđa. Bilo je dovoljno da mu se približi, da ga podraška, i jedan stisak mehaničke šake otpremio bi Kuzmu Jakova na drugi svijet. Tada bi upisala indekse koje je po njenom čvrstom uvjerenju zaslužila, jer je posjedovala znanje i strasnu želju da pomakne granice spoznaje o čovjeku kao biću. To ipak nije učinila. Imala je plan kako da to isto postigne a da se ne izloži opasnosti.

Tablica identiteta bila je već u rukama manipulanta. Predao joj je i gledajući čas nju, čas istu tablicu na monitoru, izgovori polako:

— Mislim da niste jedina Siberia, ali ime vam pristaje premda mi se ne činite hladnom.

— Siberia skriva dijamante — ona će zagonetmo.

Kuzmi Jakovu je to odgovaralo; skriva dijamante koje ćeon večeras otkriti.

— Dijamanti su čisti — reče on pozivajući se na njenu primjedbu da »nije tako čista i nedužna«.

— Ako ih nitko ne dodirne, Kuzma Jakove!

— U svakom slučaju nisu nedužni — dopuni je on. — A što je »Dionea«?

— Cvijet.

Odjednom ni to ime nije manipulantu bilo novo.

— I s Dioneom je kao i s dijamantima — prekine ona njegovu sumnju.

Onaj prijeteći glas se ponovno čuo.

— Jeste li sami u stanu? — on će brzo.

— Posve sama.

— Moj će posjet ući u vaš intimni životopis.

— U to sam više nego sigurna — obećavala je Siberia Dionea, klizeći pogledom po njegovoj muskulaturi kao da ga kupuje.

Kuzma Jakov je i time bio zadovoljan. Njene podatne obline i njegovo mišičje! Kakav sklad!

* * *

Novi građanin municipija, Siberia Dionea, uvukla se u stan istoimene »sestre«, čim je potonja u GEI 2004 krenula prema Saturnu udaljenom od Zemlje nekih 1300 milijuna kilometara. Koristila se tim stanom već dvije godine, a najmanje još toliko koristiti će se i ubuduće. Zato je manipulantu dala »sestrinu« adresu. Tablica identiteta na ulazu glasila je na SIBERIU DIONEU METIKOS, ali obavezni indeksi nisu se podudarali: Astrofizičarka, specijalizirana za kozmičku atomistiku, bila je u koordinatama intelekta, socioponašanja i spreme označena sa »92 — 133 — MS — AF — SKA«.

Siberia Doinea (druga) mogla je istovetnim dizajnom lica preuzimati na sebe Siberiju Dioneu (prvu), ali manipulant, koji će za nekoliko sati doći, zna za njene indekse. Zato je »sestrinu« tablicu skinula, ali ne zato da bi stavila svoju; stidjela se onog »34«, onog »BS« i onog »SUB«, dakle indeksa koji bi joj određivali sudbinu do kraja života kad ne bi imala plan. Sačuvala je kao trofeje znanosti nekoliko tablica nestalih Metikosa. Izabrala je onu koja je kao na stanara ukazivala na AURELIJU ALGENIBU — EX.

Dođe li za vrijeme čekanja gosta-manipulanta kakav službeno ili osobno radoznali SUB i pokuša saznati otkud među živima Aurelia Algeniba i kamo je krenula zanosna ljepotica koju je do tada susretao u tom stanu, Siberia Dionea pojavit će se na vratima u liku stare Aurelije Algenibe. Radoznali SUB će najvjerojatnije biti namještenik Municipalnog Servisa koji šetka po stambenom kvadrantu nudeći module novih zidnih tapeta što mijenjaju boju i desen po želji kupca, ili nove uzorke miomirisnog zraka, oceanskoga, polarnog, šumskog, planinskog, dolinskog, onog s Viktorijinih jezera ili Plitvica, ili

Uskršnjih otoka... a uz to emanira radosno raspoloženje, produhovljuje, razvija smisao za humor, garantira dug san i prijatne snove, zaljubljene baca jedno drugome u zagrljaj, čak multiplicira potenciju, a uz to sprečava trudnoću. Sve prema želji! Ne bi bilo uputno SUB-ovima ne otvarati vrata, jer bi mislili da je Aurelia Algeniba, pošto je oživjela, još jednom umrla, što bi ih ovlastilo da nasilno provale u stan. Ljubopitljivi će SUB neizostavno reći: »Oprostite gospođo Aurelio Algenibo, ali ja sam mislio da ste odavno ili u morthotelu ili da ste već Nestali U Radosti. Veseli me što ste tu. Slobodan sam ponuditi vam...« Siberia Dionea u liku Aurelije Algenibe prekinut će ga: »Kao što vidite još sam tu!« i pri tome će se »rastapati« od sreće. »Drago mi je« smiješit će se SUB i dodati: »A što je s tihom i umiljatom Siberijom Dionneom? Vidim, njene tablice nema na vratima«. »Ah, ona je u kozmosu. Izgubila sam najprije stereovizijsku vezu s njom, a onda i radio-vezu. Valjda zbog iskrivljenja vremena, ako znate što to znači.« »Čuo sam nešto o tome« — reći će SUB ne gubeći svoj servisni smiješak, jer on ništa ne zna niti je u stanju znati. Ako je SUB još uljudniji i još radoznaliji, pitat će što je od preparandistice Iris, a bivša Iris će mu odgovoriti neskrivenim ponosom: »Neki dan je stekla municipalni status kao biolog, sa specijalnošću patokraniologa, ako znate što to znači.« »Čuo sam nešto o tome, ali lagao bih kad bih tvrdio da znam. A gdje je sada? Koja je imena odabrala?« Siberia Dionea će mu odgovoriti zaobilazno i zagonetno: »Sumnjam da ćete je ikada susresti, jer je u drugom kvadrantu, u blizini novoga zooa, gdje se bavi nekim tajnim istraživanjima, ni sama ne znam kakvim, jer mi nije smjela reći«. »U kojem kvadrantu? Znate, mi se smjenjujemo, možda ipak... « »To je neki novi kvadrant i neki podzemni zoo. Tako mi je rekla, a možda mi je dala i adresu, ali zaboravila sam. Već gubim pamćenje. Kad drugi put naiđete, možda ču se sjetiti«. »Ne čudim se! Kvadranti nestaju, nastaju, nestaju... Tako i zooi. U svakom slučaju, veselim se njenom uspjehu. Mnogi su sumnjali, ali ja sam tvrdio da je Iris budući znanstvenik, ponos municipija... Smijem li vam ponuditi...« Siheria Dionea će ga prekinuti: »I ja sam vjerovala u nju. Zamislite, dobila je indeks intelekta čak 17 iznad idealnog limesa... Da, što se tiče Municipalnog Servisa, obavijestite ga da ne nameravam bilo što mijenjati. Možda već sutra neću znati tko sam!«

Tako će govoriti Siberia Dionea u liku Aurelije Algenibe ako je u nezgodno vrijeme posjeti ljubazni SUB, što nije isključeno. Ako SUB-ova radoznalost prijeđe granicu ljubaznosti koju propisuje Municipalni Servis, odnosno ako to bude SUB policije, pozvat će ga u stan da joj demonstrira tapete ili zrak, ili da mu dade tražene podatke, pomilovat će ga da se opusti, a zatim mu stegnuti vrat šakom-oruđem. Ispitnih kunića nikada dosta, a znanost traži

odvažnost i rizik. Uostalom, SUB ne bi bio prva žrtva. Ascendenti, Metikosi, koji su prihvatili njen poziv iz »sestrina« stana, predstavljali su prijelaz od glodavaca na ljude. Na žalost, nisu joj svi bili na raspolaganju. Posljednja koja je upala u zamku bila je Aurelia Algeniba, njena baka, ili prabaka, ili tetka, ili pratetka, ili nešto deseto. Tako je zahtijevala vokacija; ne ona. Vokacija je odabrala njena imena; ne ona. »Siberia« za bešćutan led polarnih prostranstava. »Dionea« za cvijet tropa koji u nedostatku kiša i humusa proždire radoznale kukce. »Sestri« je ta imena drukčije tumačila. »Zašto Siberia?« — pitala je »sestra«. »Za veličanstveno i ledeno prostranstvo kozmosa«. »Zašto Dionea?« »Dionea je prekrasan žuti cvijet koji mami oko, kao što kozmos mami um istraživaca« — odgovorila je Iris.

* * *

Kuzma Jakov Karnelutich sumnjičavo je piljio u tablicu koju nije očekivao. Čak je iz džepa izvukao bilješku da provjeri nije li se možda zabunio u adresi. Ne, nije. Broj kvadranta (4), broj sinarhitektonskog tornja (49), broj hodnika (23) i broj stana (14) sve je to odgovaralo podacima koje je zabilježio. Ipak se odlučio pritisnuti pozivni gumb. Bez odziva! Nagnuo se prema mikrofonu. Ništa! Još jednom je pogledao u bilješku i još jednom provjerio brojeve. Dovraga, nije bio u zabludi! Sve se podudaralo osim tablice neke Aurelie Algenibe i gluhog ulaza

Svjetlo u hodniku bilo je difuzno. ali možda je ipak preblizu ulazu i lice mu je zasjenjeno. Odmaknuo se korak natrag da bi ga Siberia Dionea — ako je kod kuće i ne raspoznaje ga — mogla vidjeti kroz polaroidna vrata. Naduo je pri tome grudi da bi joj se pokazao u punom ornatu muškosti i k tome namjestio smiješak kako bi opravdao jutrošnju izjavu: »Moj će posjet ući u vaš intimni životopis!« Uzalud! Vrata su ostajala gluha i okovana kao srednjovjekovni gusarski sanduk, pun dragocjenosti, ili — u besprijekornom redu municipija moguća su i neugodna iznenađenja — pun pijeska. Okrenuo se razočarano u namjeri da odustane. Siberia Dionea jest iznimka, ali ni on nije sišao s tvorničke trake. Morat će je prijaviti. Točna adresa nerazdvojiv je dio tablice identiteta. Tablica identiteta mora biti na vratima. *Quod non est in acta non est in mundo!* Što nije na tablici, ne postoji! Loše će se provesti ta...

U tom ga trenutku zaustavi jedva čujni zvuk. Ulaz se otvarao.

Siberia Dionea, uvaljena u naslonjaču, promatrala ga je iz predsoblja.

Razočaranje koje je Kuzma Jakova već bilo proželo gorčinom poraza povuklo je da bi ostavilo mjesta Prijapovoj povrijeđenoj taštini.

— Zašto tvoja tablica nije na vratima?

— Zar nije dovoljno da sam iza vrata?

— Zašto sam morao tako dugo čekati?

— Htjela sam znati koliko ti je stalo do mene. Odgovor je donekle smirio manipulanta, ali ne posve:

— Tko je Aurelia Algeniba?

— Čini se da ti nije stalo do mene. Sav si zauzet propitkivanjem.

— Zar nisi rekla da si sama u stanu?

— Što te još zanima?

Manipulant-Prijap bio je navikao da se na njega djevojke sručuju uz ciktaje, uskraćujući odgovore samo zato da se ne predomisli, ali ova tu ne miče se iz fotelja i promatra ga kao kupac kojem prodavač prezentira svoju zbirku robota seksus-partnera na ekranu za holografske predstave. A što ako ona nije ona ista Siberia Dionea koju je jutros uveo među građane municipija kao MS — BS ponosom koji su vjerojatno osjećali kraljevi kad su u srednjem vijeku dodirom mača o rame podanika podizali ovog na rang viteza? Rečeno usput, manipulant je u duši bio feudalac. Znao je o Casanovi i don Juanu sve što je o njima izmišljeno. Zato je cijenio otpor, ali ova se ovdje igra s njim. Naprosto nije ona ista od jutros! Možda je dublet? Provjerit će!

— Što si mi jutros odgovorila kad sam rekao da će moj posjet ući u tvoj intimni životopis?

— Tvoja jutrošnja obećanja daleko prelaze tvoje mogućnost, Kuzma Jakove Karnelutichu.

— Odgovori mi samo to: kako je došlo do toga da te posjetim?

— Zar ne nalaziš odgovor u meni? .. . Ili u sebi?

Stvar je sada postala suviše ozbiljna za manipulanta.

Siberia Dionea osjeti da bi mogla izgubiti gosta:

— Misliš li da ćeš ući u moj životopis propitkivanjem u policijskom stilu? Ili se meni tek pričinilo da si pri tome mislio na nešto drugo?

Kuzma Jakov je bio poražen. Istina, priželjkivao je malko suzdržanosti, tek toliko da bi pobjedu nad njom ukrasila medalja samolaskanja. Iznenadna ponuda, diskretno utkana u plačijiva pitanja, u nekom bi drugom slučaju vjerojatno svela njegov posjet na lajdensko pražnjenje sperme, ali ovo nije bio »neki drugi slučaj«.

— Postoji li ovdje neki topli, mekani kutak? — zapitao je.

— To je jedino pravo muško pitanje — odgovori ona, podigne se i krene u hodnik vabeći ga lakim otklonom glave i lelujanjem bokova, koje se više slutilo nego što se zamjećivalo. On popusti pozivu. Slijedio ju je kroz polutamu. Desno i lijevo uz hodničke zidove svjetlucali su u okvirima, kao u priručnicima, anatomski raščlanjeni kukci, ptice, glodavci... Između okvira, u nišama kao u bio-muzejima, utopljeni u konzervantima, bili su dijelovi životinja i ljudi: mozgovi, unutrašnji organi, fetusi... U hodniku se osjećao vonj dezinfektanta

kao u bolnicama.

— Gdje smo mi? — ote mu se.

Siberia Dionea nije odgovarala. Kretala se prema žutom svjetlu u dnu hodnika.

Učinio je još nekoliko koraka za njom, ali zaustavi ga prizor na koji je naišao. U ovećoj niši bila je lubanja životinje koju nikada nije vidio, zapravo, lubanja koja je pretežno bila čeljust.

— Koja je to životinja? — pitao je zatečeno.

— Tirannosaurus.

— Umjetna?

— Ponijela sam je kao uspomenu iz preparandije. To je najveći pretpotopni gmaz-mesožder. Zar ti ne sliči na sklopljene-zube-noževe bagera? — pitala je ona ovlaš, ali ne bez zlog oduševljenja što posjeduje takav primjerak.

— Model?

— Ponovno propitkuješ! — ona će nasmijavši se izazivački.

Kuzma Jakov je odjednom prepozna onakvu kakvu je jutros doživio. Bila je izmedu dovrataka, titrava u jakom protusvjetlu, na fonu žutog usijanja koje svojom žestinom nije dopuštalo da se išta raspozna u prostoru iz kojeg je dospijevalo. Prizor je na Kuzmu Jakova ostavljao dojam djevojke koja se lakim pokretima održava na površini biševske Modre spilje, u koju podnevne sunčeve zrake dospijevaju ozdo, s dna, kroz podmorsku pukotinu. Jednom kad je posjetio otočić, odakle su bili njegovi daleki preci, svjedočio je to isto raskošje posrebrenih boja što su se uznemirene rastvarale, sporo kao u teškom modrom ulju.

— Zar nisi tražio neki topli kutak? — ona će umiljato, rasplinjujući se u onom biševskom svjetlu, u oblicima što se stežu i rastežu na bibavici mora poput ameba pod lećama moćna sitnozora.

Kuzma Jakov nije mogao odoljeti ni toplini glasa, ni kristalnim odsjajima akvamarina. Krenuo je za njom kao što su mornari u legendama kretali omamljeni, u nepoznato, odakle ih je vabio pjev sirena. S praga ju je ugledao kako posve naga leži u krilu sofe, na boku, udova mekano savinutih, jednom rukom podnimljenu, dok je prstima druge ruke, u luku preko rasplamsale kose, klizila čelom kao da je više ništa ne čeka osim Prijapova zaleta. La Maja desnuda! Nudila se falusu, iščekajući dijamantima zjenica i krilima razmaknutih usana što su bile nalik galebu u letu kroz požar sutona, da je rascijepi istovremeno i nevinu i grešnu. Odjednom Kuzma Jakov, gluh i slijep za uzmak što su mu ga trenutak prije nudili nagon straha i rasudba uma, bacio se na Maju Desnudu poput tetrijeba isto tako gluhog i slijepog kad poslije duga posta naiđe na ženku. Ali još dok je bio u zaletu, Siberia Dionea se nekako uvila i on se našao pod njom, obujmljen mekoćom i toplinom, kao pod ružičastim i kričećim

maglama kojima nije mogao upravljati. Svakoj se njegovoj kretnji ono ružičasto i kričeće uklanjalo, gubilo, izmicalo, vraćalo se igri od koje je gubio razum. Ona kao da je ušla u nj i kao da ga čeljustima tyrannosaurusa bolnoslatko cjepka u krpice, od kojih ga nikada nitko više neće uspjeti sastaviti. Kad je usporena eksplozija njegove nutrine počela jenjavati, zarinuo je glavu u šake i nekako se pokušao odrediti prema zbunjujućoj stvarnosti. I tako, došavši do daha, ugledao je kroz rešetke svojih prstiju operacioni stol za seciranje, sunčev krug bolno usijanih žarulja, nepoznate mu naprave, monitore, rotor, stalak s instrumentima i još koješta i sve to umrljano krvlju. Na podu gomile vate natopljene tamnocrvenim mrljama, poneki istrgnuti organ, neprepoznatljiv, i... Htio je zaurlati, ali nije dospio ili možda nije imao snage, jer je Siberia Dionea grickala njegovo uho, vlažila ga jezikom i grickala kao sijamska mačka. Čudno, grickanje mu nije godilo, ali ipak se prepuštao, bezvoljno. Bio je suviše zaokupljen onim što mu se učinilo da je vidio ispod operaciona stola. Htio je svakako da ono nešto ne bude... Ne, nije moguće! To je besmisleno! Možda je mislio naglas, ne uspijevajući preobraziti u nešto drugo, u nešto manje stravično, onaj nesumnjivi oblik istrgnute ljudske ruke u lokvi krvi.

— To ti se samo čini — reče ona smijući se visoko i grleno.

Htio je pitati otkud zna što mu se čini da vidi a ne bi htio vidjeti, ali odustao je. Bilo mu je svejedno. Ona je nastavljala grickati i lickati njegovo uho. Neka joj! Nevjerojatno kako mu je bilo svejedno.

Možda je ono ruka Aurelije Algenibe?

— Aurelia Algeniba je nestala — smijala se Siberia Dionea. — Mnogo je Metikosa nestalo. Dolazili su k meni i nestajali. Nisam imala mogućnosti nabavljati glodavce. Čuvali su ih od mene u institutima i zooima, što sam mogla? Metikosi su dolazili i propitkivali me zašto nisam na GEI 2004, jer su — nalazeći me ovdje — smatrali da sam ona. U neku ruku imali su pravo. Htjeli su, osim toga, saznati od mene znam li išta o nekim drugim Metikosima, koji su prije njih dolazili ovamo, a zatim im se zametao trag. Bili su sumnjičavi i osvrtali su se oko sebe. pitali me kao i ti: gdje su? Sada ih više nema. Shvaćaš li? Aurelia Algeniba nije bila posljednja. Svi su oni smatrali da je Iris čudovište od djevojke i zato su dolazili k meni, Siberiji Dionei, jer sam uzor poslušnosti i pitomosti. Ja sam ih zvala da razgovaramo o Iris, shvaćaš li?

Nije shvaćao. Čuo je samo cvrkut nasmijane Siberije Dionee. Nije se ni trudio da shvati, a i da jest, čemu besmislice koje su se mogle raspoznati iz pojedinih istrgnutih riječi, kad bi se njen glas na trenutke oslobađao vodopada grlena smijeha?

— Shvatit ćeš — nastavljala je na isti način. — Ne odmah. Malo kasnije. Nisam u stanju da ti sve objasnim, jer si SUB, premda imam

indeks socioponašanja viši od '100', pa bih morala biti iznimno strpljiva, što nisam. Ne shvaćaš? Glup si! Reći ću ti. Ovdje si u stanu Siberije Dionee, koja je na GEI 2004. Kad se vrati na Zemlju, nestat će i ja ću biti ona. Voljela bih da je ono njena ruka, ali nije. Uopće, do sada nikada nije bilo ono što sam htjela da bude, ali bit će. Ti si mi jutros pomogao, ali to ne znaš, niti će itko saznati osim, za kratko, astrofizičarka sa specijalnošću kozmičke atomistike. Čim uđe u ovaj stan, spoznat će da ona nije ona nego ja, kao što do našeg jutrošnjeg susreta ja nisam bila ja nego ona.

Imam posla s luđakinjom, nametne se misao Kuzmi Jakovu. Kako su joj mogli priznati municipalni status? Mjesto joj je u azilu za poremećene, a možda ju je trebalo podvrći eutanaziji kad već nisu njene genetske nedostatke otkrili dok je bila novorođenče. S indeksom intelektualnih sposobnosti ,,117" mogla je biti izvrstan homonumer. Htio joj je to reći. Htio je ustati da joj to reče, zatim da ode i da je prijavi, ali nije se mogao maknuti. Ruka-oruđe pritiskala mu je glavu o sofu, a zubi su i dalje grickali, jače i bolnije.

— Nisam poremećena. Kuzma Jakove! To je posve jasno čuo.

— Jesi! — povikao je ili je mislio da je povikao.

— Nisam. Odbačena sam, ali sam vas nadigrala — izgovori prijeteći i naglo zarine zube u resicu njegova uha.

Zaurlao je. Otrgnuo se iz zahvata ruke-oruđa ili mu je ruka-oruđe dopustila. Uhvatio se za uho i osjetio krv. Pogledao je pest. Krv.

A onda se stala piskavo smijati. Izmedu stisnutih zuba koje se otkrivale usne razmaknute cerenjem krvavo se cijedila resica uha. Krvavi su bili i njeni zubi, i krv joj je kapala s donje usne na vrat i nage grudi.

— Što ti je? — cerila se i dalje, ne ispuštajući resicu. — Kupaonica je tamo!

Pokazivala mu je pokretom glave kamo da pođe.

Prihvatio je savjet, ako radi ničeg drugog a ono da pobjegne od stravična prizora, da se zaključa, da zove u pomoć, ali ušavši u kupaonicu suočio se s bezbrojnim odrazima sama sebe. Htio je izaći, ali bilo je kasno. Odasvud Kuzme Jakovi, unezvjerent, rastrgana uha i okrvavljenih prstiju. Kud god krenuo, sudarao se o glatke površine neshvatljivo zamršena sklopa ogledala, na kojima su njegovi prsti ostavljali crvene cvjetove krvi i njegova užasnuta lica, što su se, udaljavajući. približavala kao da se žele uvjeriti u zbiljnost košmara. Počeo je urlati, ali i glas se umnažao, prenosio, bubrio, odjekivao ne gubeći na glasnosti. Zaboravljao je na bol. Zaboravljao na Siberiju Dioneu. Bauljao je i zalijetao se misleći da je naišao na izlaz. Prevarivši se, zatvarao je oči u nadi da će se, otvorivši ih, naći negdje drugdje, ali iznova se suočavao s miazmičkom slikom mnoštva svojih unakaženih likova. Odjednom je tu negdje bila neuhvatljiva Siberia

Dionea. Smijala se grleno, s resicom njegova uha među tirannosaurskim zubima. I njen se smijeh umnažao; prskao je kao krhko staklo starinskih čaša što se razbijaju o glatke, tvrde površine. Pokušavao je dohvatiti je i rastrgnuti, ali mahao je u prazno, gubio ravnotežu, padao i dizao se. Ona je bila čas tu, čas tu i drugdje. Klonuo je.

— Kuzma Jakove — govorila je. — Ne bi trebalo da ti kažem, ali učinit ću to radi sebe. Nisam odabrala prvo ime zbog dijamanata nego zbog bešćutnosti leda i nisam odabrala drugo ime zato što je cvijet nego zato što je varljiva biljka, mesožder. Moja su imena — sveta. Moglo sam biti Rosa villosa, Narcisus poeticus. Lilium candidum lli Adonis amurensis... i bila bih da me kukci kao što si ti nisu pretvorili u ono što nisam...

Govorila je sve tiše, sve tamnije. Njen je glas nestajao i ona je nestajala. Kuzma Jakov je gubio svijest. Još samo neko vrijeme mogao je vidjeti svoja umnožena lica en face, u profilu, u svim odraženim rakursima, a zatim se stao rasplinjavati u multivizijskim predstavama raspoređenih u dubinu, sve dok se one najudaljenije nisu prve počele gubiti u kakofoniji neraspoznatljivih oblika.

A onda je uplovio u tamu iz koje ga je izvlačila ruka-oruđe i nekuda vukla.

Siberia Dionea smjestila je Kuzmu Jakova na operacioni stol, koji je sada bio prekrit nategnutom plahtom. bijelom poput zaleđenog jezera o koje se odrazuje zaslijepljujuće podnevno sunce. Uzela je točno odmjerenim pokretom trepan i stala kliziti pogledom po nagom tijelu „kunića", polako i pomno, prateći jagodicom kažiprsta reljef epiderma od potkoljenice prema glavi, kao što strateg riše na topografskoj karti crtu napada u predvečerje odlučujuće bitke, u ishod koje ne sumnja. Jagodica kažiprsta zaustavi se na kaloti. Zatim je Siberia Dionea podigla pogled. U mašti je vidjela polukružnu arenu ispunjenu utihnulim preparandistima DARWINA. Bila je pri tome uozbiljena, sigurna u sebe, sigurna u svoje znanje, sigurna u pažnju koja joj se poklanja kao primariusu za kojega nema tajni. Tišina je dopuštala da govori podglas:

— Kolegice i kolege, danas ćemo prodrijeti do sive supstance mezencefalona, do periventrikularnog dorzomedijalnog tegmentuma, odakle se osjećaj straha i jeze širi prema strukturama talamusa i hipotalamusa. Pokušat ćemo...

»Pokušat ćemo...« izgovorila je Siberia Dionea opovrgavajući smiješkom biio kakvu sumnju u uspjeh, što bi ga te riječi mogle staviti pod znak pitanja.

— Pokušat ćemo elektro, fono, foto i kemijskim stimulatorima izvući iz podsvijesti našega ispitnog primjerka sve ono stravično što su doživljavali njegovi preci, njegovi roditelji i on sam, sve ono što su

najužasnije doživljavali ili morali doživljavati da ih mehanizam samoobrane i samozavaravanja nije oslobađao, nudeći im utješni privid stvarnosti umjesto istine iskustva koju je potiskivao i arhivirao u trezore nedostupne svijesti. Uzmimo, kolegice i kolege, jednostavan primjer! Uzmimo pretpostavku! Da ja, osobno, nisam stekla specijalizaciju u znanosti koja me odabrala da budem njen katekumen, razvila bih u sebi, nasilno, a da toga ne bih bila svjesna, samo obranu koja bi lažno zasnivala na zakonima Finalizma, na smislenost dogmi o pravdi i nepravdi, o sreći i nesreći, o primatu genetske predodređenosti nad sklonostima kojima korijen nije u nasljeđu već u metafizici ljudskog bića. Tako... kad bi ja... ja... ja... bila podvrgnuta stimulaciji limbičkog sustava, na ekranu...

»Primarius« Siberia Dionea baci pogled na veliki translucentni ekran iza katedre i nastavi trepanirati kalotu Kuzme Jakova.

— ... bi se pojavili prizori koje je mehanizam samoobrane potisnuo, ali ne i poništio. Ti bi prizori svojim simbolskim znacima nalik na sanjane more, pokazali i dokazali da su moji asocijalni postupci, moje mržnje, moja alijenacija... posljedice upravo toga pretpostavljenog uskraćenja vokacije. Ja tada ne bih bila ono što jesam. Prikraćena za svoju vokaciju, preobrazila bi se u monstruma. Bila bih tyrannosaurus. Ovog bih trenutka, u stanu Aurelije Algenibe, čekala slučajnu žrtvu, možda kojeg srodnika, i ta bi žrtva bila kunić...

Siberia Dionea zastane. Učinilo joj se da među preparandistima vidi onu koja je sada u svojstvu specijalista za kozmičku atomistiku udaljena milijune kilometara od Zemlje, u raketi na putu prema Saturnu ili u orbitu Saturna. Skrenula je pogled i htjela nastaviti predavanje, ali svako lice na kojem bi se zaustavila preobražavalo se u ono koje ju je ispunjavalo osvetoljubivošću; u glupu i poslušnu Siberiju Dioneu, prvu. Kalota Kuzme Jakova bila je već skinuta. U rucioruđu bio je spreman elektrostimulator. Nagnula se nad elekironskim mikroskopom. Stala je govoriti još tiše:

— Sigurno je da bi »kunić« bila osoba kojoj je kibernetski uređaj, slijep i gluh za metafizičko, priznao ono što je meni, pretpostavimo začas tako, uskraćeno. Kolege i kolegice, obratite sada pažnju na ekran...

Prekinuo ju je glas:

— Iris, vrati kalotu Kuzmi Jakovu!

Oči su je mogle prevariti, ali ne i sluh. Čula je... Trebalo je da prođe neko vrijeme da se snađe. Apsurdno je poslalo stvarno. Siberia Dionea, prva, je tu! Napokon, prava žrtva! Nije podigla pogled da je vidi. Nije sumnjala. Neko je vrijeme razmišljala, a tada se odluči na uzmak koji će biti varka. Odložila je stimulator.

— Otkud ti? Nije te bilo više od dvije godine. Mislila sam da ćeš biti barem još toliko vremena odsutna. Držim da ti se neće sviđati na

Zemlji. Suviše krvi!...

Htjela je govoriti ravnodušno, ali nije bila sigurna da joj to uspijeva. Riječi su joj zapinjale u grlu. Morala je nadvikivati neshvatljivu pojavu straha:

— Zašto si se vratila?

— Pokušaj se sama domisliti!

— Recimo da nisam znala za postojanje nekih uzornih primjeraka iz roda Metikosa, među koje i ti spadaš, ali oni su, recimo, znali za mene i moju krajnju neuzornost. Vjerojatno su zaključili da se uzorni Metikosi, koji su dolazili tebi ili meni, svejedno, nisu vraćali svojim adresama. Znaš li zašto se nisu vraćali?

— Znam.

— Ne znaš, ali saznat ćeš!

— Ja sam tu još od početka tvojeg, nazovimo ga tako, Iris, predavanja.

Siberia Dionea, prva, govorila je posve bez straha i strasti, tako da je drugoj bilo sve teže držati konce u rukama.

— Oni su, mislim uzorni primjerci iz roda Metikosa, došli u dodir s tobom, i ti si se vratila s GEE 2004. Meni je to drago. Nedostajala si mi. Htjela sam da i ti znaš za moje uspjehe, jer mi nisi vjerovala.

U nasilnu se samouvjerenost ovih riječi uvlačila tišina u kojoj je bilo besmislene prijetnje. Zna li ona, mislila je Siberia Dionea, druga, za moju ruku-oruđe? Ta ju je ruka ohrabrila. Podigla je pogled i ugledala onu koja će biti slijedeća žrtva, prava žrtva. Iznenadilo ju je što »žrtva« ne osjeća zebnju. Stajala je kod ulaza u operacionu dvoranu i promatrala je neobjašnjivo sigurna da nije ugrožena, kao što bi se ona morala osjećati, kao što je htjela da se osjeća, ali nije. Naprotiv! Uloge kao da su se počele mijenjati. Čak se ulovila u nečemu što ju je gotovo vrijeđalo; vraćala je Kuzmi Jakovu kvadrat kalote koji je bila trepanirala. Zašto je to učinila?

— Revitalizirat ću ga — rekla je.

Zašto je to rekla?

Uzela je injekcionu iglu i nevjerojatno spretno ubrizgala u venu Kuzme Jakova veliku ampulu vitamiokardala.

Tišina je bila nesnosna. Mogla je reći uljezu da joj je potreban živi svjedok za vivisekciju koja će uslijediti s pravom žrtvom, s onom koja čeka da dođe na red, s onom koju će udaviti ako pokuša pobjeći. Mogla je, ali nije. Zašto?

— Pobrinut ću se za tebe, Iris.

Mogla je odgovoriti đa će se ona »pobrinuti« za nju, ali nešto nerazumljivo ju je sputavalo.

Kuzma Jakov je pokazivao prve znakove oživljavanja.

— Iz hodnika i predsoblja čula je neke pomake.

— Nisi sama?

— Nisam.

— I da si sama ne bih te položila na operacioni stol. Sada mi se čini da ne bih, ali nisam sigurna...

— Jesi! Vidim ti na licu da jesi. To više nije ono isto lice koje si imala dok si htjela da bude pretpostavka ono što je bilo istina o tebi.

— Vidjela sam te najprije u trećem redu, ali nisam mogla prihvatiti da si to zaista ti. Zatim sam te vidjela kud god bih pogledala. Zato sam mislila da haluciniram.

Iza Siberije Dionee, prve, stajala su tri SUB-a, bolničara.

— Ti misliš da sam luda? — zgranuto će Siberia Dionea, druga.

— Ne mislim, Iris. Sve znam o tebi. Psiholog na GEI mi je objasnio što se s tobom događa. Hoćeš li poći sa mnom?

— S njima i s tobom?

— Više bih voljela da pođeš samo sa mnom.

— Poći ću s tobom...

— Ne idite s njom sami! — vikao je Kuzma Jakov. — Ona je tyrannosaurus! — Ustao je s operacionog stola i stao se prestravljen povlačiti prema hodniku, nastojeći da bude što dalje od Siberije Dionee, druge, a što bliže bolničarima. Nitko nije obraćao pažnju na njega. Kad se krajnjim oprezom našao izvan opasnosti, pojurio je kao lud prema izlazu.

Bolničari su mogli razlikovati dvije Siberije Dionee jedino po tome što je jedna bila poprskana krvlju. Počeli su joj se polako približavati ruku spremnih na zahvat.

— Ostavite je meni! — reče prva. — Ona će sa mnom. Vi dematerijalizirajte sve što je u ovom stanu ispitni laboratorij.

— Poći ću sama s tobom, ali najprije do moralista iz DARWINA. Htjela bih im nešto reći.

— Ja ću im reći ono što bi im ti htjela reći.

— Suviše si poslušna da bi im mogla reći ono i onako kako im ja želim reći.

Dok su se dvije jednake Siberije Dionee kretale prema izlazu, bolničari su pretvarali u ništa naprave, instrumente, mjerne aparate, izloške u hodniku...

— Ovu lubanju ostavite! — reče Siberia Dionea, prva, pokazujući na tyrannosaurusa. — Lijepa je! — doda u znak opravdanja.

Druga poželi stisnuti svoju mehaničku pest. Trebalo je da to bude gotovo nesvjesni gest otpora, možda posljednji koji ju je prije poraza svjedočio u onome što je postala zato što je bila odbačena. Otkud astrofizičarki pravo da laže o ljepoti koja za nju može biti jedino rugoba? Pest je to htjela reći usprkos poniženju, ali nije mogla, nije slušala želju, ostala je nepokretna. Siberia Dionea, prva, dezaktivirala ju je, a da ona to nije ni opazila.

— Da, lijepa je! — promuca tupo druga.

U zraku se više nije osjećao vonj dezinfektanta. Hodnikom je strujao omamljujući zrak zasićen mirisom tropskog cvijeća. Pod utjecajem tog mirisa, ona koja je bila otrovno-žuto zaleđena kao bara u Kolimskoj nizini, napokon je onečovječena.

Katherine MacLean: *Baš ste komplicirani, vi Zemljani*

The Trouble with You, Earth People

Preveo Krsto Mažuranić

— Jedva čekam da se sretnemo sa Sir Harringtonom licem u lice i da mu kažem da smo braća, jedna duša. Svi su antropolozi braća. Zanima me što će mu dati da me pita.

Da bi iskalio suvišnu energiju izazvanu nervozom, Rem Sh'baar učini saltomortale iz zaleta i dočeka se opet na noge.

Njegova najdraža supruga, Tima, ležeći onako potrbuške na podu, ne reče ništa. Ona pritisne na dugme i tako okrene stranicu knjige projicirane na strop.

— Tko zna što će tražiti od mene da im objasnim. Sve je moguće. Oh, kako želim da im uzmognem reći sve što ih zanima.

Rem Sh'baar se popne na prečke za odmor, zatakne noge za jednu od njih i ostane visjeti naglavce ruku prekriženih na dostojanstven način.

— »Ljudi« — reći ću im — »kad biste barem redoslijed griskanja organizirali tako da stariji dobiju ovlaštenje...« Hm... Oni to tako ne kažu. A možda da im kažem: »Kad biste hranu stavili izvan dohvata djece, u labirintske kutije...«

— Reme, dušo, ne smiješ visjeti naglavce kad odgovaraš na intervju. Ljudi to ne čine. On se namršti, uznemiren.

— Astronauti u dječjim TV-emisijama vise naglavce kad najavljuju animirani film u jutarnjem programu.

— Astronauti to čine samo u dječjim TV-emisijama, Reme. To je zato da bi zabavili djecu — odgovori mu zvonki glas njegove voljene. Ona bijaše student antropologije, ali joj status bijaše za stupanj viši. Ležala je na elastičnom podu ruku zabačenih pod glavu dok je proučavala stranicu projiciranu na strop. — Nije preporučljivo govoriti u položaju koji implicira da je slušatelj dijete. To bi ga moglo uvrijediti.

Rem se izvije udesno i, viseći na jednoj nozi i jednoj ruci, poprimi izraz posramljenosti.

— Nisam znao da su ti animirani filmovi namijenjeni djeci. Činili su mi se vrlo ciničnima, punim kukavičluka i podlosti,

preizopačenima za djecu. Ali, u pravu si. Kad je na TV intervju, odrasli uvijek sjede sasvim mirno u tim njihovim neudobnim stolcima, ili što su već, i puštaju dim kroz usta i nos.

Oni se oboje okrenu prema televizoru što je visio na zidu. Bila je to improvizirana imitacija običnoga, serijskog televizora, a u proteklih nekoliko mjeseci proučavanja opskrbila je Rema mnogim informacijama o Zemlji, služeći mu kao nadomjestak za zbiljski izlazak među njene stanovnike. Ovog je trenutka na programu bila neka mlada žena, koja je nešto pokazivala po meteorološkoj karti i prstom slijedila ucrtane linije. Usta su joj se nijemo pokretala.

Oni odvrate pogled.

— Možda bih morao naučiti da puštam dim — reče Rem Sh'baar. Potom se opet izvrne naglavce, zanjiše, zamahne rukama i sjedne na prečku. Oboje bijahu visoki, vitiki i graciozni, lica pomalo psolikih, podobnih za nagradu ljepote na kakvoj izložbi kućnih ljubimaca.

— Dim ne puštaju svi — izjavi Remova tankoćutna supruga. Ona pritisne na dugme, a stranica oslikana na stropu pretvori se u dijagram.

Međutim, svi oni sjede na stolcima — zaključi Rem.— Tražit ću od njih da stave dva takva stolca u zračnu ustavu na brodu kad bude intervju. Pazi! Evo opet!

Oboje se zapilje u ekran televizora. Vidjelo se kako njihov svemirski brod aterira. Već trideseti put u posljednjih trideset sati gledali su kako divovska crna i srebrna lopta plovi kroz oblake sve niže i niže, okružena rojem aviona kao što je ulična svjetiljka okružena mušicama. Pojavio se i komentator jutarnje emisije vijesti, bezglasno brbljajući, mašući rukama i praveći umirujuće kretnje. Rem priskoči i pojača ton.

— ... će obavještavati svijet o razvoju događaja.

Slika se promijeni u pogled na mirne, sređene mase ljudi i na nekolicinu ljudi na podiju, a onda se izmiješa u prizor rukovanja između vitkog stvorenja u srebrnastom svemirskom odijelu i ukočenog čovjeka u crnom odijelu biznismena. Komentator jutarnje emisije vijesti svečanim je glasom objašnjavao:

— Jučer je posjetiocu iz svemira potpredsjednik Sjedinjenih Država, u društvu generalnog sekretara Ujedinjenih naroda, izrazio službenu dobrodošlicu.

TV-kamera se prošeće scenom, zaustavi se na licu iza šljema i sasvim se približi. Svemirsko je odijelo imalo izgled plastike, a šljem je dopuštao da se vidi dio Remove glave dok je on silazio niz stube broda. Film stane i zadrži se na slici koja je jasno pokazivala njegov profil, što očigledno nije pripadao ljudskome biću.

— Izgledaš mi tako lijep među svim ovim čudovištima plosnata lica — objasni mu Tima.

— Uvijek dobro ispadam na fotografijama — promrmlja Rem. — U zbilji i nisam baš tako lijep.

Slavni se komentator pojavi na ekranu kao iz vedra neba, stojeći ispred ogromne fotografije svemirskog broda, okruženog zelenim parkom, s kupolom Kapitola i novog spomenika svemirskom pilotu u pozadini. Slavni je komentator govorio dobro poznatim tonom očinskog umirivanja.

— Jutro je drugoga dana otkako su se srele dvije civilizacije. Danas će znanstvenici doći na svoje. Oni od prvoga trenutka zahtijevaju razgovor s posjetiteljem. Jučer je strano biće, čije je ime Lord Rem Sh'baar, objasnilo da ima dozvolu samo za kratki posjet Zemlji kako bi sakupio antropološke podatke. Vremena ima malo, ali je spreman za kratki razgovor o nekoliko znanstvenih tema. Izjavio je da je naučio naš jezik gledajući i slušajući školski i znanstveni program na televiziji, da su ga se dojmila predavanja Sir Charlesa Harringtona o antropologiji i da bi stoga volio da mu Sir Charles prenese nekoliko naših pitanja. Sir Charles će mu pitanja objasniti ukoliko se pojave bilo kakve poteškoće s jezikom. Razgovor je predviđen za jutros, točno u devet sati.

Komentator se okrene i učini dostojanstveni pokret prema svemirskom brodu.

— Na pragu smo neslućenih tajni što se skrivaju u ovoj srebrnoj kugli. Na pragu smo neslućenih znanstvenih spoznaja. Ostaje nam samo da čekamo i nadamo se.

Počeo je EPP, hrpom prljava rublja koje je letjelo prema prevelikom stroju za pranje rublja. Saginjući se s prečke, Rem isključi ton. Šest se majusnih ljudi ispelo iz stroja, otplesalo nekoliko taktova na otvorenim vratima, a onda uz veliki napor podiglo gorostasnu kutiju deterdzenta i sasulo prah u stroj. Ekranom prelete riječi »bio-razarajuće«. Time je EPP završio. Pojavio se kauboj na konju, jašući sporo uz brežuljak arizonske pustinje. Otprhnut nevidljivim udarcem, njegov šešir odlepršа ustranu. Kauboj se osvrne, na licu mu strepnja, i potjera konja u galop.

— Zašto kauboji pucaju po strancima? Razlozi za to čine mi se nategnuti. I zašto ljudi u gradu katkad formiraju grupe da bi nekoga objesili?

— Pa razloge si deducirao. Promatrali smo mnogo televizije, pravila napada jednaka su, čini se, u svakoj priči, ustaljena su. — Tima se prevrne na trbuh i počne crtati dijagram prisjećajući se.

— Ali, ja sam sada uvjeren da sam u pravu. Mali ljudići što plešu na poklopcima kutija... i čarolije... Mnogo je laži, mnogo mašte u tim televizijskim emisijama. Što ako televizija ne prikazuje njihovo zbiljsko ponašanje?

Rem skoči na mekani pod i sjedne, promatrajući svoju suprugu.

— Tima, moraš li sad učiti? Uznemiren sam zbog ovog razgovora koji me očekuje.

Ona isključi projektor za knjige i sjedne.

— Učenjem se branim od panike. Ni ja ih ne shvaćam. Ti si ovo fino planirao, Reme, mnogo si se namučio. Dobit ćeš pohvalu.

— Ako preživim — reče on.

Na televizijskom ekranu se vidjelo kako smrknuta skupina ljudi na konjima galopira po tragu, noseći puške i smotke užeta. Rem ih je promatrao.

— Sir Charles Harrington je na BBC-u govorio kako antropolozi vjeruju da je njihov predak bio prizemni majmun-primat. Prizemni primati su životinje čopora. Čopor im pruža sigurnost, njime se zaštićuju od napada izvana, a imaju instinkt sveopćega grupnog, zajedničkog napada na životinje koje ne poznaju.

Ona mu priđe i pomiluje ga po kosi.

— Jučer ti se nije dogodilo ništa, dakle, zacijelo si se ponašao ispravno i nisi prekršio nijedno od njihovih pravila. Dovoljno je da izbjegavaš pravila agresije.

On razmisli.

— Jučer nisam nikoga uvrijedio, nisam primorao nikoga da mi se makne s puta. Svima sam dopustao da hodaju ispred mene. Ušutio bih čim bi netko od njih progovorio. Uglednim sam osobama govorio da mi se sviđa njihov grad i njihov planet. Nisam dirao ništa bez pitanja i vratio sam sve što su mi dali. Ništa nisam ukrao. Nisam odbio piće jer mi nisu ništa ni ponudili. Čak sam nosio i odjeću kakvu očekuju da će nositi biće što dođe iz svemira.

On se pokajnički počeše po njušci.

— Ne mogu si pomoći ako izgledam strano.

Na televizoru se konji ispružili u divljem galopu, kauboji polegli po vratovima konja, pucajući u bježeću priliku pred njima.

Oni oboje svrnu pogled s ekrana.

Ona tiho reče:

— Reme, jučer si bio ambasador. Kakva su pravila o napadu na ambasadore?

— Samo kao povod za rat — odgovori on tiho, pazeći da ne pogleda u ekran televizora. — Oni moraju dugo mozgati i razgovarati među sobom prije nego što odluče početi rat. — On položi ruku na njeno krilo. — O čemu razmišljaš?

Ona ga pomiluje po kosi.

— Danas ćeš odgovarati na znanstvena pitanja. Kakva su pravila kod napada na znanstvenika?

On razmisli, a onda pokrije oči rukom kako bi bolje sabrao misli.

— Žao mi je — prizna on ispričavajući se. — Previše su mi se svidjela predavanja i priče. Znanstvenici su izgledali važni, okruženi

pažnjom, i povjerenjem i ljubavlju. Iz tih sam emisija učio jezik. Jednostavno sam zaboravio pripaziti na društvene običaje.

On naglo sjedne.

Ona skoči na noge i priđe televizoru, pa izvadi kolut magnetoskopske vrpce iz kutije i spusti je u otvor na vrhu televizora. Kauboji su u taj trenutak bili zaposleni prebacivanjem omče preko grane drveta. Oni nestanu, a pojavi se stol pun savijenih staklenih cijevi, retorti i trbušastih boca. Vitka ženka pojača ton, a iz televizora odjekne glasni i suludi smijeh. Oni naćulje uši i zadube se u program.

Na ekranu se pojavi gorostasna ruka s epruvetom.

— Samo trenutak, klinci — reče radostan glas praćen odjecima. — Sad ću popiti ovu tajnovitu tekućinu i smanjiti se tako da me možete vidjeti. — Uslijedili su klokotavi zvuci ispijanja.

Rem prekrsti noge i nasmije se.

— Neću Ludoga učenjaka, Tima. Ovo je zacijelo jedan od čarobnjačkih mitova za djecu. U pričama za odrasle znanstvenik se obično pojavljuje u zapletima o špijuniranju i znanstvenim tajnama. Sve najbolje od tih priča stavio sam na kolut »Znanstvene tajne«.

S ekrana ih promatraše, buljeći podrugljivo, čovječuljak odjeven u bijeli ogrtač. Vukao je svoju čupavu bradu i micao prebujne obrve gore-dolje, objašnjavajući nešto. Tima ubaci novu vrpcu u otvor i ludi učenjak nestane s ekrana.

Dvoje studenta daleko od svoje kuće sjedili su jedno do drugoga na mekanom podu, držali se za ruke i promatrali televiziju ove čudne, strane civilizacije na Zemlji, učeći kako se tu postupa sa znanstvenicima.

Na ekranu je jedan miroljubivi, tihi čovjek u bijeloj laboratorijskoj kuti radio stojeći uz visok stol pun kojekakvih instrumenata. Provjeravao je brojke na instrumentima usporedujući ih sa svojim proračunima, pravio bilješke, uzrujao se, ponovio pokus tri puta, svaki put uspoređivao rezultate.

Dvoje gledatelja pažljivo je promatralo kako znanstvenik pokušava dozvati svoje kolege da bi im pokazao svoj uspjeh, ali je cijela zgrada u mraku, svi su već davno otišli kućama, jer je on radio duboko u noć. On naziva telefonom svoju suprugu i uzbuđeno joj objašnjava svoje otkriće, a špijun prisluškuje i uzrujano sam naziva nekog čim je znanstvenik završio svoj razgovor. Znanstvenik silazi na ulicu, ulazi u taksi koji se u taj trenutak našao napadno pri ruci, bude otet, odveden u osamljenu zgradu, tamo ga tuku i muče, a otmičari šaptom zahtijevaju da im otkrije tajnu svoga otkrića.

Zabrinuta znanstvenikova supruga moli agenta svoje zemlje neka provjeri da li je njen suprug na sigurnom. Agent pronalazi skrovište pažljivo i dosjetljivo slijedeći tragove, ubija stražara, penje se po bršljanu uza zid, kroz pritvoreni prozor se šulja u zgradu, nečujno

ubija obojicu neprijatelja koje susreće na stubištu, slijedi jauke i stenjanje, upada u prostoriju u koju je doveden znanstvenik, ubija mučitelja i ostalu dvojicu, sve to gotovo nečujno, a zatim, podražavajući nečiji glas naređuje putem razglasa ljudima u zgradi neka napuste skrovište jer dolazi policija, ali neka ostave jedan automobil s upaljenim motorom i otvorenim vratima. Agent čeka da se utišaju zvuci odlazećih automobila, nosi znanstvenika dolje, na ulicu, prilazi osamljenom automobilu s upaljenim motorom i otvorenim vratima, osvrće se pažljivo lijevo i desno, stavlja znanstvenika na sjedalo do vozačevog, a zatim sjeda za volan i odlazi.

Ono dvoje promatrača, čvrsto se držeći za ruke, glasno odahne kad automobil stigne pred bolnicu i znanstvenika preuzme prijateljski, pažljivi liječnik.

— Ovo mi se baš ne čini dječjom ili šaljivom emisijom — reče Tima. — Ovi agenti i špijuni vrlo su opasni za znanstvenike iz drugih država.

— Mi smo iz daleke države.

— Vrlo daleke.

— Oni bi mogli Sir Harringtona zamijeniti agentom.

— Ali mi znamo kako on izgleda.

Počela je nova priča snimljena iz nekogla drugog TV-šoua. Novi učenjak, debela trbuha i stariji, neodlučnih pokreta, ulazi u lijepo namješten stan, zatvara za sobom vrata uz uzdah olakšanja. Iz kuhinje dopire glazba koja na njega djeluje umirujuće.

— Maria, evo me kući! Nosim vesele vijesti! — dovikuje on. Spušta svoj kaput na naslonjač i ide prema kuhinji. — Institut Ratne mornarice prihvatio je moj...

Kuhinja je prazna. Nasmiješen, on odlazi na balkon i gleda zalaz sunca. Zvoni telefon. On ulazi da bi se javio.

Rem i Tima posegnu jedno za drugim, jer je počela zlokobna glazba. Još nasmiješen, znanstvenik diže slušalicu. Ledeni glas, sa stranim naglaskom, govori:

— Doktore Obarth? Vaša je kći u našim rukama. Neće joj se dogoditi ništa strašno budete li slijedili naše naredbe.

On steže slušalicu drhtavom rukom, načas se čini kao da će je odbaciti, a onda je čvršće pritišće na uho.

— Ne vjerujem vam — šapće on. — Ona je samo otišla u dućan. Vi lažete.

— Dokazat ćemo vam da je kod nas — govori ledeni glas. — Slušajte dobro i prepoznat ćete njen glas.

Srednjovječni čovjek nekoliko trenutaka oklijevanja i straha teško diše u telefonsku slušalicu.

— Ne vjerujem vam — šapće.

Slika na ekranu dijeli se napola, lijevo znanstvenik drži telefonsku

slušalicu, na licu mu užas, desno se pojavljuje podrumska prostorija, tamna, vlažna, prozori zastrti crnom tkaninom. Dva muškarca drže djevojku za ruke svinute na leđa, treći drži telefonsku slušalicu pred njenim licem. Ona odmahuje glavom. Muškarac sa slušalicom govori nešlo onoj dvojici. Oni nešto čine djevojčinim rukama i ona vrišti. Jednim skokom Rem Sh'baar je priskočio televizoru i ugasio ga. Vriskanje utihne, ekran potamni. On dršćući stoji uz televizor, udarajući lagano šakom po njemu, gledajući Timu. Oboje su visoki i vitki, krhki za zemaljske pojmove.

— Neću im dati da te uhvate — reče on keseći zube. —Sve ovo prijateljstvo i radoznalo tiskanje oko mene vjerojatno je samo priprema. Tima, jesam li te spominjao? Jesam li rekao bilo što po čemu oni mogu zaključiti da si i ti u brodu?

Ona rizmisli.

— Oni nemaju ni pojma o meni.

— Dobro. Neće te oteti da bi me ucijemli. Ili mene da bi ucijenili tebe. Reći ću im da sam bolestan. Neće se usuditi da me tuku. — On ušuti, bezglasno udari šakom o televizor pa nastavi.

— Pogrešna uloga. Opasno je predstaviti se znanstvenikom... Rekao sam im da će ovo biti kratak posjet, pa nisam vezan nikakvim obećanjem na dulji boravak. Otići ćemo čim opazimo da nas žele oteti.

Rem priđe komunikatoru i od ljudske službene delegacije kod broda zatraži stolce. Dvoje posjetitelja potraže na televizoru kanal na kojem se svakog sata daju vijesti, pa čekajući, gimnastikom, pokušaju suzbiti svoju nervozu, pogledavajući od vremena do vrenena na program.

Na ekranu se odvijala panel-diskusija.

— Kakve biste znanstvene tajne vi pokušali saznati od naših posjetitelja, gospođice Saint Clair?

Kamera obrati pažnju na pomalo ocvalu i mršavu filmsku ekszvijezdu. Ona se igrala naušnicom i namjestiia čedan izraz lica.

— Pa, nadam se da će nam dragi dečko reći nešto o borama. Ja sam još u dvadesetim, dakako... — Publika pristojno zahihoće. — Ali se nadam, zbog ostalih djevojaka, dakako, da će nam odati kakav prikladan recept protiv bora.

Mlaki smiješak i podignuta ruka voditelja programa utiša dobrohotni smijeh publike.

— Sad ćemo čuti Ralpha Rocka, zvijezdu senzacionalnog mjuzikla »Bluebells«... Kakva tajna iz svemira zanima tebe, Ralphe?

Iz vanjske se zračne ustave začuje zveket i lupa, jer su tehničari počeli dovlaciti stolce, kamere, reflektore i drugu televizijsku opremu, pripremajući scenu za važan susret.

— Nosit ću svemirsko odijelo, da bih izgledao kao astronaut.

Možda me neće smatrati znanstvenikom i pokušati da iz mene iscijede tajne. — Rem Sh'baar povuče patentni zatvarač na odijelu i natakne šljem. — Ako nemaju zlih namjera, jedino još jezik može donijeti problema. Ipak mislim da mogu objasniti znanstvene stvari na njihovom jeziku a da ne prekršim koji tabu i razljutim ih.

Ona dva stolca koje je bio naručio bijahu postavljeni u sredini zračne ustave. On uđe i ugleda kako su tri televizijske kamere duž zida ispunile malenu prostoriju i stajale, uperene prijeteći u njega, poput mitraljeza. Debeli su kabeli, slični sitim, debelim zmijama, vodili izvan broda i smetali da se vrata hitro zatvore u slučaju brzog uzleta. Rem Sh'barr promotri pritvorena vrata pitajući se nije li to dio plana, a onda pregleda stolce, sumniičavo ih dotičući. Spusti se u stolac. Nasloni za ruke ga iznenade. On osloni ruke na njih i čvrsto ih obuhvati šakama, sjedeći nepokretno i skupljajući sve svoje znanje stranoga jezika.

Sjedio je ukočeno i sasvim mirno. Znanstvenicima koji su promatrali što se snima na magnetoskopsku vrpcu negdje u Washingtonu, izgledao je poput egipatske kamene statue boga sa životinjskom glavom, koji sjedi na tronu i sudi umrlima. Odjeknulo je pristojno kucanje jednog od tehničara.

— Jeste li, gospodine, spremni da primite Sir Charlesa?

Rem se ukočeno okrene prema vratima.

— Izvolite ući, Sir Harringtone. Bit će mi radost pozdraviti vas.

— Zahvaljujem vam, Lorde Sh'baar. I mene veseli što mogu pozdraviti vas.

Visoki, vitki Englez izbočenih zuba i lica koje će vas podsjetiti na dobroćudnog konja, odškrine vrata i pažljivo uđe. Svaki mu je pokret bio oprezan na način ostarjelih ljudi, svjesnih da su stare kosti krhke. On sjedne, prekriži noge i zauzme ugodnu i dostojanstvenu pozu iskusnog ispitivača, čovjeka koji je navikao da ispituje domoroce u nepoznatim prašumama ili sramežljive umjetnike u njihovim ateljeima.

Bacivši pogled prema kamerama, on nezamjetno promijeni položaj glave.

— Hvala vam, Lorde Sh'baar, što ste me pozvali da razgovaram s vama. Počašćen sam time.

Rem Sh'baar također baci pogled prema kamerama, pa prozbori polako, pazeći da mu engleski bude jasan i ispravan.

— I za mene je čast što mogu razgovarati s vama, Lorde Harringtone. Mi... ja sam vam se divio gledajući vas na televiziji. Vaše pripovijedanje o naporima da vas razumiju domorodačka plemena, i nesporazumi... takve se avanture zbivaju i u nas. Mi... ja također proučavam rase i civilizacije. Uživam u razlikama i tragam za njima, kao što i vi uživate u njima i tražite ih. Kakva ćete mi pitanja

postaviti?

Ljudi su čekali i nadali se da će njihov čovjek biti u stanju saznati važne i divne tajne koje skriva ovaj stranac. Slavni, stari antropolog, nagne glavu.

— Lorde Sh'baar, ako mi dopustite preliminarno pitanje, prije važnijih i težih: jesu li naše rase na istom stupnju evolucijskog razvoja?

Osoba s dalekog planeta se promeškoiji, razmišljajući pa rastvori patentni zatvarač na šljemu koji splasne u ovratnik na njegovo rame. On protrlja svoju njušku u nedoumici i pipne ona četiri brka na obrazu. Napokon, upita:

— Što time želite reći?

— Stupanj evolucije znači... — oklijevao je Sir Charles, promatrajući njušku i zašiljene uši posjetiočeve. — No, možda to i ne znači ništa. Zaboravimo to. Recite mi, čine li vam se ljudi jednako inteligentnima i osjećajnima kao vaši.... sunarodnjaci?

— Da, kod vas ima mnogo unutrašnje borbe izmedu mesoždera i instinkta čopora, upravo kao i u mog naroda. Dvojni snovi ubijanja i ljubavi, nespojivi u zbilji.

— Ako smo vam slični, jesmo li dovoljno inteligentni da naučimo sva dostignuća vaše znanosti?

Bilo je to odlučujuće pitanje. Sir Charles Harrington ga je postavio rutinski, bez ikakva naglaska, ali ga je Rem Sh'baar prepoznao. Djetetov odgovor na ponuđene mu tri želje. Prva će mu želja biti da može zaželiti još stotinu želja. Ako je Vog spreman odgovoriti na samo tri pitanja, pronađi način da ipak saznaš sve.

— Hoćete li ponoviti pitanje, molim? — Nadao se da ga neće prisiljavati na odgovor. Mogao bi ih uvrijediti. Pitao se da li se oni zbilja bore u dvobojima da bi »isprali uvredu«.

— Možemo li mi, ljudi, naučiti i shvatiti svu vašu znanost? — strpljivo ponovi stari antropolog. — Jesmo li dovoljno inteligentni za to?

— Ne. Da. Da, inteligencija. Ne, jer morate naučiti naš jezik. Znanost je misao, misao na nekom jeziku. Naša djeca uče osnove znanosti usporedo s učenjem osnova jezika... govora. Djeca vrlo brzo apsorbiraju osjete dodira, zvuka, vida. Treba im samo pomoć riječi da izvedu prave veze među njima. Vaša kultura počiva na tabuima, fundamentalne su riječi kod vas tabu.

Visoki i mršavi stari Englez se promeškolji na stolcu vrlo pažljivo pa prekriži noge obratno nego prije.

— Hvala vam, Lorde Sh'baar. Možda biste me ipak mogli obavijestiti malo pobliže? Željeli bismo znati mogu li naši znanstvenici saznati nešto o vašoj znanosti iz vaših znanstvenih knjiga i snimaka. Molimo vas za dozvolu da presnimimo vaše knjige.

Opet to pitanje. Ovaj put neuvijeno, izravno.

Stranac nervozno oblizne usne, osjećajući se vrlo stranim.

— Vaši ljudi ne mogu naučiti znanstvene činjenice, čak ni iz vaših vlastitih znanstvenih knjiga. Vaša je civilizacija izrasla na osnovama kulture tabua riječi. U vas su tabui riječi, a ne djela. Vaša djeca uče ne-izreći. učeći da ne-misle. Kulture ovoga tipa, tabu-kulture, vrlo teško uče, jer svu sposobnost učenja potroše na učenje kako da ne-misle. Prosječna osoba, kad odraste, naučila je ne-misliti, pa onda priča proste viceve da bi ipak bar malo mislila. Takva osoba ne može naučiti znanstvene pojave i činjenice.

Sir Charles se pomakne na stolcu i opet prekriži noge, pa počeše gornju usnicu kao da želi protrljati brkove kojih nema.

— Vi ste savršeno naučili engleski slušajući moja predavanja, Lorde Sh'baar. Čini mi se kao da slušam svoja vlastita predavanja o tabuima plemenskih kultura. — On pročisti grlo poput nekoga tko je uhvaćen u laži. — Ako zanemarimo gramatiku, dakako. Problem ne leži u tome mogu li nasa djeca naučiti nešto od vaše znanosti nego naši učenjaci, naši inteligentni ljudi, mogu li oni saznati nešto od vaše znanosti čitajući vaše knjige i proučavajući snimke.

Rem je dao dobar odgovor, a ipak Sir Charles nije razumio taj odgovor. On pomakne ruku da bi je stavio pred oči i olakšao razmišljanje, a onda se sjeti da nikad nije vidio da to ljudi na televiziji rade. To bi mogao biti tabu pokret. Rem spusti ruku prije nego što je dosegla njegove oči, oblizne usta, pa prijeđe očima preko kamera tražeći riječi koje će shvatiti i najgluplji pripadnici ljudskog slušateljstva, a da ih ipak ne uvrijede.

— Sire, ja vas mogu naučiti da čitate naše knjige, ali vi ne biste mogli čitati naše knjige. Naše vas riječi ne bi asocirale na znanstvene termine. Sisati, jesti, probavljati, spavati, ubiti, ljubiti, rađati... snažni osjećaji i iskustva stvaraju dojmljive riječi, stvaraju snažne misli. Riječi naše znanosti su snažne riječi. Znanost se bavi stvarnošcu. Stvarnost doživljavate kroz osjete, kroz užitke instinkta. Ali u vas su riječi osjeta i užitaka tabu riječi.

— Ali mi bismo mogli naučiti vaš jezik, zar ne? — Sir Charles se nagne naprijed, neosjetno tjerajući sugovornika na odgovor, kao što je to toliko puta učinio na televiziji. Rem se divio njegovoj tehnici i mnogo je iz toga naučio. Ipak, sada Sir Charles griješi, sad je slijep, sad maše udicom ispred trupca umjesto ispred ribe.

— A onda bismo mogli čitati vaše knjige. Kad biste nam dopustili da fotografiramo vaše knjige...

— Kako da nauče naše riječi kad ne priznaju pojmove koje te riječi opisuju?

— Mogli bi učiti poput djece, čini mi se — reče Sir Charles. — Svako dijete počinje slušanjem riječi i ne znajući njihovo značenje.

Svako dijete s vremenom nauči i pojmove. Kad biste nam posudili neku enciklopediju vaše nauke, ilustriranu enciklopediju i knjige pomoću kojih vi podučavate svoju djecu, i dali nam da ih fotografiramo, siguran sam da bi naši pametni mladi učenjaci ipak shvatili njihovo značenje.

— Prekasno je za odrasle, oni su prošli svoje vrijeme učenja. — Remov je glas postao piskav. On mahne rukom ustranu, kretnjom očaja.

— Pa, možda djeca naših znanstvenika, kod kuće, možda bismo njima mogli pokazati fotografije vaših knjiga. Kad biste nam samo dopustili da ih fotografiramo...

Opet se ne razumiju. Opet nemogući zahtjev.

— Vaša djeca s naporom nauče vašu vlastitu kulturu. Djeca uče probavljati a ne odgovarajuće riječi trijumfa, pohvale ili čak zamjećivanja. Nauči da odbijaš pokvarenu hranu, ne radi to, zločesto dijete. Nauči prazniti crijeva i ne spominjati to. Dobro dijete, učinilo je, ali ne smije spomenuti, riječi su tabu, riječi koje se ne smiju izgovoriti. Sve što je u životu djeteta važno, živo, ne smije se izgovoriti. Ona vole i vide ljubav. Pssst, ne spominji to. Ona nauče govoriti, ne viči, ne izvodi smiješne zvukove, ne izgovaraj tabu riječi, ne spominji bilo što važno. Pssst. I tako ona nauče da ne-kažu, jer su naučila da ne-misle. Vrlo je naporno ne-misliti. Odrasli dobro poznaju splet tabua, moraju naučiti da govore mimo tabua kroz viceve i implikacije, pronaći kako da zaobiđu tabue ili da umru. Više od toga ne mogu naučiti. U glavi više nema mjesta za više. Samo djeca mogu učiti.

Sir Charles je djelovao vrlo strpljivo. On učini pokret ustranu, vrlo pažljivo odabrani prirodni pokret kojim se nešto odbacuje ustranu, pokret koji ne označava nikakvu opasnost ni životinjama ni ljudima.

— Kad bismo imali vaše knjige pri ruci, iz kojih bi mogla učiti slijedeća generacija djece. Siguran sam da bi nam vaše knjige mnogo koristile.

Rem opet poželi da smije staviti ruku na svoje oči da bi se bolje koncentrirao, ali se sjeti da se to na televiziji ne radi. On spusti ruku i ogleda se prema trima televizijskim kamerama, ali mu one ne pomognu da odabere riječi kojima će prenijeti svoju poruku mozgu blokiranom tabuima.

— Ne bih želio spriječiti dijete da nauči ono što ne bi smjelo po mišljenju njegovih roditelja. To ne bi želio nijedan roditelj. — Podigne glas. — Dijete koje nauči govoriti tabu riječi, jest tabu dijete. Prognanik. Ja upotrebljavam samo vaše riječi, riječi iz vaših predavanja. Dijete iz domorodačke kulture u susretu s mudrijim ljudima iz zapadnoevropske civilizacije nauči snažne nove ideje izvana. Ono nauči da mudri došljaci ismijavaju njegove tabue. Tada

izlane kakav tabu pred svojim starijima i bude kažnjeno, pa sazna da su ideje koje je naučilo lude, zle, nečiste, prljave, tabu... po mišljenju njegovih starijih. Dijete pomisli da su njegovi stariji neprijatelji znanja i rasta. Dijete smatra da je tajna uspjeha u tome da povrijedi svoje starije, da prekrši tabue i pravila i da krene putem zločina, uništenja i nepoštivanja starijih. Takva djeea uništavaju svoju civilizaciju, njihova rasa umire. Mnoga su plemena izumrla zbog kulturnog stresa. Vi ste to sami rekli. Njegov glas dosegne visoki registar nervoznog naglašavanja i napokon se slomi u falsetu.

— To su bila primitivna plemena — reče Sir Charles pomirljivo. — Ovo je civilizacija. Ne vidim kako bi uvođenje nekoliko novih znanstvenih ideja moglo izazvati moralnu krizu. Znanost je po svojoj prirodi bezlična.

— Znanost po svojoj prirodi nije lična? Znanost po svojoj prirodi nije lična? — Visoki, vitki ne-čovjek klone. On uperi pogled u pod i promrsi na svom jeziku: — Ne mogu dopustiti da proliješ času nusproizvoda naše civilizacije po svojoj djeci. — Ipak, obećao je da će odgovarati na pitanja. On se ogleda po prostoriji zračne ustave, TV-kamere uperene u njega poput pušaka, kabeli vijugaju po podu, kroz pritvorena vrata van, u strani svijet.

— Moj engleski možda nije dovoljno jasan. Informacija ne može biti neutralna na bilo kojem jeziku. Ne usuđujem se to izreći jasnije. — On bespomoćno uperi svoj pogled u vjetrom izborano lice engleskog antropologa i na njemu pročita sućut prema svojoj borbi da se što jasnije izrazi.

— Sire, kad ste ulazili u domorodačka sela, da li su vas domoroci ikad pokušali ubiti?

Slavni je antropolog oklijevao, a onda, začudo, pocrvenio.

— Da, zapravo da. Nekoliko puta. Očito je da sam počinio nekakvu pogrešku. Dakako, kad stranac ulazi u selo a ne poznaje lokalne tabue, mora biti vrlo oprezan. Ja sam uvijek bio vrlo oprezan, ali katkada se dogodi da prekršite poneki tabu i sasvim bezazlenim postupkom. — Činilo se kao da se ispričava.

Došljak je sjedio na stolici ukočeno poput statue.

— Dugo sam proučavao vaše tabue. Gledao sam mnogo televiziju. Vrlo sam oprezan.

Stari engleski antropolog upilji svoj pogled u stranca.

— Želite reći da ste danas vi antropolog a ja domorodac. — On se nasmije, frkćući. — Kakav preokret! Jesam li dobro shvatio da ste učili naše tabue gledajući televiziju?

— Da. Proučavao sam televiziju gledajući snimljene televizijske programe svih vrsta. Šest mjeseci programa na vrpcama. Ja sam oprezan. Činim pokrete i izgovaram riječi pazeći da ne učinim ništa što dobra osoba u priči ne čini.

Sir Charles se otvoreno nasmije.

— Ah, televizijski tabui. Da, oni su strogi. Malo je toga dopušteno na televiziji otkako se programi razmjenjuju na međunarodnoj razini. Ima tako mnogo zakutaka na svijetu sa svojom egzotičnom religijom, koju bi moglo povrijediti ovo ili ono, da je teško prisjetiti se sve silne količine stvari koje se ne smiju raditi pred kamerama. Ali nas to ne smije zabrinjavati. Ako pogriješimo i izrečemo nešto šokantno, to će izrezati iz snimke pri montaži. Javnost to neće vidjeti.

— Ne shvaćam. — Posjetitelj opet pogleda prema kamerama i čvršće stegne naslone za ruke.

— Svijet nas ne vidi, lorde Sh'baar. Možete govoriti sasvim slobodno. Sve ovo, ovaj naš razgovor, ide u magnetoskop. Jedine osobe koje nas promatraju neposredno su članovi znanstvene komisije i ministri. Cijeli će ovaj razgovor ponavljati i ponavljati dok ne izrežu sve što bi moglo nekoga šokirati ili uvrijediti. — Sir Charles se nasmiješi, očigledno uživajući u lekciji. — Možete govoriti sasvim slobodno. Nikoga nećete uvrijediti. Ja, ja sam antropolog i samim time imun na stresove.

Nečovjek ustane. Promijenio se, postao je mladim, pokretljivim, živahnim.

— Ne gledaju! Da vas zagrlim, Sire! Oh, gledao sarn vaša predavanja na televiziji i uživao! — On potrese Sir Charlesovu ruku. — Molim vas, Sire, ustanite. Počet ćemo kao da smo se ovaj trenutak prvi put sreli!

Rem Sh'baar položi ruku preko svojih grudi.

— Boljelo me ovdje, u srednjim dijelovima tijela, što vas nisam mogao pozdraviti.

Zbunjen, ali nasmiješen, Sir Charles se izvuče iz stolca i uspravi se na krutim nogama.

Rem Sh'baar omota svoje ruke oko njega i stisne.

— Mi se volimo i slični smo, a nismo braća. Neka se moja djeca ožene tvojom djecom i nasele svjetove svojim potomstvom. — On zastane i hihoćući šapne Sir Charlesu u uho: — To je, dakako, nemoguće, ali srcu ne možemo zabraniti da to poželi!

— Sir Charles okrene glavu prema toploj strančevoj glavi na svome ramenu i prijateljskom glasu što mu je govorio u uho. Ljubav je rijetka i slabašna svjetlost pod stare dane. On prikloni glavu uz obraz svoga obožavatelja kao što bi djed priklonio glavu uz svoga unuka, a sentimentalne mu suze napune staračke oči. Tada mu pogled zapne na TV-kameri koja je uprla svoj beživotni pogled u njega kao da ga optužuje.

Sir Charles se ukruti i odmakne.

— Mogli bi nas pogrešno shvatiti — reče on tiho. — Diraju me tvoje riječi, dragi moj dečko, ali nas ti ljudi gledaju, oni ljudi koji će

cenzurirati magnetoskopsku shimku. Ne poznajem ih osobno. Budimo formalniji.

Rem Sh'baar se odmakne.

— Dakle, ritual. Bit ćemo formalni. Sjedinjujem se s tobom, Charlesu od muževa Harringtona i Engleske, najviše voće i cvijet stabla Zemlje. Poštivat ću tvoje pretke i štititi tvoje sjeme. — On otvori patentni zatvarač na svom odijelu, od vrata do ispod pasa. — Moja su prsa nezaštićena pred tvojim udarcima. Okrećem svoj vrat prema tvojim zubima i znam da da ću živjeti vječno. — On ogoli svoj vrat, pričeka dvije sekunde, a onda se naglo prigne naprijed i poljubi Sir Charlesov vrat, pa posegne dolje i dotakne ga ispod pasa.

— Neka ti se soj množi i bude plodan u tvojoj slici i prilici. Neka se naša djeca međusobno plode u ljubavi i naši likovi spoje u nešto više. — Glas mu bijaše blag.

Od trenutka otkako ga je stranac drugi put zagrlio, stajaše Sir Charles sklopljenih očiju, potresen, slušajući ritualne riječi kao da sluša najljepšu glazbu. Suze mu iskrsle ispod vjeđa.

Rem dovrši ritual, pa pogleda Sir Charlesa zabrinuto.

— Zašto tuguješ oče?

— Uspomene, Uspomene na moju djecu, unuke, prijatelje. Nije to baš tuga. Vrijeme ne možemo vratiti! — On obriše oči poleđinom prsta. — Ti si dobar momak.

— Mogao bih podijeliti tvoje uspomene.

Sir Charles otvori zacrvenjele oči i promotri nježno, poluživotinjsko lice, a tada spusti pogled, ugleda raskopčanu odjeću do ispod pasa i dio anatomije koja nije bila ljudska, ali svakako agresivna, nikako receptivna, dakle muška.

Sir Charles se udalji dva koraka unatrag i skrene pogled. Crvenilo oko očiju proširi mu se preko cijela lica.

— Zakopčaj odjeću — promrsi muklim, zbunjenim glasom. — Ljudi će pogrešno shvatiti. Smatrat će tvoj ritual sugestivnim. — On sjedne na stolac i čvrsto prekriži noge. — Mislit će da tvoj ritual treba da znači...

Rem ga prekine, spašavajući ga borbe s tabu riječima.

— Ne želim da te netko pogrešno shvati, Oče. Ritual je iskren, iz srca. Ti si lijep. Oplodio bih te da mogu. — Uzrujano se zavrti, prstiju raširenih kao da će zahvatiti sav život.— Ali duh može oploditi duh, Sire. Pošalji po svoje knjige, Sire Harrington, da ih mogu ponijeti sa sobom.

Sir Charles zagnjuri lice u ruke tako da ne može vidjeti.

— Zatvori svoju odjeću — zastenje. — Zar ne možemo promijeniti temu razgovora?

— Ne — Rem odvrati odlučno i sasvim rastvori odjeću i iziđe iz nje. — Mi moramo raditi. Ne smijemo se ponašati službeno i biti

jedan drugome strancem. Ako na sebi nemamo odjeće, znak je to povjerenja. To se ionako neće vidjeti na televiziji sve dok se ne vratimo u svoje zaklone, sve dok slobodno ne isplaniramo, smislimo zajedno kako da pomognemo Ljudima sa Zemlje, koji imaju pravo na saznanje. Treba mi tvoj savjet, Sire.

— Obuci svoju odjeću — zakrklja Sir Charles, ne gledajući. — Nemoj je ostavljati na podu.

Rem rastreseno podigne odjeću i omota je sebi oko vrata.

— Da, moramo raditi. — On stane koračati gore-dolje, najednom energičan i djelotvoran. — Hajde, da zajedno radimo na rješavanju problema razmjene informacija među našim rasama. Naš način života mora rađati u zajednici s tvojim načinom života. Ali što da radimo ako ženska rasa ne uživa u gestama muške rase? Sjeme informacije ne smije se prosipati po tlu! Mi moramo naći najpogodniji proces prosidbe za obje vrste. U kakvo perje da odjenemo novorođenu pticu? Kojem plesu udvaranja ćemo ga učiti?

Pun entuzijazma, Rem je ilustrirao svoje riječi oponašajuei pticu, jednom rukom imitirajući dugi vrat, drugom lepršavo krilo.

— Kako da prisilimo informaciju da prodre, šećerom ili uljem? Moramo planirati pažljivo, moramo gurnuti snažno i odlučno kad za to dođe vrijeme. — On pokaže što misli snažnim pokretom bokova.

Crvenilo na licu Sir Charlesa poprimi pjegavo-ljubičasti ton, on pokajnički, ispričavajući se, mahne prema TV-kamerama, i prisili se da ustane.

— Oprostite mi, Lorde Sh'baar. Oprostite, moram otići da o tome razmislim. — On otetura prema vratima ne čekajući na odgovor.

Zabrinut, Rem odjene srebrnasto odijelo, priđe vratima i proviri da bi vidio je li znanstveniku sa Zemlje dobro. Vidjevši da mu dvojica tehničara pomažu da siđe, on se okrene prema unutrašnjosti prostorije, preleti očima preko kamera pitajući se što će pametni ljudi u komisiji uraditi s prvom polovicom razgovora. Nekima će se možda svidjeti, možda će poželjeti da im bude prijatelj — nadao se Rem.

Njegovu će prvom prijatelju sa Zemlje, slavnom antropologu, zacijelo trebati odmor ili možda kakav lijek. Rem potrči prema unutrašnjim vratima, pričeka da ga automatski uređaj dezinficira, pa uskoči u unutrašnjost broda.

— Tima — pozove on.

— Tu sam. — On krene za glasom u tuširaonicu. Njegova je najmilija supruga nervozno češljala mokru kosu, promatrajući okolicu broda kroz majušni ekran u kupaonici. — Nikakve neprijateljske akcije, Reme.

— Tima, pozlilo mu je pa je morao van.

— Promatrala sam vas — reče ona. Ona iziđe iz tuširaonice i stane skakutati da bi stresla kapljice sa sebe.

— Misliš li da sad očekuju od mene da nešto uradim? Kakvi su običaji na Zemlji kad je netko bolestan?

— Ne znam — reče ona, tresući vodu s ruku. — Zabrinuta sam. Prema njihovom brojanju godina on je potrošen. Mogao bi biti teže bolestan. Kreće se sporo i pokušava izgledati sretno.

— Hm, da, možda je bolestan otprije, još dok sam tražio od Zemaljske vlade da ga dovedu — složi se Rem tiho. — Velika stvar, umrijeti u povijesnom trenutku. On ne bi odbio

Rem korakne preko prostorije, a onda se okrene, pun sumnji.

— Možda bi bilo dobro da ostatak razgovora provede ležeći. On pripada drugoj evolucijskoj liniji. Što misliš da li bi mu češljanje kose pomoglo da se osjeti sigurnim, ili bi ga to uplašilo?

— I ja bih ga voljela pomilovati — zamišljeno reče ona. — U raznim evolucijskim linijama geste imaju različno značenje. Ali, Reme, sve životinje pokrivene krznom i sa četiri noge ovise o svojim prijateljima i obitelji koji ih čiste iza uha. To je simbol ljubavi. Njegovi su preci bili pokriveni krznom. Siguran sam da jesu. Vidjela sam njihove životinje na TV, i vodjela sam da one razmjenjuju znakove naklonosti gladeći jedna drugoj vrat i uši jezikom. Sigurna sam da je to gesta ljubavi i na ovome planetu. Siromašni stari, bit će veseo ako ga budeš milovao.

— Kad bih ga bar smio naučiti kako da bude mlad — oduševi se Rem. — Ali to bi moglo potrajati tjednima. Tima, imamo li toliko vremena da mu objasnim psihokemiju?

— Ako ti je toliko drag, možda bi vrijedilo riskirati. — Ona mu dotakne obraz laganim, glatkim prstima. — Čini za svoje prijatelje štogod želiš. Reme, i ja ću ti pomoći. Zajednica vrijedi više nego život.

Oni su promatrali ekran na kojem su se vidjele smanjene scene sa sve četiri strane broda. Nije bilo nikog do naoružane straže, dva tehničara koji su čuvali TV-kabele. Nisu vidjeli visoku, mršavu figuru Sir Harringtona.

Oni se odšeću natrag u glavnu prostoriju za učenje i igre. Tima se rukama podigne na prečku, dvaput se oko nje zakovitla i doskoči na drugu prečku. Znala je ona to i bolje izvesti, kao i Rem, uostalom, ali je on ipak ohrabri pljeskom.

Televizijski je ekran svjetlucao, pokazujući zamagljeni pogled na gomilu ljudi. Izrađen ručno, da hi mogao primati signale sa Zemlje, zahtijevao je često podešavanje. Rem okrene dugme, izbistri sliku i pojača ton.

Ugledali su Sir Harringtona kako sjedi na platnenom stolcu za sklapanje, liječnik u bijelom ogrtaću drži ga za ruku i mjeri mu puls. Oko njega se tiska gomila novinskih reportera i gura mu mikrofone u lice. Sir Charles mrzovoljno okreće glavu od mikrofona do mikrofona pokušavajući odgovoriti na mitraljesku paljbu pitanja.

— Ne, nisam ozlijeđen. On je simpatični mladić, ali neozbiljan. Ne, ne, nikakve velike tajne, razgovor je bio velika šala. Možda je pijan. Ili premlad. Ne, ne vjerujem da nam može reći bilo što važno. Možda je to njegov pojam o šaljivom.

Rem se spusti na pod, prekriženih nogu, i zagnjuri lice u ruke.

Reporteri su postavljali pitanja poput jata pataka.

— Ne — reče Sir Charles, prorijeđena mu kosa slijepljena na čelu. — Ne mogu vam ponoviti ni jednu njegovu znanstvenu riječ. Bila je to samo antropologija, od riječi do riječi moje predavanje na BBC II program. Ništa nova. Izbjegavao je uporno odgovor na sasvim jednostavno pitanje. Ne vjerujem da se razumije u znanost. Da li putnik u avionu, prosječni putnik, zna bilo što pobliže o konstrukciji toga aviona? Mlad je i neozbiljan. Ne misli na znanstveni način. Većina njegovih riječi je bila ili bezvezna ili komična. Ponašao se kao na žuru. On nije ozbiljan... Ne, neću se vratiti. Bilo mi je lijepo u njegovom društvu, bili smo prijatelji, ali me previše umorilo uzaludno pokušavanje da govorim o znanosti. Osjećam se loše. Potreslo me.

Licem zagnjurenim u ruke, Rem prostenje:

— Bio sam siguran da me voli.

— Jest, volio te — reče Tima. — Ali si ga nečim šokirao. Rekao si da će ga šokirati. — Ona zatvori oči, sjedeći i njišući se na prečki. — Psst, razmišljam. — Ona otvori oči. — Jednom su tajni agenti pokušali spasiti otetog znanstvenika. Učinili su ga bolesnim, a onda ga odveli u bolnicu i svima rekli da je on bolestan, da ne može govoriti i da ga žele izliječiti. Ljude koji su premladi, ili preglupi, ili prebolesni, može se zatvoriti. Njima nije dopušteno voziti auto ili zračne brodove. Ako te agenti žele uhvatiti a da ne izazovu rat s našim narodom, proglasit će te premladim bolesnim ili ludim, pa će doći da te odvedu.

Tima se nervozno okrene prema ekranu. Situacija oko broda činila se mirnom i nepromijenjenom, ali se ona još jače uznemiri, razmišljajući o svojim riječima.

— Reme, moramo se pokupiti odavde. Ne možemo uzletjeti s ovim kamerama u našoj zračnoj ustavi. Možda su namještene da eksplodiraju.

Ona skoči s prečke i pohita prema vratima.

— Ne! — Rem je zaustavi i uhvati za ramena. — Kad bih ja bio agent, planirao bih stvari upravo ovako kako si sad opisala. Možda si u pravu, ali pusti mene da ispraznim ustavu. Sjeti se, mogli bi pokušati da otmu tebe ako saznaju da si tu.

On izjuri van, a ona pridrži vrata. Kad je pogledala u ekran, vidjela je, da se vani počelo nešto zbivati. Parkom su se vrzli bijeli i smeđi kamioni.

Na televiziji je komentator uzbudeno čitao najnovije novosti.

— Liječnici sumnjaju na neku nepoznatu zaraznu bolest. Sir Charles je hitno otpremljen u bolnicu i bit će u strogoj karanteni. Strani će svemirski brod biti također stavljen pod najstrožu karantenu, a vojne vlasti već uklanjaju sve ljudstvo i posjetioce na udaljenost od četvrt milje. Sve osobe koje su bile u dodiru sa Sir Charlesom pošto je napustio strani brod neka se odmah jave na telefon broj 799-2354, ili neka se jave osobno vojnim ambulantnim kolima parkiranim oko broda. Ponavljam. Svi reporteri i ostale osobe koje su dotaknule Sir Charlesa Harringtona ili bile blizu njega pošto je on napustio svemirski brod, neka smjesta nazovu broj 799-2354, ili neka se jave osobno vojnim ambulantnim kolima parkiranim oko broda. Ne dodirujte nikoga i donesite sa sobom na dezinfekciju svu, ponavljam svu opremu koju ste imali kod sebe.

— Najnovija vijest. — Komentator je pročitao vijest koju mu je dodao netko sa strane: — Dr Frederick Wolfgang, psihijatar i član znanstvene komisije koja je promatrala snimanje razgovora, smatra da je moguće da je Ambasador iz Svemira bio za vrijeme razgovora u deliriju ili pod utjecajem alkohola, pa nije odgovoran za svoje riječi. Doktor je izjavio da se došljak ponašao poput djeteta, a ne zdravoga, sabranog odraslog pripadnika inteligentne rase, i da je najvjerojatnije zaražen nekim običnim klicama, na primjer hunjavicom. Doktor je također izjavio da stranac nije poduzeo mjere opreza pazeći da sve vrijeme razgovora provede u svome svemirskom odijelu.

Tima je pojačala ton toliko da se može čuti i u ustavi. Ona proviri glavom u prostoriju gdje se Rem mučio da razmrsi kabele i pokrene zakočene kamere.

— Jesi li čuo, Reme? Požuri! Spremaju se. Otet će te u bolnicu!

— Zaključaj vrata između nas — promrsi on kroza zube. Uspjelo mu je otkočiti kamere i one se pokrenu.

Glas komentatora nastavi:

— Javili su mi da je zamijećena neobična aktivnost kod brodskih vrata.

Na ekranu se vidjelo kako vitka figura u srebrnom svemirskom odijelu izvlači kamere iz broda. Lik zastane, nogom odbaci kabele koji su stajali na putu kamerama pa ih gurne niz prilaz vratima. Sišavši na tlo, on zaustavi kamere, hitro se obazre oko sebe, sumnjičavo pogleda pod stube, pa jurne natrag u brod.

— Čini se da iskrcava televizijske kamere — komentirao je komentator. — Odjeća mu nije hermetski zatvorena, kako vidite, nije navukao šljem. Doktog Wolfgang iz komisije za pregled snimke razgovora kaže da je posjetitelj iz svemira mogao uhvatiti hunjavicu upravo zato što nije pazio da hermetski zatvori svoje odijelo. Virus hunjavice, relativno bezopasan za naše naviknute organizme, mogao bi biti smrtonosan nekome tko protiv njih nema nikakve prirodne

zaštite.

Na ekranu se pojavi vitki psoglavi lik vukući dva platnena sklopiva stolca. Oni se međusobno zamrse, zapnu o vrata, stvorenje ih divljom kretnjom istrgne, odbaci daleko od broda i jurne natrag. Vrata se zatvore.

Mir. A onda se stube polako stanu povlačiti prema brodu, nestanu u njemu, a oko podnožja broda pojavi se prašina i komadići trave.

Rem se vrati u sobu za učenje, zadihan, i nađe Timu kako sjedi i promatra televiziju. Ona ustane i požuri:

— Namjestila sam automatskog pilota na polijetanje pri četiri ge. Hajdemo.

Zajedničkim naporom odmaknu ploču na podu i ukažu se dva bunara izogravitacione tekućine, pokrivene tankim pokrivačem vodonepropusne pjene. Tima i Rem pažljivo legnu svaki do svoga bunara punog tekućine čija je težina točno odgovarala faktoru težine njihovih tijela, kako bi uklonila svaki osjećaj gravitacije. Zatim se prevale na pjenasti pokrivač i potonu polako u tekućinu do razine plutanja.

— Spremna?

— Spremna.

Oni pokrenu dugme osigurača koji je zadržavao polijetanje dok putnici ne budu na sigurnom. Automatski pilot preuzme kontrolu nad brođom, začuje se hujanje strojeva, pojača se, postane glasno, a ubrzanje ih potisne dublje u tekućinu. Plastična ih pjena obavije i oni potonu.

TV ekran zaškripi, slika se izgubi, a zatim i ton.

Nakon nekoliko minuta pritisak se smanji i oni isplutaju na površinu. TV ekran je govorio ozbiljnim glasom:

— Molba radiom da stranac prekine uzlijetanje ili da javi svoje namjere nije dala nikakva rezultata. Ratno vojno zrakoplovstvo javlja da nije primilo nikakva naloga da presretne ili zaustavi svemirsko letalo.

Oni se iskobeljaju iz akceleracijskih bunara. Rem počne s gimnastikom.

Na TV ektranu vidjeli su svoj brod kao sitnu srebrnu točkicu. Oblak je zakloni i ona zauvijek nestane. Zvuk i slika se počnu kvariti. Jodlavi glas izjavi:

— Radar obavještava da će brod napustiti Zemljinu atmosferu za otprilike dvije minute. Prema informacijama kojima sada raspolažemo posjetitelj iz svemira odlazi bez objašnjenja, a da nije odgovorio ni na jedno od važnih pitanja na koja je obećao dati odgovor. Saznajemo iz neslužbenih izvora da će specijalna komisija UN razmotriti njegovo ponašanje i najvjerojatnije predložitt Generalnoj skupštini da uputi oštar prosvjed.

Leželi na mekom podu, dvoje se putnika stane histerično smijati.

— Morali smo ih bolje prostudirati — prodahće Tima kroz smijeh. Ona izvede salto mortale prema TV ekranu i promijeni kanal.

Ekran je ispunio par treperica i dva nisko obješena antikna revolvera.

— Nema tog stranca koji bi smio doći u ovaj naš grad i nekažnjeno izreći ovakve riječi — urlao je glas TV-kauboja. — Poteži, stranče!

— Poteži — promrmlja Rem, smijući se napola u suzama, i doda primjedbu koju bi cenzurirao svaki TV-show.

— Poteži — zahihoće Tima, gurkajući ga u bolno mjesto. Smijući se, oni se svuku i padnu jedno drugom u zagrljaj, da se utješe. Hici iz pištolja bili su sve tiš i tiši, kako se brod sve brže udaljavao od čudnih signala sa Zemlje.

Joanna Russ: ***Staromodna djevojka***

The Old-fashioned Girl

Preveo Krsto Mažuranić

Ima mišijenja i gledišta koja se jednostavno ne može izreći nikakvim oblikom književnosti, pa ni fantazijom, bolje i plastičnije nego znanstvenom fantastikom. Zakoni ovog roda književnosti daju posebnu težinu izrečenim postavkama.

Joanna Russ je jedna od novijih spisateljica koje su svoj izraz našle u SF-u. U svojoj je »ženskoj emancipaciji« otišla najdalje, zaronivši u vode militantnog »women's liba« tako duboko, da je dosegla rub »ženskog šovinizma«. Tekstovi su joj bez dlake na jeziku, čak i šokantni za ovaj naš svijet »muškog šovinizma«.

Premda to ne bi smjeli biti. Šokantnima se čine samo zato, što ih je napisala žena.

To i jest njen cilj: zar ne bi moralo biti svejedno kojeg je spola pisac nekog teksta?

Probudila sam se u vermontsko jesensko jutro, vozeći u staklenoj kočiji svoje goste kući, dok su svuda oko nas javori, jedan po jedan, sporo izranjali iz magle. Nigdje drugdje na svijetu nećete naći ovakve boje. Zrak oko nas tiho je psikao dok smo polako klizili kroz vlažne vatre. Električna su vozila tiha; čuli smo kako voda kaplje s lišća. Kad nas je kuća ugledala, moja draga stara lizaljka na šipci, rasvijetlila se od prizemlja do krova, a kad smo se približile zasvirala je Drugu brandenburšku kroz crna, mokra trupla javorovih stabala i vatrenocrveno lišće: mala, tankoćutna pažnja, koju katkad posvećujem svojim gostima. Kristalni, oštri zvuci: volim nezemaljsku bistrinu elektronske glazbe.

Kući se prilazi sa strane, odakle se čini gotovo plosnatom na svom središnjem stupu — zapravo, malo konveksnom — ali ne kao da čuči na kokošjoj nozi poput Babajagine kolibe nego pruža spiralni put od metalne mreže, poput jezika (tako se bar čini, zapravo je to samo kružno stubište). Kad udete, nađete se u hodniku koji vas od ulaznog trijema vodi u unutrašnjost: nema smisla razbacivati se toplinom.

Davy je već bio tu. Najljepši muškarac na svijetu. Naš mu je dolazak dao dovoljno vremena da nam pripremi piće, koje moje gošće uzeše promatrajući ga. To ga nije zbunilo. Skupio se do mojih nogu nimalo konobarski, obujmivši rukama svoja koljena i smijući se kad god je to razgovor opravdavao (on to vidi na mome licu).

Dnevna je soba obložena žutim drvom, a na podu je sag na kojem se može i spavati (smeđi). Kroz prostrani ostakljeni trijem možete pet mjeseci u godini promatrati mećave kako viju kroz ogoljelo drveće. Ja

obožavam vizualno vrijeme. U kući je dovoljno toplo da Davy može okolo hodati obnažen, moj ledeni dečko, u oblaku zlaćane kose i golotinje, nikad tako dio kuće kao kad sjedi na sagu leđima oslonjen na crveno-smeđi ili purpurni naslonjac (mi ovdje oponašamo jesen), dubokoplavih očiju uperenih u zalaz sunca, kose boje pepela, a mišići leđa i stegna lagano mu se trzaju. Posvuda po kući sa stropa vise različne sitnice: ključevi za konzerve, crvene loptice, buseni trave, Davy se njima igra.

Provela sam gošće kroz kuću. Mirna Elinor, nervozna Priss, nametljiva Kay! Razgledale su knjige, mikrofilmski čitač povezan s regionalnom knjižnicom, niše u zidu, kamo odlažem kojekakve sitnice što se nadu u svakoj kući, stubišta, kupaonice od staklenih niti, strunjače u sobama za goste, pripremljene za spavanje, staklenik (duž središnjeg dijela kuće, da se sačuva toplina), gdje Davy hini zanimanje dok promatra igru svjetla po mojim orhidejama, palmama, bugenvilijama, anturijama, po mnoštvu mojih tropskih biljaka. Imam čak i odvojeni dio za kaktuse. Tu je i bilje na otvorenom, planinski lovor, isprepleteni kaos rododendroma, tu i tamo poneka perunika, što izgleda poput skupa, antiknoga križanca insekta i čipke, ali će sve to bilje uskoro pokriti snijeg. Imam čak i eletkričnu ogradu oko cijelog imanja, koju sam naslijedila od bivšeg vlasnika, i koja povremeno ubija zalutale jelene, i drveće koje toplu mikroklimu oko kuće shvaća preozbiljno.

Pokazala sam svojim prijateljicama i svoju kuhinju, koja se sastoji od jednog naslonjača punog tipki i prekidaca poput kontrolne table u avionu, ali ne i prostoriju gdje čuvam alat i odakle se stiže do centralnog stupa kad Kuća pokvari želudac. To je prljavo mjesto, i tu morate dobro znati što radite. Pokazala sam im i ekran pomoću kojeg održavam dodire sa susjedima, od kojih je najbliži deset milja daleko; i telefon, koji mi služi kao rezervna veza s okolnim svijetom; gramofon, gdje čuvam svoju glazbu.

Priss tada izjavi da joj se piće nije svidjelo; nije bilo dovoljno slatko. Zato sam naredila Davyju da naruči drugo.

Ż Želite li večeru? (Rekoh).

A ona je porumenila.

Probudila sam se kasnije u toku dana. Davy spava blizu. Čuli ste za plavooke plavuše, zar ne? Otišla sam bosonoga u njegovu sobu i promatrala ga kako spava, sklupčan, nesvjestan okoline, zlaćani veo njegovih trepavica zaklanja mu lice, jedna ruka izbačena ustranu kroz mlaz svjetla što pada na njega iz trijema. Teško se budi (gotovo da ga možete objahati u snu), a ja sam još pospana i ne da mi se odmah početi, pa čučnem na strunjaču na kojoj spava i prelazim prstima po šarama koje ispisuju dlačice na njegovim prsima: gore široko preko mišica, pa sve uže prema mekom trbuhu (što se diže i spušta sa

svakim njegovim dahom), prelaze u tanku liniju oko pupka, pa iznenada bujaju oko njegovih olabavljenih genitalija što leže u sredini poput pupoljka.

Ja sam staromodna djevojka.

Milovala sam njegov suh, baršunasti organ dok mi se nije probudio u ruci, a tada sam prešla noktima lagano, lagano duž Davyjevih bokova da probudim i njega.

On je otvorio oči i nasmiješio mi se.

Vrlo je ugodno pratiti rub Davyjeve kose oko njegova vrata jezikom ili njuškati i maziti sve udubine njegova dugoga tijela mišičavog kao u plivača: unutrašnjost lakta, dno leđa, iza uha, poleđinu koljena. Goli je muškarac poput križa, spoj ranjivih, nježnih mišica sličnih cvijetu na stablu banane, taj njegov dio koji mi je podario toliko užitka.

Lagano ga gurnem i on se strese, skupljajući noge i šireći ruke lijevo i desno po strunjači. Mali je Davy napola pun, što je znak da Davy želi da kleknem preko njega. Ja ga poslušam, sjedam oko njegovih bedara, naginjem se naprijed ne dotičući ga, ljubm ga u usta opet i opet, pa u vrat, u obraz, u ramena. On me vrlo, vrlo uzbuđuje. On je veoma lijep. Podvlačim jednu ruku pod njegova ramena, pridižem ga i trljam bradavicama po njegovim ustima, jednom pa drugom, što nam godi, on me steže za ruke, svija svoja leđa unatrag, ja ga privlačim, gnječim mu leđne mišice, gnječim mu bedra, liježem na njega. Mali je Davy već sasvim pun.

Tako lijepo: Davyjeva glava zabačena ustranu, oči zatvorene, njegovi se snažni prsti grče i popuštaju. Njegova ga pospanost čini malo prebrzim za mene. Pritiščem Malog Davyja palcem i kažiprstom, trljam njegov vrh. Davy mi dahće u uho, prsti se grče nekontrolirano.

Još se malo igram, izazivajući ga, a tada ga gutam cijelog, poput koštice od lubenice — tako je divan kad je unutra! Dok Davy jeca, njegov jezik u mojim ustima, plavi mu pogled staklast, tijelo savijeno u luk, sva mu osjetila koncentrirana u mjesto koje uvukoh u sebe.

To ne radirn često, ali sam ga sada natjerala da svrši, grčenje, vatra, vrisak bez riječi istrgnut iz njega. Da sam mu dopustila još samo malo dosegla bih klimaks zajedno s njim, ali je on krut još neko vrijeme poslije, a ja to volim. Sviđaju mi se njegovo drhtanje i čvrstoća nakon vrhunca, klizavost i podatnost; Davy je tada neobično gibak. Obuhvatila sam ga, pritisla se o njega, uživajući u isti mah u njegovu mišićavu grlu, dlakavu pazuhu. koljenima, nježnoj koži unutar njegovih bokova. Gnječila sam ga, jahala sam ga, štucala svom svojom unutrašnjom građom; mala ukopana motka, natekle usne, savitljivi polumjesec ispod venerine kosti. I sve ostalo u blizini, bez sumnje.

Imala sam ga. Davy je moj. Ekstatično prostrta preko njega —

ispraznila sam se do vrhova prstiju, još tiho pulsirajući — bilo je zbilja dobro ovaj put. Njegovo tijelo tako vlažno ispod mene i u meni.

Podignem pogled i vidim... Priss. Elinor. Kay.

— Za ime božje, zar je to sve! — kaže Elinor Prissi.

Ustala sam, poškakljala Davyja noktom i pridružila im se kod vrata.

— Mirno, Davy. — To je jedna od ključnih riječi koje kuća »razumije«; centralni će kompjutor prenijeti signale u elektrode ugrađene u Davvjevu »mozgu« On će poslušno leći na strunjaču. Kad kažem »spavaj«, Davy spava. On je najljepši uređaj u kući. Originalna je protoplazma bila, mislim, čimpanzina, ali mu ponašanje više nije kontrolirano organski. No, jasno, on posjeduje minimum aktivnosti koje mu ne moram ja odredivati — nutritivne, ekskretivne i slično, sam se penje u svoju kutiju za gimnastiku i van — ali i njih nadgleda kompjutor u skladu s programom. I, jasno, moje zapovijedi imaju prednost.

Teoretski je moguće da Davy ima (zabačenu negdje u neki zakutak svoga cerebruma) svijest u nekom obliku, koja nikad ne izranja na površinu — možda je Davy pjesnik na svoj poseban način? — ali volim vjerovati da nije tako. Njegova svijest — kakva god bila, a dopustit ću da je ima, za volju diskusije — nije ništa drugo do sposobnost osjeta, čista intelektualna apstrakcija, jedno ništa, slikovita igra riječi. Empirijski je potpuno prazna, nešto oko čega ne treba da se uzbuđujemo ni vi ni ja. Davyjeva duša leži negdje drugdje; to je izvanjska duša. Davvjeva duša leži u Davyjevoj ljepoti.

— Leukotomiziran! — reče Kay, glas joj otežao od bijesa. ŻLobotomiziran! Kidnapiran u djetinjstvu!

— Besmisao — reče Elinor. — Oni su izumrli. Već desetljećima. Što je to? — Zato im ispričam. Elinor rukom zagrli Kay — mislim da sam već spomenula kako sam ja staromodna djevojka — i ozbiljno joj objasnila popularnu zabludu da su i u prošlosti muškarci posjedovali svaki svoju Janie, kao što ja imam svoga Davyja, i kako je to samo legenda. Potpuna besmislica. — Popularna gluparija. Neznanje — rekla je Elinor. Obećala nam je da će nam jednom ispričati kako je to zbilja bilo.

Priss je zurila i zurila.

— Je li skup? — rekla je (i porumenila). Posudila sam joj ga — morale smo modificirati program, jasno — a mi smo otišle na prstima; prvi put, u životu, rekla je Priss, vidi toliko duše u nečijim očima.

Ima ona pravo. Ima pravo, da znate. Davyjeva je duša u Davyjevoj ljepoti; gorka je istina da Davy ne može spoznati svoju vlastitu dušu. Ljepota je sve što on ima, a Ljepota je uvijek prazna, uvijek na površini.

Zar ne?

Stanislaw Lem: Test

Test

Preveo Drago Bujan

— Kadetu Pirx!

Eselswieseov glas trgne ga iz sanjarenja. Upravo je bio zamišljao kako u malom džepiću njegovih starih civilnih hlača dolje u ormaru ima još novčić od dvije krune. Zveckavi srebrni novčić, odavno zaboravljen. Prije nekog vremena bio je siguran da tamo nema ničega, da je spremio u najboljem slučaju neku staru poštansku priznanicu, ali malo pomalo sve je čvršće vjerovao da bi tamo ipak mogao biti novčić. Kad ga je Eselswiese pozvao po imenu, upravo mu se činilo da je prstima napipao okrugli novčić i vidio kako se njegovi obrisi naziru u džepiću. »Mogao bih poći u kino, a ostalo bi mi još pola krune«, mislio je. »Ili na tjedni pregled, pa bi mi ostala čak kruna i pol. Ako bih krunu stavio na stranu, još bih imao dovoljno za nekoliko igara na automatima. Tko zna, možda bi mi automat bez prestanka izbacivao sitniš u ispruženu ruku — toliko da bih jedva strpao u džep... Samo bih držao ruku, ispruženu ruku... Ta zar nije Smiga već doživio nešto slično?« Pirx se već pognuo pod teretom nenadanog dobitka, kadli ga je Eselswiese probudio nimalo nježno.

Docent je prekrižio ruke na leđima, prebacio svoju težinu na zdravu nogu i zapitao:

— Što biste, kadetu, učinili da za vrijeme patrolnog leta susretnete svemirski brod sa stranog planeta?

Pirx otvori usta kao da želi istjerati odgovor koji mu je zapeo u njima. Izgledao je kao posljednji čovjek — kao posljednji čovjek na Zemlji koji bi znao objasniti što valja uraditi kad se susretne brod sa stranog planeta.

— Približio bih mu se — reče muklim, neobično oporim glasom. Pirxove kolege napeto su ga slušale. Pretpostavljali su da bi moglo doći do zanimljivog preokreta.

— Vrlo dobro — odgovori Eselswiese očinski blago. — No, što dalje?

— Zaustavio bih — kao iz topa ispali kadet Pirx osjećajući da tapka po ničijoj zemlji daleko ispred prvih linija svojih spoznaja. Grozničavo je pretraživao svoj prazni mozak trudeći se da nađe propise o postupcima u svemiru. »Zacijelo sam o tome negdje nešto čitao«, pomisli. Skrušeno spusti pogled i opazi da mu Smiga pokušava

nešto šapnuti, samo je pomicao usnice. Pirx ponovi ono što pročita na njegovim usnicama prije nego što zapravo shvati smisao tih riječi: — I predstavio bih se.

Auditorij prasne u smijeh. Eselswiese se na tren pokušao suzdržati, zatim se i on od srca nasmije, ali se odmah uozbilji.

— Kadetu Pirx, dođite ujutro k meni s knjigom o navigaciji.. . Kadetu Boerst!

Pirx se tromo spusti u stolicu; osjećao se kao da je od nedovoljno stvrdnutog stakla. Nije zamjerao Smigi jer on je bio takav — nikad nije propuštao priliku da nekome podvali. Od onoga što je govorio Boerst nije čuo ni riječ; on je crtao krivulje i tabele, a Eselswiese je komentirao odgovore elektroničkoga kalkulatora tako da je ispitanik izgubio niti. Propisi su dopuštali pomoć kalkulatora, no Eselswiese je o tome imao svoje mišljenje.

— Kalkulator je također samo čovjek — znao je reći. — I on može pogriješiti. — Pirx nije zamjerao ni njemu to; on nikada nikome nije ništa zamjerao. Gotovo nikada.

Pet minuta poslije već je u mislima ponovo tumarao negdje drugdje. Stajao je u ulici Dyerhoff ispred nekog izloga i gledao plinski pištolj iz kojeg se moglo pucati ne samo plinskim nego i pravim, pa i slijepim mecima. Pištolj sa stotinu metaka stoji šest kruna...

Pirx više nije bio na predavanju — bio je u ulici Dyerhoff i buljio u izlog... Kad je zazvonilo, spokojno je, odmjerenim korakom, izašao iz dvorane a ne galameći i gurajući se poput većine. Ta nisu djeca! Gotovo polovica kadeta otišla je u restoran; u to se vrijeme, doduše, nije moglo dobiti ništa za jelo, ali se imalo što vidjeti: nova konobarica za koju su svi tvrdiii da je lijepa.

Pirx je polako prolazio između staklenih ormara pretrpanih maketama zviježđa, a svakim je korakom blijedila njegova nada da će u džepu hlača pronaći novčić od dvije krune. Dolje, na posljednjoj stubi, pomirio se s tim da tamo ipak nikada nije imao novčić.

Na izlazu su stajali Boerst, Payartz i Smiga. S Payartzom je pola godine sjedio za istim stolom na vježbama iz kozmodezije. On mu je sve karte uprljao tušem.

— Sutra imaš pokusni let — reče Boerst.

— U redu — ravnodušno odgovori Pirx. Ne dopušta on tek tako da od njega prave budalu.

— Ne vjeruješ? Čitaj! — Boerst kucne prstom po staklu na izlaznim vratima.

Pirx htjede proći, ali mu pogled nekako sam od sebe skrene na popis. Na njemu su bila samo tri imena, a posve gore uistinu je pisalo: Kadet Pirx. I te kako vidljivo!

Na trenutak sve mu se zavrti pred očima. Zatim kao iz neizmjerne daljine začuje svoj vlastiti glas: — No, pa što? Ta rekao sam: u redu.

Prode pored njih i skrene u malu cvjetnim gredicama omeđenu aleju. Te je godine na njima cvalo mnoštvo nezaboravka; namjerno su ga posadili u obliku rakete što slijeće.

Ništa od toga Pirx nije vidio: ni cvjetne gredice, ni stazu, ni nezaboravak, ni šefa koji je žurno izašao kroz sporedan izlaz Instituta. Utonuo u misli Pirx se zamalo sudari s njim. U posljednji tren se snađe i salutira.

— Zdravo, Pirx! — reče Eselswiese. — Sutra letite. Želim vam dobar start! Možda ćete imati sreće, kadetu, da susretnete nekoga s drugog planeta!

Zgrada internata bila je iza visokih žalosnih vrba, uz jezero na drugom kraju parka. Jedno od njenih krila, poduprto kamenim stupovima, dizalo se iz vode. Netko je razglasio da stupovi potječu s Mjeseca. Dakako, bila je to izmišljotina, ali već su prvi učenici puni častohleplja u kamenje urezali svoje inicijale i datum rođenja ili dolaska u internat. I Pirxovi su podaci bili na jednom od stupova; marljivo ih je urezao još prije četiri godine.

U svojoj sobi — bila je tako mala da u njoj nisu mogla stanovati dvojica kadeta — zastane na tren ne znajući što bi. Da li da otvori ormar? Točno je znao gdje su mu spremljene stare hlače. U internatu se zapravo nisu smjele držati nikakve civilne stvari, pa je možda upravo zato sačuvao hlače. Jer, nisu mu bile više korisne — odavno ih je prerastao. Zatvori oči, ;učne ispred ormara, pruži ruku kroz otvorena vrata i napipa džep. No, eto — znao je: u džepu nije bilo ničega.

* * *

Pirx je u još nenapuhanom kombinezonu stajao na čeličnom postolju visoko pod krovom hale i rukom se oslanjao na žicu napetu umjesto ograde. Obje su mu ruke bile zauzete. U jednoj je držao knjigu o navigaciji a u drugoj bilježnicu — »šalabakter«, koju mu je posudio Smiga; tvrdio je da je cijelo godište letjelo s njim. Nitko nije znao objasniti kako se »šalabakter« uvijek vraćao, jer su kadeti poslije pokusnog leta napuštali Institut i odlazili na sjever, u bazu u kojoj su se prinremali za završni ispit. Bilo kako bilo, on se, međutim, uvijek vraćao. Tko zna, možda su ga spuštali i padobranom; bila bi i to samo jedna od studentskih šala.

Stojeći na postolju četrdeset metara iznad tla, Pirx je kratio vrijeme nagađajući hoće li ga pretresati, što se, na žilost, katkad događalo. Kadeti su, naime, na pokusni let nosili najneobičnije stvari — čak i takve koje su bile najstrože zabranjene: plosnate boce žestokog pića, duhan za žvakanje, fotografije djevojaka — a da o »Šalabakterima« i ne govorimo. Pirx je dugo razmišljao o tome kamo da ga sakrije. Bilo je petnaestak pogodnih mjesta — u cipelu ispod

stopala, između dviju čarapa, u unutrašnji džep kombinezona, u mali zvjezdani atlas koji su smjeli ponijeti sa sobom... Prikladna bi bila i futrola za naočale, ali bi morala biti prilično velika, a, što je još važnije, k tome, on uopće nije nosio naočale. Da ih je nosio — sjetio se toga u isti tren — ne bi ga bili primili u Institut.

Stajao je, dakle, na čeličnom postolju i čekao šefa i dvojicu instruktora koji su očito nečim spriječeni jer kasne. Bilo je već 19.27 sati, a polijetanje je bilo predviđeno za 19.40. »Valjalo bi imati malo flastera«, pomisli Pirx. Njime bi bilježnicu mogao pričvrstiti ispod ruke. Mali Yerkes je navodno tako uspio. »Skakljiv sam!«, viknuo je — kažu — kad ga je instruktor dodirnuo. Imao je sreću...

No, on, Pirx, nije odavao dojam da je škakljiv. Ne, ne, nije se zavaravao i zbog toga je »šalabakter« jednostavno držao u desnici. Tek tada se sjeti da će se njome morati rukovati s instruktorima i sa šefom. Hitro prebaci bilježnicu u lijevu a knjigu o navigaciji u desnu ruku. Od njegovih pokreta zanjiše se postolje ovješeno na opruge, tako da se Pirxu učini da je na odsječenoj dasci. Iznenada začuje korake s druge strane. Trojicu pretpostavljenih nije ugledao odmah jer je ispod krova bilo prilično mračno.

Kao što je uobičajeno u takvim prilikama, svi su bili u uniformama koje su — činilo se — izglačane trenutak prije nego što su ih obukli. Za razliku od njih, kadet Pirx nosio je kombinezon u kojem je izgledao kao da je obukao dvadeset nogometnih dresova jedan na drugi, iako kombinezon još nije bio napuhan. S obje strane visokog ovratnika visjeli su dugački završeci interkoma, sustava za priključak na unutrašnju i vanjsku radio-vezu, niz vrat mu se spuštala gumena zmija što je prelazila u crijevo pričvršćeno na uređaj s kisikom, a na leđima je osjećao pritisak rezervne boce. Nepodnošljivo vruće bilo mu je u dvostrukom rublju za zaštitu protiv znojenja, ali ga je više od svega smetala naprava namijenjena za to da se za vrijeme pokusnog leta ne mora izlaziti radi obavljanja nužde (uostalom, to i ne bi bilo nimalo jednostavno u ovoj jednostepenoj raketi, u kojoj će poći na pokusni let).

Odjednom se zaljulja cijela skela s postoljem. Netko se približavao odozdo. Pirx opazi Boersta u istovetnom kombinezonu. Boerst salutira golemom rukavicom i ostane tako stajati kao da želi Pirxa gurnuti dolje.

Kad pretpostavljeni prođoše mimo njih, Pirx ga začuđen zapita:

— Što, zar i ti letiš? Zar si i ti bio na popisu?

— Brendan se razbolio; letim umjesto njega — odgovort Boerst.

Pirx bijaše pomalo zbunjen. Bilo je to jedino, ali uistinu jedino po čemu se bar za milimetar približio sferama u kojima je Boerst živio ponašajući se tako kao da mu to ne stvara ni najmanje teškoće. Boerst bijaše najnadareniji od sviju kadeta njihova godišta i Pirx mu to nije

zamjerao; naprotiv, osjećao je čak i poštovanje prema tom talentiranom matematičaru otkako se osvjedočio kako se hrabro bori s elektroničkim kalkulatorom i gubi korak tek pri vađenju četvrtoga korijena. Boerst bijaše sin imućnijih roditelja, njemu nije bilo, potrebno snatriti o novčiću od dvije krune što je možda skriven u starim kožnatim hlačama. No, bio je on ne samo najuspješniji u učenju nego se mogao pohvaliti i sjajnim sportskim rezultatima; skakao je kao vrag, uz to odlično plesao, a — ni to se nije moglo poreći — bio je i lijepe vanjštine, što se za Pirxa nije moglo tvrditi.

Koračali su dugačkom platformom između stupova što su podupirali krov. Prošli su pored dugačkog reda raketa dok ih ponovno ne obasja dnevna svjetlost na mjestu gdje je krov bio odmaknut na širini od dvije stotine metara. Na golemim betonskim lijevcima što su ulazili jedni u druge i služili za odvođenje plamena iz mlaznica pri polijetanju, stajala su jedan pored drugoga dva čunjasta diva — bar u Pirxovim očima bili su divovi. Svaki od njih bio je visok četrdeset osam metara, a dolje, u pogonskom dijelu, promjer mu je bio jedanaest metara.

Do otvora, već odvijenih, vodili su mali mostovi. Prolaz preko njih zatvarali su olovni utezi stavljeni u sredinu; na svakom od njih na savitljivoj je drški bila crvena zastavica. Pirx je znao što je bilo na redu: pitanje da li je spreman ispuniti postavljeni zadatak. Na nj će — prvi put u svom životu — odgovoriti sa »da« i zastavicu pomaknuti u stranu. Iznenada se snuždi kad je osjetio da bi se pri odmicanju zastavice mogao spotaći i ispružiti koliko je dug — takve se stvari događaju. Ako bi se to ikome imalo dogoditi — njemu će se svakako. On nikada nije imao sreće; bar mu se tako činilo. Docenti su imali drukčije mišljenje. On je bio šeprtlja — govorili su — zapravo nespretnjaković. Mislio je uvijek na sve moguće samo ne na ono na što je trebalo u tom trenutku. Uistinu, ništa mu nije bilo teže nego razgovor, konverzacija. Doduše, između njegovih postupaka i misli što su se odijevale u riječi nije zjapio ponor, ali uvijek bi se tu našla neka zapreka koja mu je zagorčavala život. Docenti nisu slutiii da je Pirx sanjarska duša, maštar. Nitko to nije slutio. Vjerovalo se da on uopće ne razmišlja, a to nipošto nije bilo točno.

Ispod oka pogleda Bersta i opazi da je stao točno po propisu: korak ispred mostića što je vodio prema otvoru na raketi, uspravan, rukama dotiče još naboran prazan kombinezon.

»Boerstu pristaje čak i ta neobična uniforma«, pomisli Pirx. Pristaje mu premda bi se moglo pomisliti da je načinjena od stotinu nogometnih lopti... Boerstov kombinezon uistinu još nije bio napuhan, a njegov je, činilo mu se, na nekim mjestima već bio pun. Vjerojatno se zbog toga u njemu tako teško kretao i nikako nije uspijevao stati »mirno«. Stiskao je noge koliko je mogao, ali pete

nikako da se spoje. »Zašto Boerst može a ja ne?«, pitao se. Neshvatljivo! Uostalom, bez Beorsta potpuno bi zaboravio zauzeti propisani stav: okrenut leđima raketi a licem prema trojici pretpostavljenih.

Ta trojica priđu najprije Boerstu. Možda to učiniše samo zato što je njegovo prezime počinjalo slovom »B«. Pa ipak — nije to bila puka slučajnost; ili možda slučajnost, ali nepovoljna, kao uvijek. Bio je prisiljen čekati, a to ga je uznemiravalo. Ako ga čeka nešto neugodno, onda je bolje neka se to dogodi odmah.

Pirx je čuo samo dijelove onoga što su pretpostavljeni razgovarali s Boerstom. Kadet Boerst bio je napet poput tetive na luku; odgovarao je brzo, tako brzo da Pirx nije razumio nijednu riječ.

Zatim njih trojica priđu k njemu. Kad ga šef oslovi, Pirx se iznenada sjeti da su zapravo trebala letjeti trojica a ne dvojica. »Gdje li je treći?« Na sreću, čuo je što ga je šef pitao te u posljednjem trenutku izusti:

— Kadet Pirx spreman za start!

— Hm... tja — promrmlja šef. — I kadet Pirx izjavljuje da je tjelesno i duševno zdrav... hm... u granicama svojih mogućnosti? — Volio je stereotipnim pitanjima dodavati takve fraze. Mogao je to sebi dopustiti; ta bio je šef.

Pirx odgovori da je zdrav.

— Za vrijeme trajanja leta kadete imenujem pilotima... — jednoličnim glasom šef izgovori obrednu rečenicu, a zatim nastavi: — Zadatak: okomito uzlijetanje uz pola snage motora. Penjanje u elipsu B 68. Na elipsi korektura za čvrstu putanju oblijetanja oko Zemlje; trajanje jednog oblijetanja — četiri sata i dvadeset šest minuta. Čekati dok dva izravna broda za vezu tipa JO 2 stignu u putanju oblijetanja. Vjerojatna zona radarskoga kontakta — sektor II, satelit PAL, uz moguće dopustivo odstupanje od šest lučnih sekundi. Za dogovaranje skretanja uključiti fonski kontakt. Skretanje: sići sa čvrste putanje oblijetanja uz kurs od šezdeset stupnjeva dvadeset minuta sjeverne širine, stotinu petnaest stupnjeva tri minute jedanaest sekundi istočne dužine. Početno ubrzanje 2,2 g. Završno ubrzanje poslije osamdeset tri minute: nula. Oba IO 2 u formaciji trojke odvesti do Mjeseca ne napuštajući fonsko područje.

U zoni Mjesečevog ekvatora — u skladu s uputama s LUNA PELENG-a — privremeno ući u putanju oblijetanja, uvjeriti se da su oba dovedena svemirska broda u putanji oblijetanja. Zatim sići s putanje oblijetanja oko Mjeseca — uz kurs i ubrzanje izabrano po vlastitoj procjeni — i vratiti se u stabilnu putanju oblijetanja oko Zemlje u području satelita PAL. Tamo pričekati daljnje zapovijedi.

Kadeti pripovijedaju da će uskoro netko — umjesto dosadašnjih — izmisliti elektroničke »šalabaktere«, tj. mikrojezgre ne veće od

trešnjine koštice, koje će moći sakriti u uho ili pod jezikom. S njima bi uistinu bilo divno letjeti jer bi onome tko ih nosi uvijek i posvuda unaprijed govorili što mora uraditi. Pirx nije vjerovao u to. On je tvrdio — i to ne bez razloga — da tada više nikome ne bi trebali kadeti. No, bilo kako bilo, zasad takvo nešto ne postoji i on mora napamet ponoviti cijeli tekst zadatka. To i učini zabunivši se samo jedan jedini put, ali temeljito. Pobrkao je, naime, minute i sekunde iz podatka o vremenu s onima iz geografske dužine i širine.

»Što dolazi sad?«, zapita se kad je ponovio tekst zadatka, Bilo mu je nesnosno toplo u rublju protiv znojenja koje je nosio ispod debele podstave kombinezona. Šef ga zamoli da još jednom ponovi zadatak. Pirx izgovori još jednom, ne shvaćajući zašto se to od njega traži. »Zar su upravo mene našli?! Bilo je to jedino što mu je u taj tren palo na um.

U lijevoj ruci držao je »šalabakter«, a u desnoj knjigu o navigaciji. Pruži je šefu. Usmeno ponavljanje zadatka bilo je pravo mučenje jer su ga ionako dobivali pismeno — u uputama je, dapače, obično nacrtan prvi dio putanje. Kuvertu sa zadatkom šef stavi u mali džep ispod omota. Zatim mu vrati knjigu i zapita: — Pilotu Pirx, jeste li spremni?

— Spreman sam! — odgovori Pirx. U tom trenutku imao je samo još jednu želju: da sjedne u komandnu kabinu. Čeznuo je za tim da zakopča kombinezon, barem do vrata.

Šef odstupi jedan korak.

— U raketu! — poviče svojim sada ugodno metalnim glasom, koji poput udarca zvona nadjača potmulu buku u golemoj hali.

Pirx se okrene, dohvati crvenu zastavicu, spotakne se na žicu, u posljednji trenutak ponovno uspostavi ravnotežu i poput robota odgega uskim mostićem. Kad je bio na polovici, Boerst je — straga je i on izgledao kao nogometna lopta — već ulazio u raketu.

Pirx pruži noge kroz otvor, rukama se uhvati za odebljanje na njemu, gurne unutra elastični oluk ne stavljajući noge na prečke — »prečke su tu samo za penzionirane pilote«. znao je reći Eselswiese — i okrene se da zatvori poklopac. Vježbali su to na »fantomskim« uređajima sa zaklopkom skinutom s prave rakete i pričvršćenom usred učionice — stotinu, tisuću puta: lijevu ručicu, desnu ručicu pomaknuti za pola okreta, provjera zaptivanja, još pola okreta svake ručice, provjera zaptivanja pod pritiskom, osiguranje otvora unutrašnjim zaštitnim poklopcem, navlačenje obloge za zaštitu od meteorita, napuštanje ulaznog okna, zatvaranje komandne kabine, provjera jednom pa drugom ručkom — nekome bi moglo i pozliti.

Dok je pričvršćivao zaporni prsten u kabini, Pirx je bio uvjeren da Boerst već odavno sjedi u svojoj staklenoj kugli. Uto se sjeti da ionako ne polijeću zajedno nego u razmaku od šest minuta; ne treba, se

dakle, žuriti. Ipak, bilo bi bolje sjesti na mjesto i uključiti radio — tako bi bar mogao čuti zapovijedi upućene Boerstu. Bilo bi zanimljivo znati kakve će zadatke on morati riješiti.

Kad je Pirx zatvorio vanjsku zaklopku, automatski se uključila unutrašnja rasvjeta. On zatim zakračuna sve što je trebalo i stubama obloženim grubom ali mekanom plastičnom masom popne se malom kosinom do pilotskog sjedala.

»Vrag bi ga znao zašto su te male jednosjedne rakete građene tako da pilot mora sjediti u velikoj staklenoj kugli promjera tri metra«, pomisli Pirx. Bila je, doduše, prozirna ali — dakako — ne od stakla nego od nekoga elastičnog materijala sličnog vrlo tvrdoj gumi. Ta kapsula s rastavljivim pilotskim sjedalom bila je postavljena u kuglastoj prostoriji — pravoj komandnoj kabini. Pilot se u svom zubarskom stolcu, kako su ga zvali, mogao okretati na sve strane i kroz stijenku staklenorg mjehura u kojem je bio zatvoren vidjeti sve mjerne satove te sve ekrane sprijeda, straga i sa strane, k tome ploče obaju elektronićkih računskih strojeva i astrografa i — kao najvažnije — trajektometar. Taj je uređaj debelom, vrlo svijetlom crtom na matiranom, zaobljenom ekranu, označavao putanju rakete stavljajući je u Harelsbergerovu projekciju u odnosu na zvijezde stajačice. Pilot je morao napamet znati elemente projekcije i biti u stanju da ih pročita s uređaja i kad visi s glavom prema dolje. Sjedeći u stolcu, pilot je rukama doticao — slijeva i zdesna — glavne komandne poluge reaktora i mlaznica za skretanje. Uz to bijahu tu još tri poluge za reagiranje prilikom nezgode, šest poluga za jednostavno upravljanje, ručkica za start i za slobodan hod kao i regulator snage, poluga za podešavanje ubrzanja, za propuhavanje mlaznica, a tik iznad poda bio je kolut za uključivanje klimatizacije, uređaji za dovod kisika, hvatište protupožarnog aparata, hvatište izbacivača reaktora — ako počne nekontrolirana lančana reakcija — žica s omčom pričvršćena za vrata ormarića u kojem su bile termos-boce i hrana, a ispod nogu još suknom presvučene i kožnatim remenjem omotane pedale kočnica te osigurača poluge za izbacivanje. Kad bi se dotakao osigurač — moralo se pedalo nogom snažno gurnuti naprijed — cijela bi staklena kugla zajedno s pilotom i posebnim padobranom izletjela iz rakete.

Osim glavne namjene — spasavanja pilota ako dode do kvara koji se ne može ukloniti — bilo je još osam glavnih razloga za konstruiranje staklenog mjehura. U nekoj drugoj prilici Pirx bi zacijelo uspio nabrojiti svih tih osam razloga premda mu se općenito nisu činili osobito uvjerljivima, kao ni ostalim kadetima.

Kad je napokon sjeo, teškom se mukom sagnuo da sve cjevčice, kablove i žice što su virili iz pojasa kombinezona utakne u završetke što su stršali iz stolca. Svaki put kad bi se nagnuo naprijed otkopčao

bi mu se kombinezon. Nije stoga nikakvo čudo što je kabel fonije zamijenio s kablom grijača. Na sreću, imali su različit navoj, ali je pogrešku opazio tek kad se već kupao u znoju. Dok mu je zrak šušteći strujao u kombinezon i punio ga nekoliko sekundi, on se uzdišući naslonio i objema rukama pritegnuo sigurnosne pojaseve na natkoljenicama i preko ramena.

Desni je zakopcao odmah a lijevi nikako. Pirxov ovratnik, napuhan poput automobilske gume, smetao mu je da vidi stražnju kopču. Na slijepo je pipao da utakne kukicu sa zaporkom kadli u slušalicama začuje prigušeni glas:

— ... pilot Boerst u AMU-u 18! Start po foniji u trenutku nula! — Bio je to odgovor kao iz pištolja.

Pirx opsuje. Napokon — kopča uskoči na mjesto. Pirx utone duboko u naslonjač, umoran kao da se upravo vratio s nekoga međuzvjezdanog putovanja.

— ... dvadeset tri, dvadeset dva, dvadeset jedan... — čulo se iz slušalice.

Jednom se dogodilo da su dvojica kadeta istodobno poletjela na znak »nula«! — pravi i još jedan, koji nije bio na redu. Obje su rakete jurnule uvis u razmaku od samo dvije stotine metara i malo je nedostajalo — djelić sekunde — da se sudare. Bar se tako pripovijedalo. Od te nezgode kabel za paljenje priključuje se daljinskim upravljanjem tek u posljednjem trenutku. Zapovjednik uzletišta priključivao ga je iz svoga staklenog kontrolnog tornja; brojenje je, dakle, bila obična varka, ali to nije znao nitko.

— ... Nula! — odjekne iz slušalice. Pirx osjeti prigušenu tutnjavu, njegov se stolac potrese, na prozirnoj ovojnici što ga je okruživala zatrepere svjetla. Zurio je u strop, na astrograf i očitavao vrijednosti — hlađenje, potisnu snagu glavnih i pomoćnih mlaznica, gustoća struje neutrona, stupanj onečišćenja izotopa i još osamnaest drugih vrijednosti od kojih je polovica ukazivala isključivo na stanje pogonskog dijela rakete. Podrhtavanje oslabi, zid mukle tutnjave klizne mimo — činilo se da se rasplinuo uvis, kao da je netko razastro nevidljivu zavjesu ispred neba. Tutnjava se pretvori u daleku grmljavinu, a zatim ponovo sve utihnu.

Nešto je zujalo i cičalo — Pirx nije imao vremena da se prestraši. Automatski osigurači uključili su dotad blokirane ekrane — osigurani su izvana tako da zasljepljujući plamen što izbija iz reaktora, kad netko polijeće u neposrednoj blizini, ne ošteti objektive.

— Vrlo su korisni ti automatski osigurači! — sam sebi reče Pirx. Mislio je na ovo i ono sve dok iznenada ne osjeti strah u udovima — strah od kojeg mu se podigne kosa ispod zvonaste haube. »Pa sada sam ja na redu — tek što nisam poletio!«, prostruji mu mozgom.

Strelovito počne pripremati poluge za start, bolje reći doticali ih

po redu i brojiti: »Jedan, dva, tri — gdje li je četvrta? Ovdje... Da... a sad kazaljka... Pedalo... Ne, ne pedalo... Hvatište! Najprije crveno, zatim zeleno, pa ono automatsko... Tako... Ili zeleno dolazi prije crvenog...?«

— Pilot Pirx u AMU-u 27! — Njegov vlastiti glas što mu odjekne u slušalicama prekine nedoumicu. — Start po foniji u trenutku nula!

Zamalo je rekao »pilot Boerst«, toliko su mu se u pamćenje usjekle riječi kolege. »Idiote!«. sam sebi reče u mislima kad na tren zavlada tišina. Zatim se javi automat: —... šesnaest, petnaest, četrnaest... — »Moraju li baš svi automati imati glas nekog narednika?«, zapita se Pirx. Znojio se. Grozničavo se pokušavao sjetiti nečega važnog. Znao je da je to nešto iznimno, nešto što odlučuje o životu i smrti, ali nikako da se sjeti.

—... Šest, pet, četiri... — Vlažnim prstima obuhvati polugu za start. »Dobro je što je tako gruba«, pomisli. »Da li se svi znoje? Vjerojatno...«

— Nula! — zagrmi u slusalicama.

Njegova ruka sama povuče polugu, potpuno sama; privuče je do sredine čvrsto je stežući, Zaglušujuća buka... Učini mu se da mu je netko stavio elastični tijesak na glavu i grudi. »Motori!«, pomisli još, a onda se oko njega smrači. Sve je to trajalo samo nekoliko trenutaka. Kad je prošlo, još je osjećao neizdrživi pritisak na tijelo. Na ekranima, bar na onima okrenutima prema njemu, vidio je bijelu uzavrelu masu što ga je podsjećala na mlijeko — na mlijeko koje ključa preko rubova milijuna lonaca.

— Aha! — reče sam sebi. — Sad probijam oblake... — Njegov je mozak još radio tromo, ali je bar ponovo mogao razmišljati mirno i jasno. Činilo mu se da je potpuno izvan vremena — da je samo svjedok neobičnog zbivanja. »Smiješno!«, pomisli. »Neki se momak klima u zubarskom stolcu, nemiče ni noge ni ruke, a ipak... Oblaci su, uostalom, već nestali, nebo je plavo... Čudesno, to plavetnilo .. Kao tušem pomiješano plavilo za rublje

... Jesu li ono zvijezde ili nisu...? Da, zvijezde... «

Posvuda su se pomicale kazaljke — iznad njega ispred i iza njega. Svaka se pomicala drukčije, svaka je pokazivala nešto drugo. Pirx ih je morao slijediti sve, a imao je samo dva oka. U slušalicama su u pravilnim razmacima odjekivali signali slični zvižducima; njegova lijeva ruka sama od sebe — ponovo potpuno sama od sebe — sklizne na vitlo regulatora rada motora. Odmah zatim postade nešto podnošljivije. Brzina je iznosila sedam zarez jedan u sekundi, visina dvije stotine jedan kilometar, ubrzanje jedan zarez devet. Startna krivulja, koju je dobio u zadatku, bila je pri kraju. »Sada se valja opustiti«, pomisli, »jer ubrzo će biti posla preko glave!«

Namjesti je ugodnije. zavali u naslonjač — pri tome se podignu

njegovi potpornji — i ukoči se od zaprepaštenja.

»Gdje li je šalabakter?«, prostrijeli ga misao.

»Šalabakter« bijaše važan, neizrecivo važan, a on se nije mogao sjetitli kamo ga je stavio. Pogleda na pod kao da uopče ne postoji mnoštvo kazaljki što su posvuda nemirno poskakivale. Eno ga! »šalabakter« je ležao ispod naslonjača! On se nagne, ali pojasevi, dakako, nimalo ne popustiše. Sada mu više nije preostalo vremena te, s osjećajem da stoji na vrhu visokog tornja s kojim se zajedno ruši u dubinu dohvati knjigu o navigaciji iz džepa u kombinezonu iznad lijevog koljena i izvuče zadatak iz omota. U prvi tren ne shvati ništa. »Prokletstvo, gdje je elipsasta putanja B 68?«, zapita se. »Aha, zacijelo je ovo...« Provjeri trajektometar i počne polako skretati. »Gle, pa to je čak u redu!«, začudi se.

Kad je ušao u elipsu, kalkulator mu je sam dao podatke za korekturu. Pirx je manevrirao, iskočio s elipse, kočio čak prenaglo — deset sekundi imao je minus 3 g — ali mu to nije smetalo. Fizički bijaše vrlo otporan. — Kad bi tvoj mozak bio poput tvog bicepsa — jednom je rekao Eselswiese — iz tebe bi možda nešto i bilo!

Uz pomoć podataka za korekturu Pirx ude u stabilnu putanju oblijetanja, kalkulatora fonijom prenese podatke, ali od njega ne dobije odgovor — na ekranu kalkulatora treperile su krivulje praznog hoda. Pirx još jednom glasno ponovi podatke, a kad kalkulator ne odgovori, shvati da je zaboravio prekopčati. Ispravi to i odmah se na ekranu pojave treperave uspravne crte — sve same jedinice. »Pa ja sam u putanji!«, pomisli razdragan. Vrijeme oblijetanja nije, međutim, iznosilo četiri sata i dvadeset šest minuta koliko je bilo propisano nego četiri sata i dvadeset devet minuta. »Da li je toliko odstupanje dopušteno ili nije?«, zabrine se Pirx. »Da li da otkopčam pojaseve i pogledam u šalabakter? Ispod naslonjača je... Ah, što uopće piše u njemu...« Iznenada se sjeti što im je jednom rekao profesor Kaahl: — Putanje oblijetanja izračunate su uz pogrešku od nula zarez tri posto. — Prema podacima koje mu je prenio kalkulator, leti upravo po granici dopustivog. »No, dakle, to bi bilo to«, reče sam sebi i tek tada se osvrne oko sebe.

Sila teža je slabila. Osjećao je to samo po tome što ga je »preša« manje pritiskala; inače je bio privezan za sjedalo. Na prednjem ekranu vidio je samo zvijezde, ništa osim zvijezda, a na donjem dijelu zasljepljujuće bijeli rub. Na ekranima sa strane sve je bilo crno. Zvijezde, zvijezde. A na donjem? Oho! Pirx je pažljivo promatrao Zemlju — jurio je iznad nje na visini između sedam stotina i dvije tisuće četiri stotine kilometara. Bila je uistinu golema, pokrivala je cijeli ekran.

»Grenland! Da, to je Gronland, ili...?« Prije nego što se uvjeri u to preleti već i Sjevernu Kanadu i Arktik. Oko Sjevernog pola blistao je

snijeg. Ocean je bio crno-ljubičast, površina mu je bila zaobljena ali glatka, činilo se da je izliven od željeza. Malobrojni oblaci — čudno kako ih je bilo malo — doimali su se kao da je netko tu i tamo bacio malo kaše.

Pirx pogleda na sat. Letio je već sedamnaest minuta.

Sada bi morao uhvatiti radio-signale sa satelita PAL i na ekranu radara pripaziti na dolazak brodova s kojima se mora sastati. »Kako li se zovu ona dva broda? RO? Ne, JO. A brodovi?« Pogleda na papir s ispisanim zadatkom, stavi ga zatim u džep zajedno s knjigom o navigaciji i pomakne regulator kontrolne kapsule na prsa. čulo se samo pištanje i pucketanje. »PAL? Koji je to signal zapravo? Morzeov — pa da.« Slušao je pažljivo i napeto gledao u ekran. Zemlja se polako okretala pod njim, zvijezde su promicale preko ekrana, ali PAL se još nije ni čuo ni vidio.

Iznenada nešto zazuji.

»PAL!«, pomisli, ali odmah odbaci tu pomisao. »Besmislica! Ne zuje ni ove saonice... Ili možda ipak? Ma ništa ne zuji!«, pokuša se uvjeriti. »Ili... Kvar?«

To ga nije nimalo zabrinjavalo. Kakav bi mogao biti kvar kad leti s isključenim motorima! Zar se ta škrinja raspada sama od sebe ili što? Možda kratki spoj? Ah, da, to bi moglo biti!! Oh! Propis o zaštiti od požara III a: »Požar u svemiru na putanji oblijetanja«, paragraf... »Neka ide do vraga!« Zujalo je i brujalo bez prestanka; pištanje signala jedva se još čulo.

»Zvuči kao da se neka muha zalijeće u staklo«, pomisli i pogledom prijeđe od jednoga do drugog mjernog sata.

Uto je otkrije.

Bila je to golema muha — zeleno-crna, odvratna, jedna od onih koje su stvorene očito samo zato da čovjeku uništavaju živce — drska, nametljiva, glupa, ali istodobno i lukava. Kakvim se čudom — kako bi inače? — ušuljala u raketu i sada zuji izvan staklene kapsule te se poput neke kuglice zalijeće u svijetleće ekrane.

Kad se muha približila kalkulatoru, u slušalicama na Pirxovoj glavi zabruji tako glasno kao da mu u neposrednoj blizini prolijeće četveromotorni avion, jer je na gornjoj plohi kalkulatora bio ugrađen rezervni, vrlo osjetljivi mikrofon. Preko njega su se kalkulatoru mogli davati podaci bez upotrebe laringofona ako je kabel brodske fonije bio isključen ili prekinut. Čemu taj oprez? Za svaki slučaj. U cijeloj raketi bilo je zapravo mnogo takvih ili sličnih dvostrukih pa čak i trostrukih veza.

Pirx opsuje mikrofon; znao je da prijeti opasnost da zbog zujanja muhe ne čuje signale s PAL-a. K tome je muha sada letjela na sve strane. Nehotice ju je slijedio pogledom, a onda sam sebi odlučno reče: »Briga me za nju!«

Šteta što ovdje negdje nema neki sprej za gamad...

— Mir!

Zaškripalo je tako glasno da je nehotice kriknuo. Muha je puzala po kalkulatoru, a zatim stala da bi očistila krila. Posrano stvorenje!

U slušalicama se začu daleko, pravilno pištanje: kratko-dugo-dugo-kratko — kratko-dugo — kratko-dugo-kratko-kratko. »PAL!«, odgonetne Pirx. »Tako, sada treba otvoriti oči...« Podigne naslonjač — sada je odjednom mogao gledati tri ekrana — ponovo provjeri kako se okreće svijetleća zraka radara i napeto oslušne. Na radarskom ekranu nije se vidjelo ništa ali se radiem javljao neki glas.

— A sedam Terraluna, A sedam Terraluna, sektor III... Kurs stotinu trinaest, zove PAL PELENG... Molim mjerenje... Uključujem prijem.

»Prokletstvo, kako ću sada čuti svoje JO brodove?!« zabrine se Pirx.

Zujanje u slušalicama iznenada prestane a u isti tren na Pirxovo lice odozgo padne sjena kao da se neki šišmiš prilijepio na svjetiljku. Muha! Puzala je po staklenoj kapsuli kao da želi proniknuti njenu unutrašnjost.

U međuvremenu je u eteru postalo »tijesno«: izronio je satelit PAL. Pirx ga je već mogao vidjeti; bio je sličan nekom prutu — osam stotina metara dugački aluminijski cilindar s kuglastim opservatorijem na stražnjem dijelu. Pirx preleti iznad njega — udaljen približno četiri stotine kilometara, možda i više — i počne ga polago pretjecati.

— PAL PELENG A sedam Terraluni, stotinu osamdeset zarez četmaest, stotinu šest zarez šest... Linearno odstupanje raste .. Kraj.

— ALBATROS četiri Aresterra zove PAL glavnu stanicu — Spuštam se po gorivo, sektor 11, spuštam se po gorivo, sektor 11— Letim s rezervom — Prijem.

— A sedam Terraluna, zove PAL PELENG...

Sve ostalo nadglasalo je brujanie muhe. Nakon nekoliko sekundi činilo se da se umirila.

— Glavne stanice ALBATROSU četiri Aresterra.... Gorivo uzimate u kvadranlu sedam. Omega glavna stanica — Kraj.

»Ti su se namjerno sakupili ovdje da ja ništa ne bih čuo«. sam sebi reče Pirx. Rublje za zašiitu od znojenja lijepilo mu se za tijelo. Muha je bijesno kružila iznad ploče kalkulatora; činilo se da pokušava uhvatiti vlastitu sjenu.

— ALBATROS četiri Aresterra, ALBATROS četiri Aresterra PAL-u glavnoj stanici... Približavam se kvadrantu sedam, približavam se kvadrantu sedam... Molim navođenje pomoću interkoma... Kraj.

Pirx začuje zviždanje interkoma, zatim ono postane tiše dok ga potpuno ne nadglasa brujanje. Razumio je samo riječi: —... JO dva Terraluna, JO dva Terraluna zove AMU 27, AMU 27 — Prijem. —

»Zanimljivo, misli li mene?« Pirx od uzbuđenja povuče pojaseve.

— AMU... —pokuša reći ali iz njegovog suhog grla ne izađe ni glas. U slušalicama je zujalo. Muha. Pirx zatvori oči i počne govoriti: — AMU 27 JO-u dva Terraluna... U četvrtom sam kvadrantu, sektor PAL... ključujem poziciona svjetla... Prijem.

On uključi poziciona svjetla — dva crvena sa svake strane, dva zelena na vrhu, plavo na krmi — i pričeka.Osim muhe nije se čulo ništa drugo.

— JO dva a Terraluna, JO dva a Terraluna, zovem...

Zujalo je.

»Misli li mene«?, zapita se Pirx zdvojan.

— AMU 27 JO-u dva a Terraluna... U četvrtom sam kvadrantu, rubni sektor PAL-a... Uključio sam sva poziciona svjetla... Prijem.

Uto se istodobno jave oba broda JO. Pirx uključi selektor koji određuje redoslijed, ali nije imalo nikakvog smisla. Brujanje proguta sve. Muha, muha! »Natjerat će me da se objesim ovdje!«, pomisli. Nije mu padalo na um da takvo »rješenje problema« ne bi bilo moguće zbog nepostojanja sile teže.

Iznenada na radarskom ekranu opazi oba broda — slijedila su ga u usporednim putanjama udaljeni jedan od drugoga jedva devet kilometara, tj. na nedopustivo malom razmaku. Kao pilot-vođa bio je dužan da im zapovijedi neka se drže propisanog razmaka od četrnaest kilometara. Htio je još jednom provjeriti, ali kad počne tražiti točan položaj dviju sjena na radarskom ekranu, muha sjedne na ekran — upravo na jednu od njih. Crven od bijesa baci knjigu o navigaciji prema njoj — u bestežinskom stanju bio je to besmislen potez. Knjiga udari o zid kapsule, ali ne padne prema dolje nego prema gore. Udarila je nekoliko puta u strop, a onda ostla lebdjeti usred kapsule. Na muhu nije ostavila ni najmanji dojam — ona je i dalje bezbrižno puzala po radarskom ekranu.

— AMU 27 Terraluna JO-u dva, JO-u dva a... Vidim vas... Letite preblizu... Promijenite usporedni kurs uz korekturu od nula zarez nula jedan... Kad obavite manevar, prijeđite na prijem... Kraj.

Dvije sjene počnu se postupno udaljavati. Pirx nije znao da li mu JO brodovi što javljaju jer mu je u slušalicama ponovno zaglušujuće brujalo; muha je sad kružila tik uz mikrofon na kalkulatoru. Više nije imao što da baci na nju. Iznad njega lebdjela je knjiga o navigaciji a njeni su listovi umiljato suštali.

— PAL glavna stanica AMU-u 27 Terraluna... Napustite rubni kvadrant, napustite rubni kvadrant... Primam transolarni... Prijem.

»Baš lijepo! Sad će mi još i transsolarni biti na putu... Pa što me se tiče? Svemirski brodovi u grupnom letu imaju prednost!«, razmišljao je Pirx. Odjednom počne vikati; morao je nekako dati oduška svom bijesu i bespomoćnoj mržnji prema muhi.

— AMU 27 Terraluna PAL-u glavnoj stanici... Ne spuštam se s kvadranta, transsolarni me se ne tiču... Letim u formaciji trojke... AMU 27, JO dva, JO dva a, eskadra Terraluna, na čelu AMU 27 .. Kraj.

»To 'ne tiče me se' bilo je nužno!«, reče sam sebi. »Ipak, to će mi donijeti negativne bodove... Pa što onda, vrag neka ih nosi! A tko dobiva kaznene bodove zbog muhe? Također ja, zar ne? Takvo što može se dogoditi samo meni... Muha u svemirskom brodu — muha! Smige i Boerst puknut će od smijeha kad saznaju za to... Već ih vidim pred sobom.. :!« Bilo je to prvi put od trenutka polijetanja što je pomislio na Boersrta ali ni sada nije imao vremena da razmišlja o njemu jer je PAL — bilo je to sve vidljivije — sve brže ostajao iza njega. Već pet minuta letjeli su u troje.

— AMU 27 JO-u dva, JO-u dva a Terraluna... dvadeset sati sedam minuta... Manevar skretanja na paraboličnu putanju prema Mjesecu počinjemo u dvadeset sati i deset minuta

— Kurs stotinu jedanaest... — Pirx pročita podatke iz zadatka. Brodovi odgovore. PAL je nestao iz vida, ali se još mogao čuti. Ili je to možda muha? Odjednom se zujanje razdvoji. Pirx protrlja oči — uistinu! Tu više nije bila jedna nepo dvije muhe! Odakle li je samo došla druga? » Te će me uništiti«. pomisli uznemiren.

»Neobično...« Spoznaja da se ne isplati boriti bila je za Pirxa nešto ugodno. »Uništit će me tako i tako...« pomisli. No, ta je rezignacija trajala manje od sekunde. Pogledavši na sat trgne se i pribere. Primakao se trenutak koji je sam odredio za manevar skretanja, a rukama još nije uhvatio poluge.

Bezbrojni sati vježbanja očito su učinili svoje. Na slijepo je dohvatio obje ručke — najprije lijevu a zatim desnu — dok je netremice gledao u trajektometar. Motori su muklo tutnjali, a onda se taj zvuk pretvori u šištanje. Pirx zastenje — nešto ga je pogodilo u čelo, tik ispod štitnika na kacigi. Knjiga o navigaciji! Lebdjela je ispred njegovih očiju, zaklanjala mu pogled a nije je mogao ukloniti jer su mu obje ruke bile zauzete. U slušalicama je zujalo i brujalo; muhe su na kalkulatoru upravo vodile svoju ljubavnu igru. »Morao bih imati revolver«, pomisli i osjeti kako mu knjiga o navigaciji, zbog ubrzavanja, pritišće nos. Kipeći od bijesa strese glavom lijevo-desno — morao je vidjeti trajektometar! Knjiga, koja je sada težila približno tri kilograma, s treskom udari o pod — ubrzanje je u međuvremenu doseglo gotovo 4 g. Pirx malo zakoči kako bi se ubrzanie zadržalo u granicama potrebnim za manevar skretanja. Čim se ubrzanje smanjilo na 2 g, Pirx pričvrsti zaporku na ručki da se više ne mijenja. »Muhama, čini se, ubrzanje nimalo ne škodi — baš nimalo«, pomisli. »One očito uživaju... A ja moram ovako letjeti pune osamdeset tri minute ..!« Pogleda na radarski ekran: oba JO broda slijedila su ga u

razmaku koji je u međuvremenu porastao na sedamdeset kilometara »Nikakvo čudo, nekoliko sekundi letio sam uz ubrzanje od 4 g pa sam im odmakao; ne smeta ništa«, pomisli.

Sve dok je letio uz ubrzanje, imao je malo vremena za odmor. Ova 2 g i nisu bilo nešto posebno. Sada je težio ukupno stotinu četrdeset dva kilograma. A na vježbama u laboratoriju nerijetko je morao i po pola sata izdržati ubrzanje od 4 g. S druge strane, dakako, ni ta 2 g nisu bila baš ugodna. Ruke i noge, činilo mu se, postale su od željeza. Svjetlo ga je zaslijepljivalo; ni glavu nije mogao pomaknuti.

Još jednom provjeri položaj dvaju brodova što su ga slijedila. »Što li sad radi Boerst?«, zapita se. Pred očima mu se ukaže lice kolege, to lice kao u filmskoga glumca. »A ima on i bradu! Da, i ravni nos i sive, svjetlucave oči... Njemu zacijelo ne treba »šalabakter«... Doduše, zasad ne treba ni meni...« Zujanje u slušalicama postane tiše. Obje muhe puzale su po vrhu kapsule; njihove sjene pokrile su Pirxovo lice i on se strese kad to opazi. Na završecima njihovih crnih nogu imale su produžetke slične tijestu; njihova krila pod svjetiljkama su blještala kao da su metalna. Odvratno.

— ELAN osam Aresterra zove u Trokutu Terraluna... Šesnaesti kvadrant, kurs stotinu jedanaest zarez šest... Imate kurs koji se siječe s mojim... Jedanaest minuta trideset dvije sekunde... Molim vas, promijenite vaš kurs... Uključujem prijem.

»Samo mi je još to nedostajalo!«, zastenje Pirx. »Što se ta budala sada miješa! Zar ne vidi da letim u formaciji?«

— AMU 27 na čelu Trokuta Terraluna JO dva, JO dva a zove ELAN osam Aresterra... Letim u formaciji, ne mogu promijeniti kurs, manevar skretanja izvedi ti... Kraj.

Govoreći to, na radarskom ekranu potraži tog nasilnika. Eno ga! Udaljen je manje od tisuću i po kilometara!

— ELAN osam AMU-u 27 Terraluna... Moj gravimetrički sustav je u kvaru... Skrenite bez oklijevanja... Sjecište naših putanja dvadeset četiri nula osam, kvadrant Luna četiri, rubna zona... Prelazim na prijem.

— AMU 27 ELAN-u osam Aresterra, JO-u dva, JO-u dva a Terraluna... Mijenjam kurs, dvadeset sati tridesetdevet minuta... Manevar skretanja izvedite odmah iza vodećeg broda pri optičkoj udaljenosti; sjeverno skretanje sektor Luna jedan nula zarez šest... Uključujem pogonske motore uz najmanju snagu... Prijem.

Odmah zatim uključi obje donje mlaznice za skretanje. Oba JO broda skrenu sinhrono. Zvijezde skliznu preko ekrana. ELAN zahvali — letio je prema Luni, glavnoj stanici. Pirx se odmah udobrovolji i poželi mu da se sretno spusti; to se ubrajalo u lijepo ponašanje, pogotovo ako se nekome dogodila nezgoda. Nekoliko trenutaka gledao je svjetla za raspoznavanje na tisuću kilometara udaljenom

svemirskom brodu, zatim ponovo pozove svoje JO brodove i pokuša se vratiti na prijašnju putanju — bez uspjeha!

Kao što je poznato, prava je igra skrenuti s putanje ali je gotovo nemoguće ponovo naći potpuno isti kurs. Ubrzanje se promijenilo. Kalkulator je tako brzo davao nove podatke da Pirx nije mogao držati korak s njim. Uza sve, dvije su muhe puzale u blizini kalkulatora prije nego što su se spustile na radar i dalje se natjeravale po njemu. Dvije su se sjene pomicale amo tamo po ekranu. »Odakle im samo tolika vitalnost?«, zapita se Pirx.

Poslije dvadeset minuta napokon mu je uspjelo — letio je ponovo po prvobitnoj putanji. »Boerst zacijelo ima putanju praznu i čistu kao da mu ju je netko počistio usisačem za prašinu«, pomisli. A ako i nema, njega i onako ništa ne može iznenaditi. Boerst sve probleme rješava tako reći usput...«

Pirx uključi automat za smanjivanje ubrzanja kako bl osamdeset tri minute letio uz ubrzanje nula, kao što je predviđeno uputama. Odjednom opazi nešto zbog čega osjeti kako mu je hladno ispod vlažnog rublja za zaštitu od znojenja: bijeli poklopac na ploči s prekidačem klizio je između držača — sve niže, milimetar po milimetar. Očito nije bio dovoljno pritegnut pa su zasuni popustili za vrijeme manevriranja prilikom skretanja — uistinu nije baš nježno postupao s raketom te se sva tresla. Ubrzanje je još bilo znatno — 1,7 g. Poklopac se pomicao sve niže kao da ga je netko vukao nevidljivim koncima dok napokon nije odskočio i pao. Udario je u vanjsku stijenku prozirne kapsule, skliznuo dolje i ostao ležati na podu. Na ploči bljesnu četiri bakrena visokonaponska voda s osiguračima.

»Čemu samo toliki strah?«, pomisli Pirx. »Pao je poklopac, pa što? S njim ili bez njega — nije li svejedno?«

No, bio je zabrinut; to se nije smjelo dogoditi. »Ako je mogao pasti poklopac s osigurača, onda se možda može otkinuti i stražnji dio rakete«, pomisli.

Znao je da će uz ubrzanje letjeti još samo dvadeset sedam minuta i plašio se da će — kad isključi motore — poklopac lebdjeti naokolo po kabini. Može li načiniti kakvu štetu? Malo je vjerojatno. Nije toliko težak. Ne bi razbio ni prozorsko staklo kad bi udario u nj. »Ah, što ... .«

Tražio je muhe — lovile su se, zujeći kružile po kapsuli dok se napokon nisu spustile ispod osigurača tako da ih više nije mogao vidjeti.

U radarskopu opazi oba JO broda — držali su kurs. Na prednjem ekranu pokaže se Mjesečev krug; bio je tako velik da je ispunio pola ekrana. »Svojedobno, na selenografskim vježbama u krateru Tycho, Boerst je uz pomoć običnoga prenosnog teodolita... Ah, prokletstvo, što li sve ne može taj! Nije li on pokušao i Lunu, glavnu stanicu,

pronaći s vanjskoga Arhimedovog obronka?« Stanica je bila gotovo potpuno sakrivena među stijenama i jedva se mogla raspoznati; vidjela se samo glatka staza za slijetanje okružena signalnim svjetlima, ali jedino kad je na tom dijelu Mjeseca bila noć, a sada je tamo sjalo Sunce. Doduše, sama stanica ležala je u sjeni koju je bacao krater, ali je blještanje ploče naokolo bilo tako jako da se treperenje signalnih svjetala nipošto nije moglo vidjeti.

Mjesec se doimao kao da na nj još nije zakoračila ljudska noga — s Mjesečevth alpi padale su duge sjene na tlo Mora kiša. Pirx se sjećao svoga prvog leta na Mjesec, cijelo je godište letjelo, ali, dakako, svi kao obični putnici. Eselswiese ga je tada zamolio neka provjeri da li se i s Mjeseca vide zvijezde sedmog reda veličine, a on se — glup koliko je tada bio — marljivo dao na posao! Potpuno je zaboravio da se s Mjeseca po danu uopće ne vide zvijezde — Sunčevo svjetlo što se odbija od tla prejako blješti. Eselswiese ga je poslije još dugo bockao zbog tih zvijezda.

Mjesečev krug na ekranima postajao je sve veći. Ubrzo je pokrio i preostali dio tamnog neba, najprije — razumljivo — na prednjem ekranu.

Čudno, zujanje je prestalo. Pirx pogleda u stranu i — ukoči se.

Na ispupcenoj površini osigurača sjedila je jedna muha i čistila si krilo dok joj se druga očito udvarala. Nekoliko milimetara dalje sjajio se drugi vod. Izolacija je prestajala nešto dalje — sva su četiri voda bila nezaštićena, pod naponom. Svaki je od njih bio debeo poput olovke. Napon nije bio previsok — tisuću volti — pa je između žica smio biti mali razmak — samo po sedam milimetara. Pirxje slučajno znao da je to upravo sedam milimetara. Jednom su rastavili sve električne instalacije na raketi pa ga je asistent dobro izgrdio kad nije znao razmake između vodova.

Jedna je muha u međuvremenu odustala od ljubavne igre i počela puzati uzduž neizoliranog voda. To joj ne škodi, ali ako poželi prijeći na drugi... Očito je poželjela jer je počela zujati i sjela na rub bakrene žice kao da u cijeloj kabini nigdje drugdje nema mjesta. Pirx je grozničavo razmišljao. »Ako prednje noge stavi na jedan a stražnje na drugi vod, tada će... Da, pa što? U najgorem slučaju nastat će kratki spoj, ali muha zacijelo nije dovoljno velika da izazove kratki spoj. Čak kad i bi, ne bi to bilo ništa opasno. Automatsko upravljanje prekinulo bi dovod struje, muha bi izgorjela, automat bi ponovno uključio struju i sve bi bilo u redu. A što se muhe tiče, napokon bih imao mir.«

Zurio je u visokonaponski ormarić kao da je hipnotiziran. Nije želio da muha to pokuša. Kratki spoj bio bi, doduše, sitnica ali bi iz toga, nikad se ne zna, moglo nastati i nešto drugo. Čemu rizik...

Pogleda na sat: još samo osam minuta radit će motori, i to sve slabije. Još osam minuta... Zagledao se u brojčanik; u to nešto bljesne,

a sva se svjetla ugase. Trajalo je to manje od tri desetinke sekunde. »Muha!", reče sam sebi i zaustavi dah. »Hoće li automat ponovno uključiti stru...«

Svjetla se opet upale, ali su bila nekako slabija i narančasto-crvena; odmah zatim osigurač još jednom iskopča. Tama. Automat uključi — svjetla utrnu. Pali — gasi, pali — gasi, bez prestanka. Što se dogodilo? U jednoličnom paljenju i gašenju svjetiljki Pirx jedva razazna što je tome uzrok: od muhe — bila se nagurala između dvije žice — je preostao samo njen pougljenjeli trup, koji je i nadalje spajao dva voda.

Ne bi se moglo reći da je Pirx bio jako prestrašen. Valja priznati, bio je uzbuđen. No, zar se od starta uopće uspio smiriti? Sat je jedva vidio. Mjerni su satovi imali vlastitu rasvjetu, radar također. Struja je bila još dovoljno jaka da se ne uključe rezervni vodovi i svjetla, ali ne toliko da bi u kabini bilo svjetlo. Još četiri minute i motori će se isključiti.

O tome se nije morao brinuti; sredit će to reduktorski automat. »Ali« — Pirxa prođu žmarci — »može li on funkcionirati pošto je nastao kratki spoj?«

Da li je to uopće isti vod? Nije bio siguran sve dok se nije sjetio da su to glavni osigurači za cijelu raketu i pojedine vodove. Atomski odjel zacijelo ima vlastitu mrežu...

Držači, možda, ali ne i aparat. Ta sam ga je podešavao. Morao bi se, dakle, isključiti... Ili ne? Možda će ići i ovako...

Konstruktori su računali sa svime samo ne s tim da bi u komandnu kabinu mogla ući muha, da bi mogao otpasti poklopac s osigurača i da bi mogao nastati kratki spoj.

Svjetla su se neprestano palila i gasila. »Moram nešto poduzeti!«, poluglasno će Pirx. »Ali što?« Posve jednostavno — trebalo bi samo okrenuti glavni prekidač postavljen na tlu iza sjedala. Njime će se isključiti glavni vodovi i ukopčati pomoćni. Tada bi sve bilo u redu... Ta raketa zapravo i nije loše konstruirana... Ipak se vodiio računa o tome da se sačuva nužna sigurnost.

Rado bi znao da li bi se i Boerst toga tako brzo dosjetio. »Vjerojatno da, na žalost... Možda čak i...« Nebesa, još samo dvije minute! Manevar se više ne može izvesti... Strese se; na ostale je potpuno zaboravio!

Trenutak je razmišljao zatvorenih očiju.

— AMU 27, vodeća raketa Tenaluna JO-u dva, JO-u dva a... Imam kratki spoj u komandnoj kabini... Skrećem na privremeno stabilnu putanju kruženja oko Mjeseca na ekvatoru sa zakašnjenjem od... zasad ne mogu odrediti... Sami izvedite manevar u predviđenom roku... Prijem. JO dva a vođi AMU-u 27 Terraluna... Zajedno s JO-om dva skrećem kako bih ušao u privremenu stabilnu putanju kruženja oko

ekvatora... Imaš devetnaest minuta do Mjeseca... Uspjeh, uspjeh!... Kraj.

Pirx ga je jedva čuo. Isključio je kabel radiofonije, cijev za dovod kisika i još neki manji kabel — otkopčao je već i pojaseve. Kad je ustao, reduktorski automat zaplamti tamno-crveno, cijela kapsula izroni iz tame da bi zatim ponovno utonula u mutno, narančasto-crveno svjetlo sniženog napona. Pogonski motori nisu se isključili. Crveno svjetlo zurilo je u nj iz polutame kao da ga žeti pitati za savjet. Čuo je brujanje u pravilnim razmacima — znak opomene. Reduktor ne uspijeva automatski isključiti pogonske motore.

Teturajući Pirx skoči iza sjedala. Poluga prekidača je u kazeti ugrađenoj u pod i — zaključanoj. Zaključanoj, dakako. Povuče za poklopac ali on ne popusti. »Gdje li je ključ?«, pomisli.

Nije ga bilo nigdje. Pirx još jednom prodrma poklopac — uzalud. Poskoči tupo bulječi preda se. Mjesec na prednjim ekranima nije više bio srebrn nego bijel, divovski Mjesec, bijel poput planinskog snijega. Nazubljene sjene kratera padale su preko ploče. Javljao se radarski mjerač visine — radi li već dugo? Pravilno je kucao, a male zelene brojke iskakale su iz polutame: udaljenost dvadeset jedna tisuća kilometara.

Svjetlo je treptalo bez prestanka; osigurač je ravnomjerno isključivao struju. Čak kad se i ugasilo, u kabini nije bio potpun mrak — sablasno svjetlo Mjeseca ispunjavalo je kapsulu. Samo kad bi bljesnule svjetiljke, činilo se da Mjesečeva svjetlost postaje slabija.

Brod je letio ravno, stalno ravno naprijed; brzina se povećavala i uz minimalno ubrzanje od 0,2 g a istodobno se neprestano povećavala i privlačna sila Mjeseca. »Što da uradim? Što da uradim?«, pitao se Pirx zdvojno. Još jednom priskoči kazeti, udari nogom u poklopac ali čelik ne popusti.

»Trenutak! Oh, kako li je samo mogao biti tako glup!? Ta morao je — razumljivo — na drugu stranu kapsule! I to odmah! Prema izlazu, tamo gdje kabina kroz sve uži hodnik prelazi u lijevak na čijem je kraju zaklopka s posebnom, crvenom bojom označenom polugom, iznad koje piše: SAMO U SLUCAJU NEZGODE. Potrebno je okrenuti polugu i kapsula će se podići za gotovo metar tako da se ispod njenog ruba može provući na drugu stranu! Tamo će nekim komadićem izolacionog materijala očistiti vodove i...«

U jednom je skoku bio pored crvene poluge. »Idiot!«, pomisli hvatajući čeličnu dršku i vukući je sve dok ne osjeti bol u ramenom zglobu. Drška, sjajna čelična motka, iskoči u cijeloj dužini, ali se kapsula i ne pomakne. Zbunjeno je zurio u stijenke. Sa strane je na ekranima treperila Mjesečeva svjetlost. Iznad njega još su se naizmjence palile i gasile svjetiljke. Premda je drška bila već potpuno izvučena, Pirx pokuša ponovno... Ništa.

»Ključ! Ključ kazete s prekidačem!« Pirx se ispruži po podu, pogleda ispod sjedala, ali tamo je ležao samo Salabakter...

Svjetla su se i dalje palila i gasila; osigurač je u pravilnim razmacima iskapčao struju. Svaki put kad bi svjetla utrnula, kabina se doimala nekako sablasno, kao da je sve u njoj izrezano od kostiju kostura.

»Kraj!«, pomisli Pirx. Da li da se izbaci zajedno s kapsulom — da se katapultira zajedno sa sjedalom u zaštitnoj ovojnici? Ne, to ne bi vrijedilo; padobran ne bi kočio jer Mjesec nema atmosfere... »Pomoć!«, htjede viknuti, ali nikoga ne bijaše tu da ga čuje — bio je sam. »Što da uradim? Mora postojati neki izlaz...«

Još jednom snažno povuče polugu — ruke su mu gotovo iskočile iz zglobova. Došlo mu je da plače od očaja. Glupo da ne može biti gluplje... Gdje li je samo taj ključ...? Zašto se zaglavio mehanizam za podizanje kapsule...? Mjerač visine — pogledom je obuhvaćao sve instrumente odjednom — pokazivao je devet i po tisuća kilometara. Nazubljeno bilo Timocharija jasno se raspoznavalo na blještavoj pozadini. Pirxu se činilo da već vidi mjesto na kojem će se njegov brod zabiti u stijene. Prasak, bljesak, a zatim...

Iznenada, upravo kad se svjetla ponovno zapale, njegov se zdvojan pogled zaustavi na četveroredu bakrenih žica. Posve je jasno vidio crni grumenčić koji je spajao dvije žice — ostatak izgorjele muhe. Ispružena vrata, poput čuvara nogometne mreže prilikom najljepše parade, baci se naprijed. Udarac bijaše strašan; od potresa gotovo izgubi svijest. Stijenka kapsule odbaci ga na tlo poput napuhane automobilske gume. Sama pri tome nije ni zadrhtala. Pirx stenjući ustane okrvavliena nosa i spreman da se ponovo zaleti u zid. Gledao je u pod.

Poluga za ograničeno upravljanje... Bila je namijenjena za kratkotrajna snažna ubrzanja — reda veličine 10 g, ali samo za djelić sekunde. Djelovala je izravno, mehaničkim putem; o slučaju nezgode privremeno je omogućavala neuobičajeno veliko ubrzanje.

No, time će se ubrzanje samo još povećati; znači da će još brže juriti prema površini Mjeseca... Ne — naprotiv, potisak će kočiti! Samo, vrijeme je prekratko, kočenje se ne bi smjelo prekidati. Zar je to ograničeno upravljanje beskorisno?

Baci se na polugu, uhvati je u padu, povuče i bez amortizirajuće zaštite sjedala osjeti kao da mu netko čupa kosu iz tijela — tako je snažno udario u pod. Još jednom povuče polugu — jednaki grozni trzaj! Glavom udari u pod; da nije bilo mekane podloge zacijelo bi je razbio.

Osigurač zazuji, treptanje prestane a komandnu kabinu ispuni uobičajeno, mirno svjetlo.

Dvostruki trzaj ubrzanja, izazvan ograničenim upravljanjem,

odbacio je u stranu i pougljenjelu muhu što se bila zaglavila između dvaju vodova. Kratkog spoja je nestalo. Pirx osjeti slani okus krvi u ustirna. Odgurne se naprijed, poput ronioca na odskočnoj dasci, ali se ne zaustavi, kao što je namjeravao, na sjedalu, nego proleti pored naslonjača i svom snagom udari u strop kapsule.

Istog trena kad je skočio reduktorski automat isključio je pogonske motore. Potpuno je nestalo sile teže. Svemirski brod kretao se sada poput kamena, samo zahvaljujući vlastitoj sili inercije — i to u susret stijenama Timocharija.

Pirx se odbije od stropa. Krvava slina koju je ispljunuo lebdjela je uz njega kao neki srebrnasto-crveni mjehurić. Pirx se zdvojan okrene, ispruži ruke prema naslonu sjedala, izvadi sve što je imao u džepovima i snažno baci iza sebe.

Od tog trzaja on polako klizne naprijed; lebdio je sve niže. Prsti, ispruženi toliko da je prijetila opasnost da mu puknu tetive, dodirnu naslon; vršcima noktiju zagrebe po niklovanoj cijevi i ne ispusti je više. Zgrči se, glavu povuče poput akrobata koji na preči želi izvesti stoj na rukama, dohvati neki remen, sklizne dolje, omota ga oko tijela, sigurnosnu kopcu stegne zubima — držala je. Sada samo još ruke na poluge, noge na pedala!

Pogleda na mjerač visine: do površine Mjeseca još tisuću osam stotina kilometara. Da li bi uspio pravodobno kočiti? Isključeno: leti brzinom od četrdeset pet kilometara u sekundi! Mora skrenuti — s pravocrtne putanje pobjeći na paraboličnu — samo tako može se izvući!

Pirx uključi mlaznice za skretanje — 2 g, 3 g, 4 g! Malo! Premalo!

Svu potisnu snagu upotrijebi za skretanje. Ploča na ekranu što se sjajila poput žive i činilo se da je nepomična, sada se strese i počne sve brže tonuti. Sjedalo zaškripi pod sve većim pritiskom Pirxova tijela. Svemirski brod je tik iznad površine Mjeseca opisivao luk velikog promjera; morao je biti vrlo velik jer je brod letio strahovito brzo. Drška se nije dala pomaknuti dalje. Pirx je neobično snažno pritisnut u spužvasti naslonjač; ponestalo mu je zraka jer nije bio povezan s kompresorom za kisik. Osjećao je kako mu se rebra savijaju, kako mu sve mrlje plešu pred očima. Netremice gledajući na radarski mjerač visina čekao je trenutak kad nastupa sljepilo zbog djelovanja prevelikog ubrzanja. Na brojčaniku male su brojke smjenjivale jedna drugu: 990 — 900 — 840 — 760 kilometara . ..

Premda je znao da leti maksimalnom brzinom, Pirx pokuša još jače pritisnuti polugu. Skretao je na vrlo malom prostoru, ali je unatoč tome gubio visinu. Brojke su se i dalje smanjivale, iako sporije nego prije. Brod je još bio na spuštajućem dijelu parabole. Pirx nije skidao pogleda s trajektometra.

Kao i uvijek kad bi se neki svemirski brod našao u opasnoj biizini

nekoga nebeskog tijela, na ekranu uređaja ocrtavala se ne samo krivulja po kojoj brod leti — i njen pretpostavljeni, slabo naznačeni produžetak — nego i presjek Mjesečevog reljefa na mjestu iznad kojeg leti.

— Obje krivulje — putanja broda i površma Mjeseca — gotovo se dodiruju. Ili se možda čak sijeku?

Ne. Ali, trbuh luka prelazio je u asimptotu. Nije se moglo znati hoće li brod preletjeti tik iznad Mjesečeve površine ili će — udariti u nju. Trajektometar je radio uz dopuštenu pogrešku od sedam do osam kilometara; Pirx nije mogao predvidjeti da li krivulja prolazi tri kilometra iznad stijena — ili možda...

Zamrači mu se pred očima — 5 g čine svoje. No, ostane pri svijesti. Ležao je slijep, stiskajući rukama polugu i osjećajući kako amortizeri na sjedalu polako popustaju. Nije vjerovao da je izgubljen. Nekako nije mogao vjerovati u to. Nije mogao pomaknuti ni usne; brojio je, dakle, samo u mislima: dvadeset jedan — dvadeset dva — dvadeset tri — dvadeset četiri . .

Do pedeset nije se mogao osloboditi pomisli da do sudara — ako uopće dođe — mora doći sada. Unatoč tome nije ispuštao polugu. Postajao je sve lakši i lakši... osjećao je da su mu grudi sve tješnje, u ušima mu je bučilo, grlo mu se stezalo, pred očima tama, krvava tama...

Prsti se otpuste sami od sebe — drška se polako podigne. Pirx nije ništa čuo, ništa vidio. Oko njega postupno postane sivo, disao je lakše. Htio je otvoriti oči ali one su cijelo vrijeme bile otvorene. Sada su ga pekle kao vatra; kapci su mu bili potpuno suhi.

Ubrzo Pirx osjeti da mu je bolje; ponovo je vidio.

Mjerač gravitacije pokazivao je 2 g. Na prednjem ekranu nije se vidjelo ništa — ništa osim zvjezdanog neba. Mjeseeu ni traga. Gdje je ostao?

Straga — ispod njega, Pirx je zaustavio vratolomno obrušavanje, brod je sad jurio uvis, bježao je sve dalje od djelovanja Mjesečeve sile teže. Na kojoj je visini projurio iznad površine Zemljina prirodnog satelita? Mjerač visine je to zacijelo zabilježio, ali Pirx nije imao volje tražiti ga da mu saopći podatke. Tek sada, opazi da je utihnuo i znak uzbune koji je cijelo vrijeme ravnomjemo brujao. »Zašto li su samo izabrali to brujanje?!«, pitao se Pirx. Mogli su baš i crkveno zvono objesiti o strop. Ako je već groblje, neka na njemu bude sve kao što dolikuje. Začuje se neko tiho zujanje — druga muha! I ona je živa! Kružila je iznad kapsule. Pirx osjeti nešto gadljivo u ustima — bilo je kruto i mirisalo je na kožu — kraj sigurnosnog pojasa! Posve je zaboravio da ga je cijelo vrijeme držao među zubima.

Pričvrsti pojas, ruke stavi na poluge — raketu mora dovesti u propisnu putanju kruženja. JO brodove više neće naći, to mu je bilo

jasno, ali morao je stići na cilj i javiti se navigacijskoj kontroli. Ili možda Luni, glavnoj stanici, zato što je imao nezgodu? Vrag bi ga znao! Dakle, opet mirno sjediti? Nipošto! Kad se vrati, otkrit će se krv... Čak i na stropu bilo je kapljica... Uostalom, registrator je zacijelo na vrpci zabilježio sve što se dogodilo — sve: iskapčanje osigurača i borbu s polugom za slučaj nezgode. »Nisu loši ti AMU brodovi, mora se priznati... No, valja imati smisla za humor pa nekoga strpati u takav mrtvački kovčeg...«

Javiti se, javiti se — ali kome? Nagne se naprijed, olabavi rameni pojas i dohvati »šalabakter« Što je ležao ispod sjedala. Zašto bar jednom ne pogleda u nj? »Možda će mi ipak nekako koristiti...«

Uto se začu škripa — upravo kao da netko otvara vrata. Iza njega nije bilo vrata, to je dobro znao; uostalom, nije se mogao okrenuti jer su ga pojasevi još čvrsto vezali za sjedalo. Snop svjetla padne na ekrane, zvijezde na njima izblijede, a Pirx prepozna prigušeni Šefov glas.

— Pilotu Pirx!

Htjede poskočili. ali mu pojasevi ne dopuste i sruši se natrag u naslon. Činilo mu se da je poludio. U prostoru izmedu zida kabine i staklene kapsule pojavi se šef. Stajao je pred njim u kompletnoj uniformi, gledao ga sivim očima i — smijao se. Pirx nije znao kako mu je to uspjelo.

Staklena kapsula se podigne. Pirx instinktivno počne odvezivati pojaseve i ustane. Ekrani iza šefovih leda odjednom kao da su nestali.

— Upravo tako, pilot Pirx — reče šef. — Vrlo dobro.

Pirx još nije znao što se događa. Nijemo je stajao pred šefom i načinio nešto strašno nepropisno — istegnuo je glavu u stranu koliko god mu je dopuštao napola napuhani ovratnik. Cijeli hodnik sa zaklopkom bio je pomaknut u stranu — kao da se raketa slomila na tome mjestu. U svjetlu što ga je bacalo Sunce na zalazu Pirx prepozna platformu u hali, ljude što su stajali na njoj, užad, ogradu... Buljio je u šefa napola otvorenih usta.

— Dođi, mladiću — reće on pružajući mu ruku. Pirx osjeti kako mu je čvrsto stisnuo ruku. — U ime svih odajem ti priznanje, a u svoje ime molim te za oproštenje. To... tako mora biti. Sada dođi sa mnom. Možeš se oprati kod mene.

On krene k izlazu. Nesigurna koraka Pirx pođe za njim. Napolju je bilo hladno, puhao je slabi vjetar što je u halu ulazio na mjestu gdje je odmaknut krov. Obje su rakete stajale na istim mjestima kao i prije — samo je nekoliko debelih kablova, što su u velikim lukovima visjeli u slobodnom prostoru, vodilo do njihovih vrhova. Tih kablova nije prije bilo uz rakete.

Instruktor što je stajao na prilaznom mostiću nešto reče Pirxu. On ga nije razumio jer ga je ispod haube teško mogao čuti.

— Molim? — zapita mehanički.

— Zrak! Ispusti zrak iz kombinezona!

— Ah, da. zrak...

On okrene ventil i začu se šištanje. Prijeđe na platformu. Uz žičanu ogradu čekala su dvojica muškaraca u bijelim kutama. Njegova raketa izgledala je kao da ima slomljen kljun. Obuzme ga neka neobična slabost — Čuđenje, razočaranje što se sve jasnije pretvaralo u srdžbu.

Ljudi u bijelim kutama otvore zaklopku druge rakete. Šef je stajao uza njih na mostiću i nešto im govorio. Iz unutrašnjosti rakete začu se slabo pucketanje.

Trenutak poslije iz rakete isnadne omamljen čovjek bez kacige: glava mu je lamatala amo-tamo a noge su mu otkazale poslušnost.

Taj čovjek — Boerst — sudario se s Mjesecom.

William Tenn: *Oslobođenje Zemlje*

The Liberation of Earth

Preveo Krunoslav Poljak

Ovo je, dakle, priča o našem oslobođenju. Usišite zrak i čupajte busenje. Hej-ho, evo priče.

Dogodilo se u kolovozu, jednog utorka u kolovozu. Te su riječi danas besmislene, toliko smo napredovali; no mnoge stvari, koje su znali i o kojima su razgovarali naši primitivni preci — naši neoslobođeni i nepreodgojeni preci — ostale su bez smisla za naše slobodne umove. Ipak, priča se mora ispripovijedati sa svim njenim nevjerojatnim imenima mjesta i nerazumljivim aluzijama.

Zašto se mora ispripovijedati? Može li tko od vas predložiti nešto bolje? Napili smo se vode i najeli travuljine, pa ležimo u dolini užitaka. I zato, odmarajte se, opustite se i slušajte. I usišite zrak, usišite zrak.

Jednog utorka u kolovozu pojavio se brod na nebu iznad Francuske, u dijelu svijieta koji se tada nazivao Evropom. Brod je bio dug pet milja i još se pripovijeda da je bio sličan divovskoj srebrnoj cigari.

Priča kaže da je među precima zavladala panika i zaprepaštenje kad se brod iznenada pojavio na modrom ljetnom nebu. Kako li su trčali, kako li su vikali, kako li su pokazivali prstom!

Uzbuđeno su obavijestili Ujedinjene narode, svoju najglavniju ustanovu, da se čudna metalna naprava nevjerojatne veličine materijalizirala nad njihovom zemljom. Izdali su ovdje naredbu da vojno zrakoplovstvo opkoli letjelicu nabijenim oružjem, a tamo dali upute na brzinu okupljenim znanstvenicima s uređajima za vezu da joj se približe prijateljskim kretnjama ruku i lica. Ispod velikog broda ljudi s kamerama su snimali, ljudi s pisaćim strojevima pisali reportaže o njemu, a ljudi s dozvolom prodavali njegove modele.

Sve su te stvari činili naši neslobodni i neuki pređi.

Zatim se u sredini broda uzdigla golema ploča i iz otvora je izašao prvi stranac kompliciranim tronožnim korakom, koji će svi ljudi uskoro upoznati i zavoljeti. Bio je odjeven u metalnu odjeću što ga je štitila od utjecaja osobitosti naše atmosfere, odjeću tamnoga, lako naboranog tipa, koju su ti prvi od naših osloboditelja nosili za vrijeme boravka na Zemlji.

Govoreći jezikom koji nitko nije razumio, zaglušno tutnjeći kroz

golema usta što su se nalazila otprilike na polovici njegove visine od osam metara, stranac je raspravljao točno jedan sat, kad je završio, uljudno pričekao odgovor i, kad ga nije dobio, povukao se u brod.

Ta noć, prva našeg oslobođenja! Ili prva našega prvog oslobođenja, da se točnije izrazim. U svakom slučaju, ta noć! Zamislite naše pretke kako su se užurbali oko svojih primitivnih poslića što su im otežavali život: hokeja na ledu, gledanja televizije, razbijanja atoma, političkih podvala, provođenja nagradnih natječaja, davanja izjava pod prisegom — svih tih nevjerojatnih tričarija koje su pretvarale stara vremena u užasnu masu beskrajnih pojedinosti s kojima se moralo živjeti — u usporedbi s veličanstvenom jednostavnošću sadašnjice.

Dakako, bilo je veliko pitanje — što je stranac rekao. Je li pozvao ljudski rod na predaju? Je li izjavio da je došao radi miroljubivih trgovačkih poslova i dao, po svom mišljenju povoljnu, ponudu za otkup — recimo polarnoga ledenog pokrivača — i zatim se uljudno povukao kako bismo nasamo mogli međusobno raspraviti o uvjetima? Ili je, možda, samo najavio da je on novoimenovani ambasador jedne prijateljske i inteligentne civilizacije — te zamolio da ga uputimo nadležnom organu kako bi mu predao svoje akreditive?

Neznanje je dovodilo do ludila.

Kako je odluka bila prepuštena diplomatima, zaključeno je, vrlo kasno noću, da je ta posljednja mogućnost najvjerojatnija. I tako je, u skladu s tim, u ranu zoru delegacija Ujedinjenih naroda čekala pod trbušinom nepomičnoga zvjezdanog broda. Delegacija je dobiia upute da zaželi dobrodošlicu strancima koliko joj je to dopuštalo kolektivno znanje iz lingvistike. Kao dodatni dokaz prijateljskih namjera čovječanstva, svim je letjelicama koje su patrolirale zrakom oko velikog broda bilo zapovijeđeno da budu naoružane s najviše jednom atomskom bombom i da izvjese bijelu zastavicu — uz zastavu Ujedinjenih naroda i svoj vlastiti nacionalni amblem. Tako su se naši preci sučeljili s tim krajnjim izazovom povijesti.

Kad je poslije nekoliko sati stranac izašao, delegacija mu je pristupila, naklonila se i zamolila ga na tri službena jezika Ujedinjenih naroda — engleskom, francuskom i ruskom — da ovaj planet smatra svojim domom. On je ozbiljno slušao i zatim započeo svoj jučerašnji govor, koji je očigledno za njega bio isto toliko ispunjen emocijama i značenjem koliko je bio potpuno nerazumljiv za predstavnike svjetske vlade.

Na sreću, jedan učeni mladi član sekretarijata, po nacionalnosti Indijac, zamijetio je sumnjivu sličnost između strančeva govora i tajanstvenoga bengalskog dijaiekta, čijim je anomalijama nekoć razbijao glavu. Razlog što se stranac koristio tim jezikom bio je, kao što svi sada znamo, taj što se, u vrijeme kad su stranci toga osobitog

tipa posljednji put posjetili Zemlju, najnaprednija civilizacija nalazila u nekoj vlažnoj dolini u Bengalu. Stranci su tada napisali opširne rjčnike kako sporazumijevanje s urođenicima na Zemlji ne bi zadavalo teškoća budućim ekspedicijama.

Ali, ja previše žurim sa svojom pričom, kao netko tko žvače sočno korijenje prije suhe stabljike. Dopustite da se malo odmorim i usišem malo zraka. Haj-ho. bili su to zaista strahoviti doživljaji za našu vrstu.

Vi, gospodine, sada sjednite i slušajte. Još niste dovoljno stari da pričate Priču. Sjećam se, vrlo se dobro sjećam kako ju je pripovijedao moj otac i njegov otac prije njega. Čekat ćete dok ne dođete na red kao što sam i ja čekao; slušat ćete dok me prevelika udaljenost izmedu rupa s vodom ne odvoji od života.

Tada ćete vi moći zauzeti mjesto u najsočnijem grmu travuljine i umilno se opustiti poslije brzog trčanja recitirajući bezbrižnoj omladini veliki ep o našem oslobođenju.

Na osnovi prijedloga mladog Indijca, jedini profesor uporedne lingvistike na svijetu koji je razumio i mogao razgovarati na tom osobitom dijalektu pozvan je s nekoga akademskog simpozija u New Yorku, gdje je čitao raspravu na kojoj je radio punih osamnaest godina: »Početna studija o prividnom srodstvu između nekoliko participa perfekta u starom sanskrtu i istog broja imeničnih supstantiva u modernom szechuaneskom.«

Da, uistinu, sve te stvari — i više, mnogo više — naši su preci izmišljali u svojoj opijenosti neznanjem. Mi se zaista možemo dičiti svojim slobodama!

Zlovoljni učenjak, bez nekih — kako se ogorčeno tužio — od najvažnijih spiskova riječi, dopremljen je najbržim mlažnjakom u područje južno od Nancyja. koje je, u ta pradavna vremena, ležalo u golemoj crnoj sjeni stranoga svemirskog broda

Tu ga je s njegovom zadaćom upoznala delegacija Ujedinjenih naroda, čiju nervozu nisu ublažili novi i zabrinjavajući dogadaji. Iz broda je izašlo još nekoliko stranaca noseći velike količine svjetlucave kovine koju su počeli slagati u nešto što je očigledno bilo neki stroj — iako je bilo više od bilo kojeg nebodera što su ga ljudi sagradili i govorilo samo sebi poput nekog brbljavog i osjetljivog stvorenja. Prvi je stranac još uljudno stajao blizu diplomata koji su se obilno znojili; ponekad bi ponovio govor na jeziku koji je bio gotovo zaboravljen u doba kad je položen kamen temeljac aleksandrijske biblioteke. Ljudi iz UN bi odgovarali i svaki od njih je očajnički nastojao pomoći strančevu nepoznavanju jezika sredstvima kao što su pokreti rukama i izrazi lica. Mnogo kasnije je komisija antropologa i psihologa genijalno ukazala na teškoće takvoga fizičkog gestikulacijskog komuniciranja sa stvorenjima koja imaju — kao li stranci — pet ručnih privjesaka i jedno složeno oko bez kapaka, slično oku kukaca.

Problemi i agonije profesora koji se tandrkao po svijetu prateći strance i pokušavajući sastaviti upotrebljiv rječnik jezika čije je osobitosti mogao rekonstruirati samo na osnovi škrtih primjera koje je slušao od bića šlo je neizbježno govorilo najčudnijim mogućim stranim naglaskom — te muke bile su zatsta beznačajne u usporedbi s nemirom koji su osjećali predstavnici svjetske vlade. Oni su promatrali kako se izvanzemaljski posjetioci svakog dana sele na novo mjesto na planetu i tu ponovno montiraju divovsku zgradu od blistave kovine, koja je nostalgično sama sebi nešto gundala kao da želi sačuvati uspomenu na one daleke tvornice koje su mu dale život.

Doduše, uvijek je bio tu stranac koji bi prekinuo svoj očigledno nadzornički posao, da održi uvijek isti kratki govor; no čak ni njegove iznimne manire koje je pokazivao slušajući uspravno pedeset šest odgovora na isto toliko jezika nisu uspijevale razbiti paniku koja bi nastala kad bi neki znanstvenik, promatrajući blistave strojeve, dodirnuo izbočeni rub i odmah se skvrćio u sitnu točku i nestao. To se, iako ne redovito, dogadalo dovoljno često da bi izazvalo kronični nedostatak apetita i nesanicu među administratorima čovječanstva.

Napokon je profesor, iskoristivši veći dio svoga živčanog sustava kao gorivo, dešifrirao dovoljno od jezika da bi omogućio razgovor. Njemu — a preko njega i cijelom svijetu — bilo je rečeno slijedeće:

Stranci su pripadnici jedne vrlo razvijene civilizacije, koja je proširila svoju kulturu po cijeloj galaksriji. Svjesni ograničenosti tada još nerazvijenih životinja koje će poslije zagospodariti zemljom, oni su nas osudili na neku vrst dobronamjernog ostrakizma. Po općem zaključku bilo je zabranjeno, sve dok se naše institucije ne razviju do stupnja koji će omogućiti bar status člana promatrača u galaktićkoj federaciji (pod pokroviteljstvom, u prvih nekoliko tisuća, jedne starije, brojnije i značajnije vrste u toj federaciji), dakle do tog doba bilo je zabranjeno dirati u našu odvojenost i neznanje — uz iznimku nekoliko znanstvenih ekspedicija provedenih u uvjetima velike tajnosti.

Neki pojedinci, koji su prekršili tu zabranu — na veliku štetu čistoće naše vrste i na golemu korist vladajućih religija — bili su odmah strogo kažnjeni tako da neko vrijeme nije bilo, koliko je poznato, prekršaja zabrane. Naš razvoj u posljednje vrijeme bio je zadovoljavajući i pobudio je nade da će još samo tridesetak ili četrdesetak stoljeća biti dovoljno da postanemo kandidati za federaciju.

Na nesreću, u ovoj zvjezdanoj zajednici ima mnogo naroda koji se mnogo razlikuju i po svojtm etičkim nazorima i po biološkom sastavu. Nekoliko vrsta znatno zaostaje u društvenom razvoju iza Dendija, kako su se naši posjetioci nazivali. Jedna od njih, rasa strašnih organizama sličnih crvima, koji su se zvali Troxxti — gotovo isto

toliko napredna u tehničkom pogledu koliko zaostala u moralnom razvoju — iznenada se dobrovoljno javila da bude jedini i apsolutni vladar galaksije. Ta je vrsta uspjela staviti pod svoju kontrolu nekoliko ključnih sunaca i njihove planetarne sustave i nakon proračunatog desetkovanja tako potčinjenih vrsta objavila je da namjerava kazniti nemilosrdnim istrebljenjem sve vrste koje ne budu, na temelju tih konkretnih lekcija, znale ocijeniti vrijednost bezuvjetne predaje.

Galaktička se federacija u očaju obratila Dendima, jednoj od najstarijih ali i najmoćnijih vrsta u civiliziranom svemiru, te ih ovlastila da kao oružana ruka federacije progone Troxxte, da ih poraze svugdje gdje su ilegalno preuzeli vlast i da ih zauvijek liši sposobnosti da ratuju.

Ta je zapovijed došla gotovo prekasno. Troxxti su svugdje imali toliko prednosti u napadu da su ih Dendi uspijevali zadržati samo uz najveće žrtve. Sukob je stoljećima bijesnio kroz golemi otočni svemir. Gusto napučeni planeti bili su uništeni; sunca su eksplozijom biia pretvorena u nove. a cijele skupine zvijezda bile su zdrobljene u virove kozmičke prašine.

Ne tako davno došlo je do privremenog zastoja i obje su strane iskoristile predah da ojačaju slaba mjesta u svojim redovima.

I tako su Troxxti ušli u do tada miran sektor svemira u kojem se medu ostalim nalazi i naš sunčev sustav. Bili su potpuno nezainteresirani za naš malenj planet i njegova oskudna prirodna bogatstva; nisu mnogo više marili ni za naše nebeske susjede kao što su Mars i Jupiter. Postavili su glavni štab na jednom planetu Proxime Centaura, zvijezde najbliže našem suncu, i počeli konsolidirati svoju ofenzivno-defenzivnu mrežu izmedu Rigela i Aldebarana. Na ovom mjestu su Dendi izjavili da su problemi međuzvjezdane strategije složeni za objašnjavanje bez pomoći trodimenzionalnih karata. Prihvatimo, predložili su, bez daljnjeg dokazivanja da je za njih postalo od životnog značenja poduzimanje brze akcije kako bi učinili položaj Troxxla u Proximi Centaura neodrživim — i uspostavili bazu unutar njihovih komunikacijskih linija.

Najpogodnije mjesto za takvu bazu bila je Zemlja.

Dendi su se usrdno ispričavali što su omeli naš razvoj, smetnja koja bi nas mogla skupo stajati u delikatnom razvojnom stadiju u kojem smo se nalazili. Ali, objašnjavali su — na svom besprijekornom predbengalskom — prije njihova dolaska mi smo, zapravo, postali (i ne znajući) satrapija užasnih Troxxta. Sada se možemo smatrati oslobođenima.

Na tome smo im mnogo zahvaljivali.

Osim toga, naglasio je ponosno njihov voda, Dendi vode rat u interesu same civilizacije protiv neprijatelja koji je tako strašan, tako

odvratan po svojoj prirodi i tako krajnje bestidan u postupcima da ne zaslužuje naziva inteligentnog života. A oni se bore ne samo za sebe same nego i za svakoga lojalnog člana galaktičke federacije, za svaku malu i bespomoćnu vrstu, preslabu da se obrani od osvajača koji uništavaju sve pred sobom. Hoće li čovječanstvo ostati po strani od tog sukoba?

Bilo je samo malo oklijevanja dok se ta informacija probavljala. A zatim: »Ne«!! zagrmilo je čovječanstvo kroz sredstva masovnoga komuniciranja kao što su televizija, novine, odjek prašumskih bubnjeva i glasnik koji se na muli probija u zabačeno selo. »Nećemo ostati po strani! Pomoći ćemo vam uništiti tu prijetnju samom tkivu civilizacije! Samo recite što želite da učinimo!«

Pa, ništa osobito, odvratili su stranci pomalo zbunjeno. Možda će uskoro i biti nešto — nekoliko sitnica, zapravo — koje bi mogle biti vrlo korisne. Ali, za sada, ako bismo se usredotočili na to da im ne smetamo dok poslužuju svoja topovska postolja, bili bi vrlo zahvalni, zaista...

Taj je odgovor izazvao veliku nesigurnost kod dvije milijarde stanovnika Zemlje. Naime, poslije nekoliko dana, ljudi — kaže legenda — nisu mogli pogledati jedan drugome u oči.

A zatim se čovjek oporavio od toga teškog udarca svom ponosu. On će biti koristan, pa makar i na tako skroman način, vrsti koja ga je oslobodila od potencijalne podjarmljenosti neizrecivo odurnim Troxxtima. Neka nam zbog toga naši preci ostanu u lijepoj uspomeni! Pjevajmo slavopojke njihovim iskrenim nastojanjima unatoč njihovom neznanju!

Stajaće vojske, sve zračne i pomorske flote reorganizirane su u čuvarske patrole oko dendijskog oružja: nijedan se čovjek nije smio približiti gunđajućim strojevima na manje od dvije milje bez pasoša ovjerenog od Dendija. Budući da oni, koliko se zna, nisu nikad potpisali takav pasoš u toku cijelog svog boravka na našem planetu, tu mogućnost nije nitko nikad iskoristio i tako je neposredno susjedstvo izvanzemaljskog oružja bilo i ostalo potpuno bez dvonožnih stvorenja.

Suradnja s oslobodiocima dobila je prednost pred svim ostalim ljudskim djelatnostima. Dnevna je zapovijed bila parola koju je prvi izgovorio neki harvardski profesor, član vlade, za vrijeme nekoga bućnog okruglog stola na radiju, čija je tema bila »Čovjekovo mjesto u ponešto preciviliziranom svemiru«.

— Zaboravimo nase individualne 'ja' i kolektivnu taštinu! — viknuo je profesor. — Podvrgnimo sve čuvanju slobode Sunčeva sustava općenito, a Zemlje posebno!«

Unatoč njenoj složenosti, svi su počeli ponavljati tu parolu. Ipak, bilo je ponekad teško točno znati što su Dendi željeli — djelomice i

zbog ograničenog broja prevodilaca kojima su raspolagali šefovi pojedinih suverenih država, a djelomice zbog toga što bi vođa Dendija običavao nestati u brodu poslije neodređenih i dvosmislenih izjava kao što je bila ova kratka opomena: »Evakuirajte Washington!«

Tom su se prilikom američki ministar vanjskih poslova i Predsjednik bojažljivo znojili pet sati jednoga srpanjskog dana u svojoj diplomatskoj crnoj odjeći s krutim ovratnikom i svilenim šeširom, nošenje kojih je barbarska prošlost zahtijevala od političkih vođa što pregovaraju s predstavnicima drugog naroda. Čekali su ispod golemog broda — u koji nikad nijedno ljudsko biće nije bilo pozvano unatoč neprestanim čeznutljivim aluzijama sveučilišnih profesora i aeronautičkih konstruktora — čekali su strpljivo i obliveni znojem da vođa Dendija izađe i da im kaže je li mislio državu Washington ili grad Washington.

Ovdje priča postaje priča o herojstvu. Zgrada Kongresa demontirana za nekoliko dana i podignuta, gotovo ista onakva kakva je bila, na predgorju Stjenovitih planina; nestali arhivi koji su poslije pronađeni u dječjem odjelu javne biblioteke u Duluthu u Iowi; boce s vodom iz rijeke Potomac pažljivo prenesene na zapad i svečano izlivene u kružnu betonsku jamu iskopanu oko Predsjednikove rezidencije (odakle je, na nesreću, isparila za tjedan dana zbog relativno niske vlažnosti toga kraja) — sve su to bili herojski momenti u galaktičkoj povijesti naše vrste. Veličinu odlučne suradnje i svjesne požrtvovnosti ne može umanjiti ni činjenica da Dendi na tom mjestu nisu željeli podići topovski položaj, pa čak ni skladište municije, nego samo dvoranu za odmor svojih vojnika.

No, ne može se poreći da je ego naše rase bio duboko povrijeđen otkrićem — ustanovljenim za vrijeme jednoga redovitog novinskog intervjua — da brojčani sastav stranaca nije bio jači od jednog voda i da je njihov vođa, umjesto da bude veliki znanstvenik i ključni vojni strateg, kakvog će, opravdano se moglo očekivati, Galaktička federacija poslati da štiti Zemlju, bio najobičniji narednik.

Da su predsjednik Sjedinjenih Država i vrhovni komandant kopnene vojske i mornarice tako pokorno čekali običnog podoficira, bilo je teško progutati; ali da će predstojeća bitka za Zemlju imati povijesno značenje samo nešto veće od patrolne akcije, bilo je nepodnošljivo ponižavajuće.

I zatim, tu je bio i slučaj s »lendijem«.

Dok su montirali ili posluživali planetni ofenzivno defenzivni sustav, stranci bi ponekad odbacivali očigledno neupotrebljiv komadić kovine što govori. Odvojena od stroja kojemu je bila dio, ta bi tvar, čini se, izgubila ona svojstva koja su je činila pogubnom za čovječanstvo i dobivala nova, koja su zaista bila korisna. Na primjer, ako bi se malo toga čudnog materijala priljubilo uz bilo koju

zemaljsku tvar i pažljivo izolirao od dodira s drugim tvarima, on bi se za nekoliko sati pretvorio upravo u kovinu s kojom je bio u, dodiru pa bio to cink, zlato ili čisti uran.

Ta tvar — ljudi su čuli da je Dendi nazivaju »lendi« — uskoro se počela pomamno tražiti u privredi uništenoj stalnim i neočekivanim selenjem njenih najvažnijih industrijskih središta.

Svugdje kuda bi stranci prolazili na putu u svoje baze ili na povratku iz njih stajale su horde ljudskih bića u dronjcima pjevušeći — na pristojnoj udaljenosti od granice dvije milje — »Daj lendi, Dendi!« Sva nastojanja ustanova za čuvanje zakonitosti našeg planeta da prekinu to besramno prosjačenje bila su beskorisna, osobito otkad su sami Dendi počeli pokazivati stanovito neobjašnjivo zadovoljstvo bacajući sitne komadiće lendija uskomešalom mnoštvu. A kad su se policajci i vojnici pridružili ubojstvenoj jurnjavi prema kutu u koji bi pala ta krajnje nestalna i brbljava kovina, državne su vlasti odustale od svakog pokušaja da to spriječe.

Čovječanstvo je gotovo počelo željeti da Troxxti napokon napadnu kako bi se oslobodilo neugodne pomisli na svoju očiglednu inferiornost. Neki fanatičnije konzervativni od naših predaka zacijelo su čak počeli žaliti što su oslobođeni.

I jesu, djeco, jesu! Nadajmo se da su ti potencijalni troglodi bili među prvima koje su pogodile i rastalile crvene vatrene kugle. Napokon, ne mogu se samo tako okrenuti leđa napretku!

Dva dana prije kraja mjeseca rujna stranci su objavili da su otkrili aktivnost na jednom Saturnovu mjesecu. Troxxti su očigledno počeli prodirati u naš Sunčev sustav. S obzirom na njihove zle i podmukle osobine, upozorili su Dendi, svakog se trenutka može očekivati napad tih crvolikih čudovišta.

Malo je ljudi otišlo na spavanje kad se približila noć i prešla meridijan na kojem su stanovali. Gotovo sve oči bile su upravljene u nebo koje su budni Dendi temeljito očistili od oblaka. Naglo je porasla potražnja za jeftinim teleskopima i začađenim staklom na nekim dijelovima planeta. Drugi su dijelovi, opet, osjetili nagli procvat uroka i čaranja svih mogućih vrsta.

Troxxti su napali u tri crna cilindnćna broda istodobno: jednim južnu hemisferu, a sa ostala dva sjevernu. Veliki oblaci zelenog plamena zatutnjali su iz sitnog broda i sve što su dodirnuli implodiralo je u proziran pijesak sličan staklu. Plamen nije ozlijedio nijednog Dendija i iz svakoga topovskog postolja podigao se niz grimiznih oblaka koji su pohlepno gonili Troxxte dok nisu bili prisiljeni da zbog gubitka brzine padnu na Zemlju.

Tu su imali neugodno naknadno djelovanje: svako naseljeno područje, na koje bi ti svijetloružičasti oblačići pali, vrlo se brzo pretvorilo u groblje — groblje, ako se mora reći istina koja je do nas

doprla, koje je više mirisalo po kuhinji nego po groblju. Stanovnici tih nesretnih područja bili su izloženi golemom povećanju temperature. Koža im je pocrvenjela, a zatim pocrnjela, kosa i nokti su im se skvrčili, meso se pretvorilo u tekućinu u kojoj su se skuhale kosti. Sve u svemu vrlo neugodan način da umre desetina ljudskog roda.

Jedina je utjeha bilo to što je jedan crveni oblak uhvatio crni cilindar. Kad je uslijed toga brod postao užareno bijel, i kad je tvar od koje je bio izgrađen pala na tlo u obliku metalne olujne kiše, dva broda što su napala sjevernu hemisferu naglo su se povukla na asteroide na koje ih Dendi, zbog svoga vrlo ograničenog broja, nisu htjeli progoniti.

Slijedećih su dvadeset četiri sata stranci — nazovimo Dendije domaćim strancima — održavali sastanke, popravljali oružje i sažaljevali nas. Čovječanstvo je sahranjivalo svoje mrtve. To je bio običaj naših otaca, koji je najvredniji spomena i koji se, dakako, nije sačuvao do danas.

Kad su se Troxxti vratili, čovjek je bio spreman. Na žalost, nije mogao uzeti oružje u ruke, što bi najradije učinio, ali je mogao posegnuti za optičkim instrumentima i čaranjem.

Još su jednom mali crveni oblaci radosno odjurili u gornje predjele stratosfere, još su jednum zeleni plamenovi zacviljeli i razbijali brbljave spirale lendija, još je više ljudi ginulo u tisućama od kipućih ratnih kovitlaca. Ali, ovaj put došlo je do male promjene: troxxtovski zeleni plamenovi odjednom su promijenili boju pošto je borba trajala tri sata. Postali su tamniji, plavkastiji. I za to vrijeme Dendi su padali jedan za drugim i umirali u grčevima.

Očigledno je bio dan znak za povlačenje. Preživjeli Dendiji su se probili do divovskog broda kojim su stigli. Uz eksploziju krmenih mlaznih motora, koji su izbacili užarenu brazdu na jug kroz Francusku i odbacili Maiseille u Sredozemno more, dendijski je brod zagrmio u svemir i sramotno odletio kući.

Čovječanstvo se čeličilo za predstojeća užasna iskušenja pod Troxxtima.

Bili su zaista oblikom nalik na crve. Čim su dva cilindra, crna poput noći, prizemljila, izmiljeli su iz brodova, a njihova su se nježna člankovita tijela držala tla kompliciranom ormom, podržavana dugim i tankim metalnim potpornjima. Oko svakog broda podigli su utvrđenje u obliku kupole, jedno u Australiji i drugo u Ukrajini. Pohvatali su nekoliko hrabrijih pojedinaca koji su se usudili pribiižiti mjestu slijetanja i nestali s njima u tamnim letjelicama.

Dok su neki ljudi nervozno vježbaii po starim vojnim pravilima, drugi su se tjeskobno udubili u znanslvene tekstove i izvještaje o posjetu Dendija, u očajničkoj nadi da će uspjeti naći uputu kako da sačuvaju samostalnost Zemlje pred tim podivljalim osvajačem

galaksije posijane zvijezdama.

Pa ipak, sve to vrijeme. zarobljene ljude u umjetno zamračenim svemirskim brodovima (Troxxti nisu imali oči i ne samo što su se malo služili svjetlošću nego su manje pokretni pojedinci među njima zapravo smatrali to zračenje neugodnim za svoju osjetljivu nepigmentiranu kožu), nitko nije mučio da bi iz njih izvukao informacije o ozbiljnoj potrazi za znanjem na nešto višoj razini — nego su ih podučavali.

Podučavali u troxxtskom jeziku.

Doduše, većina ih je bila potpuno nedorasla zadatku pred koji su ih postavili Troxxti, te su privremeno postali sluge uspješnijim učenicima. Drugu, iako manju grupu, napali su različiti oblici frustrativne histerije — od blagog osjećaja očaja do potpune potištenosti — zbog teškoća koje je zadavao jezik čiji je svaki glagol bio nepravilan i čije su tisuće prijedloga bile tvorene kombinacijama imenica-pridjeva izvedenih od subjekta prethodne rečenice. Ipak, na kraju, jedanaest je ljudskih bića bilo pušteno da suludo žmirkaju na Sunčevom svjetlu kao diplomirani tumači troxxtijskog jezika.

Ovi oslobodioci, čini se, nisu nikad posjetili Bengal u doba procvata njegove tisućgodišnje civilizacije.

Da, ti oslobodioci. Naime, Troxxti su se spustili šestog dana drevnoga, gotovo mitskog mjeseca listopada. Šesti listopada je otada bio, dakako, praznik Drugog oslobođenja. Sjetimo se toga i štujemo taj dan. (Kad bismo samo znali izračunati koji je to dan u našem kalendaru!)

Ono što su tumači ispripovijedali nagnalo je ljude da u stidu pognu glave i da škrguću zubima od bijesa što su ih Dendi uspjeli tako prevariti.

Istina, Galaktićka je federacija povjerila Dendijima da progone Troxxte i da ih unište. I to uglavnom zato što su u Galaktičkoj federaciji zapravo, glavnu riječ vodili, Dendi. Kao jedne od prvih inteligentnih pridošlica na međuzvjezdanu scenu ta su golema stvorenja organizirala snažnu policiju, koja će štititi njih i njihovu vlast od svake eventualne pobune do koje bi moglo doći u budućnosti. Ta je policija prividno bila skup svih mislećih oblika života iz cijele galaksije. Zapravo ona je bila djelotvorno sredstvo da bi ih se držalo pod strogom kontrolom.

Većina dotad otkrivenih vrsta bila je poslušna i popustljiva: Dendi vladaju od pamtivijeka, govorilo se, dobro, neka Dendi i dalje vladaju. Je li to uopće važno?

No opozicija Dendima je stoljećima rasla, a jezgro opozicije bila su bića na bazi protoplazme. Zapravo, ona će napokon i službeno dobiti naziv Protoplazmički savez.

Iako malobrojna, bića čiji su životni ciklusi proistjecali iz

kemijskih i fizičkih svojstava protoplazme vrlo su se razlikovala po dimenzijama, građi i specijalizaciji. Galaktička zajednica u kojoj bi oni imali glavnu moć bila bi dinamička a ne statička organizacija, i u njoj bi se poticalo na izvangalaktička putovanja umjesto da se u tome bude oprezan kao sada jer se Dendi boje susreta s nadmoćnijom civilizacijom. Bila bi to prava demokracija vrsta — prava biološka republika — u kojoj bi sva stvorenja odgovarajuće inteligencije i kulturnog razvoja imala kontrolu nad svojom sudbinom, koju danas imaju samo Dendi, građeni na bazi silicija.

Zbog toga su Troxxte, jedinu značajniju rasu koja se uporno protivila potpunoj predaji oružja koja je zatražena od svih članova Federacije, neki manje važni članovi Protoplazmičkog saveza zaklinjali da ih spasu od pustošenja koje su Dendi namjeravali provesti među njihovim redovima kao odmazdu zbog nezakonite istraživalačke ekspedicije izvan granica galaksije.

Suočeni s odlučnošću Troxxta da brane svoje rođake po organskoj kemiji i s iznenadnim neprijateljstvom dvije trećine međuzvjezdanog pučanstva, Dendi su sazvali posljednji sastanak Galaktičkog savjeta, objavili opsadno stanje zbog pobune i počeli učvršćivati poljuljanu vlast uništivši životne snage stotinu svjetova. Troxxti, koje su Dendi daleko nadmašivali brojem i opremom, mogli su nastaviti borbu samo zahvaljujući velikoj dovitljivosti i nesebičnosti ostalih članova Protoplazmičkog saveza, koji su se izlagali opasnosti da budu istrijebljeni opskrbljujući ih novim tajnim oružjima.

Nismo li naslutili prirodu tih zvijeri po pretjeranim mjerama opreza koje su poduzimale kako bi spriječile izlaganje dijelova svoga tijela intenzivno korozivnoj atmosferi Zemlje? Bešavna, jedva prozirna odjeća, koju su naši nedavni posjetioci nosili prilikom boravka u našem svijetu, morala je u nama probuditi uvjerenje da se njihova tjelesna kemija temelji na zamršenim spojevima silicija, a ne ugljika.

Čovječanstvo je pognulo svoju kolektivnu glavu i priznalo da takvo nešto nikome nije palo na um.

Dobro, popustljivo su rekli Troxxti, vi ste krajnje neiskusni i možda malo odviše naivni. Ostanimo na tome. Naša naivnost, koja je njih, naše oslobodioce, tako skupo stajala, neće biti razlog da budemo lišeni potpunog prava građanstva za koje su Troxxti tvrdili da je prirođeno pravo svih.

Ali, kad je riječ o vođama, našim vjerojatno korumpiranim, a svakako neodgovornim vođama...

Prva smaknuća funkcionara UN, šefova država i tumača predbengalskog jezika kao »izdajica protoplazme« — poslije nekoliko najdužih i gotovo savršeno pravednih suđenja u povijesli Zemlje — izvršena su tjedan dana poslije praznika GJ, nadahnjujuće zgode

prilikom koje je uz svečane ceremonije čovječanstvo bilo pozvano da stupi u Protoplazmički savez i time u Novu i demokratsku galaktićku federaciju svih vrsta i svih rasa.

I to nije bilo sve. Dok su nas Dendi prezrivo gurali ustranu, dok su obavljali svoje poslove kako bi naš planet očuvali od tiranije i, po svoj prilici, ugradili specijalne uređaje koji su činili i sam dodir njihova oružja fatalnim za nas, Troxxti su — u iskrenom prijateljstvu koje je činilo njihovo ime sinonimom demokracije i pristojnosti gdjegod bi se živa bića sastala među zvijezdama — naši su drugi osiobodioci, kako smo ih iz ljubavi prozvali — zapravo više voljeli da im pomognemo intenzivnim i urbanim radom na izgradnji planetarne obrane.

Tako se čovjekova utroba raspadala pod nevidljivim zračenjem sila koje su se upotrebljavale pri montaži novih, nevjerojatno složenih oružja. Ljudi su oboljevali i umirali u gmižućim gomilama u rudnicima koje su Troxxti iskopali dublje od svih rudnika koje smo mi dotada iskopali. Ljudska su tijela pucala i prskala u podrumskim nalazištima nafte za koja su Troxxti tvrdili da su im nužna.

Škole su se morale angažirati za akcije kao što su bile »Platinski ostaci za Procyon« i »Radioaktivni otpaci za Deneb«. Apeliralo se i na kućanice da štede sol gdje god je to moguće ta je tvar bila korisna Troxxtima na doslovno desetke neshvatljivih načina — a šareni su plakati podsjećali: Ne soli-šećeri!«

I nad svime su bili uljudno se brinući za nas kao za inteligentnog rođaka, naši zaštitnici, praveći svoje divovske nadgledničke korake na metalnim štakama, a njihova su se blijeda malena tijela grčila u visaljkama koje su se njihale na svakom paru dugih blistavih nogu.

Uistinu, čak i usred potpune privredne paralize — posljedice koncentracije svih značajnijih proizvodnih sredstava na izvanzemaljsko naoružanje — i unatoč krikovima straha onih koji su patili od osobitih ozljeda na radu, koje naši liječnici nisu imali čime liječiti, usred te luđačke dezorganizacije, zaista pravo olakšanje bila je pomisao da smo zauzeli svoje zakonito mjesto u budućoj vladi galaksije i da već sada pomažemo pri osiguravanju demokracije u svemiru.

Ali, Dendi su se vratili da razbiju tu idilu. Došli su u svojim velikim srebrnastim svemirskim brodovima, a Troxxti jedva upozoreni na vrijeme, uspjeli su se okupiti poslije udara i odvratitt istom mjerom. Ipak, troxxtovski brod u Ukrajini bio je prisiljen da odleti u bazu smještenu negdje u dubinama svemira. Poslije tri dana jedini Troxxti na Zemlji bili su odani članovi malog odreda koji je čuvao brod u Australiji. Oni su u toku tri mjeseca dokazali da ih je podjednako teško ukloniti s lica našeg planeta kao i sam kontinent; a kako je tada zavladalo stanje ogorčenih borbi, s Dendima na jednoj strani globusa i Troxxtima na drugoj, bitka je poprimila strašne

razmjere.

Mora su ključala, cijele su stepe izgorjele. Samo se podneblje selilo i mijenjalo pod snažnim pritiskom kataklizme. Kad su napokon Dendi riješili problem u toku jednoga složenog borbenog manevra, uništena je planeta Venera i Zemlja je uslijed toga počela teturati.

Rješenje je bilo jednostavno: kako su se Troxxti prečvrsto ušančili na malenom kontinentu i bilo ih je nemoguće potjerati, Dendi su usredotočili svu svoju vatrenu snagu i pretvoriti Australiju u pepeo, koji je zamutio Tihi ocean. To se zbilo dvadeset četvrtog lipnja, na sam praznik prvog oslobođenja. Dan polaganja računa za ono što je ostalo od ljudske rase.

Kako smo mogli biti tako naivni, htjeli su znati Dendi, da podlegnemo šovinističkoj protoplazmičkoj propagandi? Pa, ako su već fizičke karakteristike kriterij naše rasne pripadnosti, nismo se smjeli orijentirati na usku kemijsku osnovu! Istina, dendijska životna plazma se temelji na siliciju a ne na ugljiku, no nemaju li kralježnjaci — kralježnjaci s ekstremitetima kao što smo mi i Dendi — mnogo više zajedničkog, unatoč nevažnoj biokemijskoj razlici, nego kralježnjaci i beznožne, bezručne, sluzave i puzave kreature koje posve slučajno imaju identični organski sastav?

A kad je riječ o toj fantastičnoj slici života u galaksiji... u redu! Dendi su slijegali peterostrukim ramenima dok su se bavili zamršenim poslom podizanja bučnog oružja na ruševinama našeg planeta. Jesmo li ikada vidjeli bar jednog predstavnika tih protoplazmičkih rasa koje Troxxti navodno štite? Ne, niti bismo ih mogli vidjeti. Jer čim bi se neka rasa — životinjska, biljna ili mineralna — razvila toliko da postane makar potencijalna opasnost za svoje zavojite agresore, njenu su civilizaciju oprezni Troxxti odmah uništavali. A za nas su držali da smo u tako primitivnom stadiju da nisu smatrali ni najmanje opasnim dopustiti nam da sudjelujemo u borbi.

Možemo li tvrditi da smo doznali išta korisno o tehnici Troxxta premda smo toliko radili na njihovim strojevima i unatoč svim životima koje smo izgubili u toku tog rada? Ne, dakako da ne! Samo smo dali svoj doprinos porobljavanju dalekih rasa, koje nam nisu učinile ništa nažao.

Ima mnogo razloga da se osjećamo krivima, ozbiljno su nam govorili Dendi — kad je nekoliko preživjelih tumača predbengalskog dijalekta ispuzalo iz skrovišta. No, naša kolektivna krivnja nije ništa u usporedbi s krivnjom »crvljivih« kolaboracionista« — tih izdajnika koji su zamijenili naše prijašnje vođe-mučenike. A zatim, tu su i ti užasni tumači koji su lingvistički saobraćali sa stvorenjima što uništavaju galaktički mir star dva milijuna godina! Smrt je preblaga kazna za njih, gunđali su Dendi dok su ih ubijali.

Kad su Troxxti, osamnaest mjeseci posiije, opet osvojili Zemiju,

donoseći nam slatke plodove novog Oslobodenja — i puno i najuvjerljivije pobijanje svega što su Dendi rekli — malobrojni ljudi htjeli su se prihvatiti bar i s malo iskrenog oduševljenja odgovornosti novootvorenih i bajoslovno plaćenih položaja u području jezika, nauke i državne uprave.

Dakako, nakon toga što su Troxxti, kako bi ponovno oslobodili Zemlju, našli za potrebno da bace u zrak ogroman komad sjeverne hemisfere, više i nije bilo toliko ljudi...

No, i od onih koji su bili živi mnogi su radije počinili samoubojstvo nego da preuzmu naslov generalnog sekretara Ujedinjenih naroda kad su se nedugo poslije toga Dendi vratili radi petog po redu Oslobodenja. Usput to je oslobođenje pomelo dobar dio površine našeg planeta i dalo joj, kako su to naši preci govorili, kruškast oblik.

Možda su upravo tada — a možda prilikom kojega kasnijeg oslobođenja — Troxxti i Dendi otkrili da je Zemlja previše ekscentrična u svojoj orbiti a da bi nudila minimum uvjeta sigurnosti koji je potreban za borbenu zonu. I zato se okršaj uz bljeskove i smrt udaljio u cik-cak liniji u smjeru Aldebarana.

To je bilo prije devet generacija, no priča koju su roditelji prenosili na djecu i unuke nije ništa izgubila od svog sadržaja. Vi je sada slušate od mene gotovo doslovno onako kako sam je ja čuo. A otac mi ju je pričao dok sam zajedno s njim trčao od jedne lokve vode do druge daleke lokve vode kroz užarenu vrelinu žutog pijeska. Od majke sam je slušao dok smo usisavali zrak i pohlepno čupali busene zelenog korova, dok je planet ispod nas podrhtavao najavljujući grč koji bi nas mogao pokopati u njenoj usijanoj utrobi, ili dok je kozmička vrtnja prijetila da nas izbaci u prazan prostor.

Da, ono što mi činimo sada činili smo i tada, pripovijedajući istu priču, trčeći istu mahnitu trku, prevaljujući kilometre neizdržive vrućine do vode i hrane, bijući istu divlju bitku s divovskim zečevima tko će koga pojesti — i uvijek, bez prestanka i uvijek, očajnički usisavajući dragocjeni zrak koji napušta naš svijet u sve većim količinama poslije svakoga ludog skoka u orbiti.

Goli, gladni i žedni došli smo na ovaj svijet; goli, gladni i žedni trošimo život u trku pod golemim nepromjenljivim suncem.

To je ista priča, s istim tradicionalnim završetkom, koju sam čuo od svog oca i od njegova oca prije njega. Usisavajte zrak, trgajte busenje i čujte posljednju svetu riječ naše povijesti:

»Gledajući oko sebe, možemo s oprostivim ponosom reći da smo oslobođeni tako temeljito koliko je to moguće za jedan rod i planet!«

Eric Frank Russell: Ja sam ništa

I am Nothing

Preveo Drago Bujan

— Pošaljite ultimatum! — kroza zube procijeđi David Korman.

— Da, sir, ali...

— Što: ali?

— To će možda značiti rat.

— Pa što onda?

— Ništa, sir. — Oficir je tražio drugi izlaz. — Mislio sam samo...

— Niste plaćeni za to da mislite — odbrusi mu Korman — nego da izvršavate moje zapovijedi.

— Svakako, sir. Bez sumnje. — Hitro pokupivši svoje papire, oficir natraške pođe prema vratima. — Pobrinut ću se da se ultimatum na Lani pošalje odmah.

— Mogao je već biti poslan. — Korman nehotice pogleda preko svog blistavog pisaćeg stola prema vratima što se tiho zatvore.

Laskavac! Bio je okružen samo laskavcima, kukavicama, slabićima. Posvuda su stajali pogrbljeni, spremni da potrče na svaki njegov mig. Njihova lica pokrivao je usiljeni osmijeh, povlađivali su svakoj njegovoj riječi. To pretjerano poštovanje koje su mu ukazivali služilo je samo za to da pokriju vlastiti kukavičluk.

A zašto su činili sve to? Zato što je on, David Korman, bio jak. Njegova snaga, što se ogledala u svakom njegovom pokretu, što se izražavala u svakoj njegovoj riječi, činila ga je neprikosnovenim. Po njegovu krupnom tijelu, po energičnoj bradi, gustim obrvama i čeličnosivim očima moglo se spoznati na prvi pogled: on je čovjek neograničene moći, duševne i tjelesne snage!

Uistinu, i bio je to. Prirodni je zakon da se slabiji mora pokoriti jačemu. Zakon koji ne zna za iznimke. Osim toga, Morcineu je bio potreban snažan čovjek. Morcine je mali, još beznačajni planet u sunčevu sustavu kojem pripadaju bezbrojni ratoborni planeti, a koji je nastao iz dugo neotkrivene maglice sunca Sola.

Svojim širokim, teškim palcem Korman pritisne tipku na interfonu i progovori u mali srebrni mikrofon:

— Pošaljtte mi odmah zapovjednika flote Rogersa!

Na vratima se začuje kucanje. Na njegovo bahato: »Uđite! vrata se otvore. Dok je Rogers prilazio njegovom pisaćem stolu, Korman reće:

— Ultimatum je poslan.

— Uistinu, sir? Mislite li da će ga prihvatiti?

— To i nije važno — odgovori Korman. — Bilo kako bilo, mi, ćemo nastaviti provedbu našeg plana. — U njegovom pogledu bilo je nečega izazovnog. — Da li je flota mobilizirana kao što sam zapovijedio?

— Da, sir.

— Jeste li sigurni? Osobno ste se uvjerili u to?

— Da, sir.

— Dobro. Moje zapovijedi glase: flota će nadgledati dolazak našega kurira na Lani i planetu će ostaviti dvadeset četiri sata za zadovoljavajući odgovor.

— A ako odgovora ne bude?

— Onda će minutu poslije isteka roka uslijediti napad na cijeloj liniji. Prvi je zadatak flote da zauzme mostobran i da ga učvrsti. Zatim će se dopremiti pojačanje i krenuti u osvajanje planeta.

— Razumijem, sir. — Za Rogersa je razgovor bio završen. — Imate li još kakvih zapovijedi?

— Da — kimne Korman. — Želim da u akciji spuštanja brod moga sina prvi sleti na Lani.

Rogers se trgne. Grozničavo je razmišljao prije nego što se usudio odgovoriti?

— Ali, sir, kao mladi poručnik on zapovijeda malim brodom sa samo dvadesetak članova posade. Neki od naših velikih bojnih brodova morao bi...

— Moj sin će se spustiti prvi! — Korman ustane, nagne se preko pisaćeg stola, odmjeravajući hladnim pogledom sugovornika. — Vijest da se Reed Korman, moj jedinac, bori u prvim redovima odlično će psihološki djelovati na široke narodne slojeve. To je zapovijed, Rogers!

— A ako mu se nešto dogodi? — oklijevajući zapita Rogers. — Ako bude ranjen? Ili možda pogine?

— To će — ne trepnuvši odgovori Korman — samo pojačati povoljno psihološko djelovanje u narodu.

— Razumijem, sir. — Okrenuvši se na peti, Rogers izađe iz sobe.

Stražari pred kućom stajali su nepomično i bezizražajna lica kad je Korman izašao iz velikoga službenog automobila. Kao i obično, on je strogim pogledom gledao nekamo iznad njih dok mu je vozač pridržavao vrata. Zatim pođe stubama u kuću. Upravo kad je stao na šestu stepenicu, zatvore se vrata automobila. Svakog dana bila je to šesta stepenica, nikad peta ili sedma.

U kući ga je čekala služavka što je svakog dana stajala na istome mjestu spremna da pridrži njegovu kapu, rukavice i ogrtač. Hodala je ukočeno i plaho, ne gledajući ga nikad u oči. Ni jedan jedini put u

četrnaest godina što ga je služila nije se usudila podići pogled.

Mrzovoljno joj predavši ogrtač i ostalo, Korman uđe u blagovaonicu. Sjedajući za široki stol, prekriven izvezenim stolnjakom pretrpanim srebrnim i kristalnim posuđem pozdravi svoju ženu.

Bila je visoka, plavokosa, a imala je i plave oči; zacijelo je u mladosti bila izvanredna ljepotica. Kako li se on samo nekada divio njenoj mačjoj gipkosti u hodu. Sada je bila nešto punija, a oko njenih vjernih, strpljivih očiju, urezale su se bore što nisu nastale od osmijeha.

— Sit sam Lanija — reče on. — Želimo da to bude zastrašujući primjer; ultimatum je poslan.

— Da, Davide.

Očekivao je upravo takav odgovor; mogao je i odgovoriti umjesto nje. Taj je odgovor bio, tako reći, njeno geslo, njena lozinka po kojoj ju je poznavao. Tako je bilo uvijek, tako će biti i dalje.

Prije mnogo godina, prije točno četvrt stoljeća, pitao ju je, pristojno kao što se dolikuje:

— Mary, želio bih da se udate za mene.

— Da, Davide.

Ona nije željela taj brak — njena ga je obitelj ugovorila za nju i ona se pokorila takvoj odluci. Tako je to u životu: ima ljudi koji upravljaju i kojima se upravlja. Mary se ubrajala među ove druge. A ta je činjenica Kormanu ubrzo umanjila draž ljubavi. Odviše lako ju je osvojio. Korman bijaše tip osvajača i nije želio lake pobjede. Poslije, kad je došlo vrijeme za to, rekao joj je:

— Mary, želio bih sina.

I tu je zapovijest izvršila bez pogovora. Ne pokušavši se izgovoriti, ni rodivši mu, u znak pasivnog otpora, tako nekorisno biće kao što je kćerka. Ne — bio je sin, težak četiri kilograma, kojem je dano ime Reed. Dakako, ime je izabrao on.

Vrh njegove široke brade izazovno se pomakao naprijed kad nastavi:

— Gotovo sam siguran da ultimatum znači — rat.

— Da, Davide?

Njen odgovor nije odavao ni najmanju unutrašnju reakciju. Gledala ga je nepromijenjena, bezizražajna lica; u njenim očima ogledala se pokornost. Uvijek se pitao ne osjeća li ona možda prema njemu toliko duboku mržnju da je ne bi pokazala ni za što, ali nikada nije otkrio ništa. U jedno je, međutim, bio siguran: bojala ga se još od prvog dana.

Svi su ga se bojali. Svi, bez iznimke. One koji ga se nisu bojali od prvog susreta naveo je na to prije ili poslije. Bilo je dobro znati da te se plaše. Bio je to odličan nadomjestak za osjećaje koje nikada nije spoznao,

Kao dijete strašno se bojao svog oca; majke također. Toliko da je njihovu smrt osjetio kao neopisivo olakšanje. Sada je on bio na redu. I to je bio prirodni zakon, neizbježan. Ono što je postiglo jedno pokoljenje treba da se prenese na slijedeće. A ono što je bilo uskraćeno jednoj generaciji, trebalo je uskratiti i slijedećima.

To je pravedno.

— Reed je sa svojim izviđačkim brodom u stanju pripravnosti zajedno sa cijelom flotom.

— Znam, Davide.

On podigne obrve. — Odakle znaš? — Prije nekoliko sati dobiia sam njegovo pismo. — Ona mu pruži list.

Utonuo u misli, on ga rastvori polako. Znao je unaprijed kako glase prve riječi. Otvorivši pismo, opazi da ga drži naopako, okrene ga i počne čitati.

— Draga majko.

To je bila njena osveta!

— Mary, želio bih sina.

Rodila mu je sina i — ponovno mu ga uzela.

Sada su stizala pisma — katkad dva tjedno, katkad jedno u dva mjeseca, ovisno o tome gdje je bio Reedov brod. Uvijek su bila pisana kao da su upućena i ocu i majci, uvijek su sadržavala izraze odanosti i jednom i drugom roditelju, uvijek je u njima pisalo: »sve najbolje dragim roditeijima želi...

No, uvijek su pisma počinjala: »Draga majko«.

Nikad: »Dragi oče«.

To je bila osveta!

Trenutak X dođe i prode. Morcine je obuzelo grozničavo uzbuđenje. Nitko — čak ni Korman — nije znao što se događa tamo daleko u svemiru; vijesti su satima putovale od flote na Morcine i natrag.

Prva je vijest najkraćim putem dostavljena Kormanu koji je sjedio za svojim pisaćim stolom i čekao. Javljalo se da su stanovnici Lanija odgovorili protestom i — kao što su ga nazvali — apelom na razum. U skladu s dobivenim zapovijedima komandant flote je taj odgovor odbio kao nezadovoljavajući. Napad je počeo.

— Mole za razumijevanje — zagrmi Korman. — To znači da bismo s njima trebali postupati nježno. Život nije stvoren za te mekušce. — On pogleda kurira. — Ili?

— Nije, sir, — brzo odgovori kurir.

— Recite Bathurstu neka pusti magnetofonski snimak moje poruke naciji.

— Razumijem, sir.

Kad kurir ode, Korman uključi radio. Nakon nekolika minuta

spiker prekine emisiju orkestralne glazbe i najavi specijalnu emisiju. Odmah zatim počne Kormanov dugi, odzvanjajući govor, koji je snimio prije više od mjesec dana. Govorio je o dvije teme: o upornosti i snazi. Više o snazi.

Razjarenim glasom, ali ne dopuštajući da ga srdžba potpuno obuzme, obrazlagao je tobožnje uzroke rata. To samosvladavanje bilo je njegovo govorničko umijeće; njime je htio pokazati da je sadašnja situacija zapravo neizbježna i da moćni mogu pokazati toliko samopouzdanja da nikad ne dopuste da ih bilo što zavede.

Samo nabrajanje bilo mu je dosadno. Moćan zna da za rat postoji samo jedan uzrok. I da bezbrojni uzroci o kojima piše u povijesnim knjigama zapravo nisu nikakvi uzroci nego samo nevješti izgovori. Postoji samo jedan jedini pravi povod ratu, i to još od vremena kad je čovjek živio u prašumi.

Kad dva majmuna požele istu bananu — eto rata.

Dakako, u svom govoru na radiju nije se smio izražavati tako odredeno nego je slušaocima situaciju morao opisati drugim riječima. Slabima treba dati kašu. Samo snažni mogu podnijeti sirovo meso. Tu je dijetu on prepisao svojim slušaocima — svom narodu planeta Morcinea.

Pošto je emisija završila ohrabrujućim poklicima o nepobjedivosti snaga Morcinea, on se zavali u naslonjač i zamisli. Ne može biti govora o tome da se Lani pokori bombardiranjem iz velikih visina. Svi gradovi tog planeta bili su zaštićeni od napada bombama poljima sila u obliku polukugli kao nekim ogrtačem. No, da i nemaju takve zaštite, on ne bi zapovijedio da ih unište. Osvajati rupe od bombi ne bi bio nikakav užitak, to ne bi bila nikakva pobjeda.

Bio je sit takvih pobjeda. Njegov pogled skrene nehotice prema ormaru za knjige, na fotografiju koju je gledao vrlo rijetko, a i tada samo površno. Godinama je stajala tu, predmet koji je opažao samo podsvjesno.

Više nije bila onakva kakvom ju je prikazivala fotografija. A kad je razmišljao o tome, zapravo nikada i nije bila takva. Uzvratila mu je poslušnošću i strahom još prije nego što je shvatio da mu je to potrebno u pomanjkanju drugih osjećaja. Cijelo vrijeme očekivao je nešto što nikada nije uspio naći. Koliko se sjećao, čak ni u djetinjstvu nije to uspio naći — ni u koga i nikada. Nikada.

Prisili se da ponovno razmišlja o ratu s Lanijem. Plan borbi određivat će prilike na fronti. Mora se zauzeti mostobran preko kojeg će se bez prestanka dopremati nove snage, oružje i pomoćne jedinice. S mostobrana će se Morcineove jedinice širiti dalje i zauzimati dio po dio nebranjenog područja dok napokon ne prodru u gradove zaštićene energetskim kišobranima. Gradove će opsjedati tako dugo dok se zbog pomanjkanja hrane, vode i drugih potrepština ne budu morali predati.

Osvajanje neprijateljskog teritortja bio je glavni cilj. Usprkos interplanetarnim svemirskim brodovima, unatoč poljima sila i svim drugim najnovijim izumima, pješadija je i dalje odlučivala o pobjednicima bitaka. Doduše, strojevi su mogli napadati i uništavati, ali samo je čovjek mogao nešto osvojiti i braniti.

Zbog toga rat što je upravo počeo zacijelo neće biti munjevit, sigurno neće »trajati pet minuta«. Možda će potrajati nekoliko mjeseci, možda i cijelu godinu, a odvijat će se poput ratova u stara vremena: bit će to borbe za utvrđena mjesta, Żbombardiranja uzletišta, važnih prometnih čvorišta, neprijateljskih kolona i položaja te nepokrivenih ali grčevito branjenih manjih gradova.

Štošta će biti razoreno, potpuno unisteno. A i u trenucima trijumfa Morcine će neprijateljima utjerati strah u kosti. Morcine i on — Korman. Koga se plaše, toga i poštuju; oduvijek je tako.

* * *

Potkraj mjeseca stigli su prvi filmski izvještaji — snimljeni u boji — s fronte. Prikazani su najprije u Kormanovoj kući, samo za ljude koje je on osobno izabrao. Bila je tu njegova žena, grupa ministara i nekoliko visokih oficira.

Ne obazirući se na zračnu obranu Lanija — koja se od početka pokazala vrlo slabom, a sada je bila već gotovo potpuno uništena — duge crne letjelice s Morcinea spuštaie su se na mostobran, koji se neprestano proširivao donoseći pojačanja. U svom napredovanju Morcineove jedinice nailazile su tek tu i tamo na slab otpor branitelja, koje su, zahvaljujući premoći u broju i tehnici, svladavale kao od šale.

Zatim je objektiv snimatelja obuhvatio neki veliki most od kojeg su iz vode sada tužno stršali potporni stupovi i slomljeni lukovi. Trenutak poslije kamera je gledaoce odvela kroz sedam razorenih sela u kojima se stanovništvo nije odmah predalo. Posvuda na ulicama vidjeli su se duboki krateri od eksplozija manjih i velikih bombi i granata, a kuće su bile spaljene do temelja. Pred kamerom se zatim ukazala skupina vojnika u napadu na neko seosko imanje. Netko je iznenada zapucao u njih te su potrčali u zaklon, Na njihov poziv, uz zaglušujuću buku, približila im se golema čelična neman, ostala u vidokrugu kamere i svoju topovsku cijev prijeteći uperila na kuću. Iz cijevi izleti debeli plameni mlaz, prelije se preko krova i cijela kuća pretvori se u buktinju. Na otvoreno istrči nekoliko ljudi tražeći spas u obližnjem grmlju. Začu se štektanje mitraljeza, a bjegunci popadaju na tlo i ostanu nepomično ležati. Kad film završi Korman reče:

— Dopuštam javno prikazivanje. — Zatim ustane i doda mrzovoljno: —Imam, međutim, zamjerki. Moj sin je preuzeo zapovjedništvo jedne pješadijske jedinice. Izvršava obaveze poput svakoga drugog. Zašto on nije snimljen?

— Nismo ga htjeli snimati bez vašeg izričitog dopuštenja, sir — ispriča se jedan od oficira.

— Ne samo što dopuštam — naređujem to. Pobrinite se za to da se i on vidi na slijedećem filmu. Ne da bude u prvom planu već upravo tako da narod vidi kako on zajedno s ostalima dijeli dobro i zlo, opasnosti i oskudicu.

— Razumijem, sir!

Oni pospreme svoje uređaje i odu. Korman oslade nervozno šetati po debelom tepihu ispred električnoga grijača.

— Neka znaju da je Reed tamo — promrmlja kao da se opravdava zbog toga.

— Da, Davide. — Marv je u rukama već imala svoje pletivo i hitro premještala igle.

— On je moj sin.

— Da, Davide.

Zastavši, Korman se ljutit ugrize za donju usnicu.

— Zar mi ne možeš odgovoriti ništa drugo?!

Ona ga pogleda — Zar bih trebala?

— Da li bi trebala!? — On stisne šake, nastavi nervozno šetnju, a Mary se ponovo udubi u pletenje.

* * *

Četiri mjeseca poslije mostobran na Laniju proširen je već na tisuće četvornih kilometara, a pojačanja u ljudstvu i materijalu i dalje su stizala. Zapravo, napredovalo se sporije nego što se predviđalo. Vrhovna komanda načinila je nekoliko manjih pogrešaka, iskrsle su nepredviđene zapreke, neizbježne u velikim ratnim pohodima, a i obrana je postajala sve čvršća na mjestima gdje se to najmanje očekivalo. Usprkos tome. napredovalo se.

Korman stigne kući i na šestoj stepenici začuje kako se zatvaraju vrata automobila. Sve bi bilo kao prije samo kad bi ga ljudi prestali javno slaviti. Služavka je čekala i uzela njegove stvari. On polako uđe u dnevnu sobu.

— Reed je unaprijeđen u čin kapetana.

Mary ne odgovori. On stane pred nju i zapita:

— Ne zanima te?

— Svakako, Davide. — Ona odloži knjigu, prekriži ruke na grudima i zagleda se kroz prozor.

— Što ti je?

— Meni? — Iznad njenih svijetlih obrva pojave se jamice kad podigne pogled. — Ništa. Zašto pitaš?

— Znam ja dobro. — Govorio je glasnije, gotovo vikao. — I reći ću ti: ne sviđa ti se što je Reed u ratu. Ne možeš mi oprostiti što sam ti ga uzeo. Misliš da je više tvoj nego moj. Ti...

Gledala ga je i ne trepnuvši.

— Čini mi se da si umoran, Davide. Imaš briga.

— Nisam umoran — odbrusi on glasnije nego što bi trebalo. — I ne more me brige. Samo slabići imaju brige.

— Možda si samo gladan. — Ona sjedne za stol. — Založi nešto, bit će ti bolje.

Mrzovoljan, on sjedne za stol i na silu pojede večeru. Mary mu je nešto zatajila. Poznavao ju je dovoljno dugo da bi znao to. Ta pola života je proveo s njom. No, iz nje ne treba ništa izvlačiti silom.

Vidjevši da je prestao jesti, Mary mu otkrije tajnu.

— Stigio je pismo od Reeda.

— Da? — On dohvati čašu s vinom. Jelo ga je malo umirilo, ali to nije htio pokazati. — Znam da mu je dobro, da je zdrav, da nije ranjen. Kad bi mu se nešto dogodilo, ja bih to saznao prvi.

— Zar nećeš pogledati što piše? — Ona izvuće pismo iz svoga malog tamnosmeđeg pisaćeg stola i pruži ga mužu.

On ga pogleda ali ga ne uzme.

— Vjerojatno uobičajena naklapanja o ratu

— Rekla bih da ga ipak trebaš pročitati — odlučno će ona.

— Uistinu? — On primi pismo, raširi ga, ali se zagleda u ženu. — Zašto bi me to pismo trebato posebno zanimati? Zar je drukčije od ostalih pisama? Ne moram ga čitati da bih znao da je upućeno samo tebi. Ne meni. Još nikada Reed nije neko pismo napisao izričito meni.

— Piše i meni i tebi.

— Zašto onda svoja pisma ne počinje s »Dragi oče i draga majko«?

— Vjerojatno nije mislio da bi te to moglo povrijediti. Osim toga, zvuči razvučeno.

— Besmislica!

— Pročitaj bar pismo prije nego što se sa mnom o njemu prepireš. Prije ili kasnije ionako ćeš saznati.

Posljednja primjedba ga zbuni. Nehotice zaštripi zubima pročitavši »Draga majko«, a zatim površno preleti slijedećih desetak odlomaka u kojima je Reed opisivao kako ratuje na dalekom planetu. Sve što svaki vojnik piše kući. Ništa posebno. Zatim okrene stranicu i pažljivo pročita kratki završetak. Lica mu se izduže i zacrvene.

— Moram ti saopćiti da sam dobrovoljno postao rob jedne djevojčice na Laniju. Našao sam je na žalosnim ruševinama sela na jezeru. Naši su temeljito obavili posao. Bila je sama i čini se — koliko sam uspio saznati —jedina preživjela. Mama, ona više nema nikoga. Šaljem je kući bolničkim brodom 'Istar'. Kapetan se, doduše, bunio, ali se nije usudio jednom Kormanu odbiti molbu. Molim te, pođi po nju i brini se o njoj dok se ja ne vratim.«

On baci pismo na stol i poćne psovati — dugo i ružno. Kad ga bijes malo prođe, reče tiše:

— Ta mlada, neiskusna budala!

Mary je sjedila njemu nasuprot i gledala ga ruku prekriženih na grudima.

— Oči cijeloga jednog svijeta uprte su u njega — govorio je. — Kao čovjek uključen u javne poslove, kao sin svoga oca, morao bi drugima dati primjer. A što on radi?

Ona ne odgovori.

— Pada kao žrtva neke suknje koja ne zna ništa bolje nego da u njemu probudi simpatije. »Djevojčica«, piše ti, koja je nas neprijatelj.

— Zacijelo je lijepa — dobaci Mary.

— Nijedna žena s Lanija nije lijepa — usprotivi se on ponovno glasnije. — Zar si poludjela?

— Ne, Davide, razumije se da nijedna nije lijepa.

— Čemu onda ta besmislena primjedba? Jedan idiot u obitelji je dovoljan. — Izvan sebe od srdžbe on više puta šakom desne ruke udari o lijevi dlan. — U trenutku kad je mržnja prema stanovnicima Lanija dostigla vrhunac, mogu si misliti kakvo će biti javno mišljenje kad se sazna da u našoj kući boravi posebna »gošća« s neprijateljskog planeta, da mi hranimo namazano i napirlitano strašilo za ptice koje našeg sina drži u pandžama. Već je vidim kako će se ovdje kočoperiti. Reed je potpuno pošašavio!

— Reedu su dvadeset tri godine — primijeti ona.

— Što bi to imalo značiti? Želiš li možda reći da muškarac od određene dobi smije dopuštati da od njega prave budalu?

— Ne, Davide. To nisam rekla.

— Tvoja je primjedba bila uperena na to. — On ponovno počne šakom udarati o dlan. — Reed je, suprotno svim očekivanjima, pokazao trenutke slabosti. Te nije naslijedio od mene.

— Ne, Davide. Nije od tebe.

Zurio je u nju i razmišljao o tome kakvu bi primisao mogla skrivati njena primjedba. Nije shvatio. Ona je, zapravo, bila svestrano nadarena; njene misli nije mogao slijediti — samo svoje.

— Spriječit ću tu glupost. Ako Reed nije sposoban da sačuva svoj obraz, moja je dužnost da to učinim ja. — On priđe telefonu. — Ovdje na Morcineu ima tisuće i tisuće djevojaka. Ako Reed želi pustolovinu, može je naći ovdje.

— Ali on nije ovdje — branila ga je Mary. — Daleko je od kuće.

— Na samo nekoliko mjeseci, više ne. — Veza se uspostavila čim je podigao telefonsku slušalicu. — Da li je »Istar« već poletio s Lanija? — zapita. Morao je pričekati nekoliko trenutaka prije nego što je dobio odgovor i bez riječi ponovno soustio slušalicu. — Bio bih naredio da je izbace, ali — vec je prekrasno. »Istar« je poletio ubrzo poslije poštanske rakete kojom je stiglo pismo. — Na licu mu se nije moglo pročitati ništa dobrog. — »Djevojčica« će stići sutra. To je

beskrajna bestidnost s njene strane, po čemu se odmah može zaključiti kakvog je karaktera.

On stane pred velikim zidnim satom što je polako otkucavao i zagleda se brojčanik kao da bi na njemu mogao pročitati vrijeme dolaska »Istara«. Potpuno ga je obuzeo problem što je iskrsnuo tako nenadano. Nakon nekog vremena opet progovori:

— Neću trpjeti da se ta »djevojčica« ugnijezdi ovdje bez obzira na to što Reed misli o njoj. Ne želim je ovdje, shvaćaš li?

— Da, Davide.

— Ako je on slabić, neka bude. Ja nisam! Čim stigne ovamo, priredit ću joj najteže časove u njenom životu. Nakon razgovora sa mnom bit će sretna ako se prvim brodom bude smjela vratiti na Lani. Nestat će da se nikad više ne pojavi.

Mary ne reče ni riječi.

— Ne mogu dopustiti da u očima javnosti ispadnem budala. Moram izbjeći i najmanji gubitak ugleda. Zbog toga ćeš ti poći po nju u raketnu bazu i telefonski me obavijestiti o njenom dolasku. Zatim ćeš je dovesti u moj ured; tamo ću razgovarati s njom.

— Da, Davide.

— I ne zaboravi me prethodno nazvati. Pobrinut ću se za to da budem sam u uredu. Nitko ne treba znati za nju.

— Mislit ću na to — obeća ona.

Sutradan nešto prije 16 sati Kormanova žena javi se telefonom s raketodroma. On brzo otpremi iz sobe dvojicu generala, jednog admirala i jednog od šefova obavjestajne službe, letimično pregleda pristiglu poštu, pospremi stol i psihički se pripremi na skori neugodni susret.

Ubrzo zatim uključi se interfon; sekretar najavi:

— Gospođa Korman i gospođica Tatiana Hursa žele razgovarati s vama, sir.

— Uvedite ih.

On se trgne, a obrve mu se prijeteći naberu. Tatiana. Neobično ime. Mogao je zamisliti što se skriva iza njega: mlado stvorenje po iskustvu starije nego po godinama, vješto u tome da ga upotrijebi u pravom trenutku. Takvo koje se lako poigra s mladim, neiskusnim muškarcem poput Reeda. Vjerojatno se nada da će i staroga gospodina moći omotati oko prsta. No, u tome se vara!

Vrata se otvore. Njih dvije uđu i stanu pred njim. Gotovo pola minute on ih je nijemo gledao. Misli su mu grozničavo smjenjivale jedna drugu. Morao se usredotočlti na ono što je unapnjed smislio. Napokon ustane, nemalo iznenađen, i upitno pogleda Mary.

— Gdje je ona?

— Evo je — odgovori Mary loše skrivajući svoje zadovoljstvo. — To je ona!

Kao pokošen Korman se sruši u naslonjač dok je netremice gledao gospođicu Tatianu Hurs. Njena stara i iznosena haljina pokrivala je njene mršave noge jedva do koljena, njenih upalih i blijedih obraza gledala su ga dva crna oka. Po njenom neobičnom pogledu odsutna duha činilo se da ne opaža svoju okolinu nego da ponire nekamo u samu sebe. Desnicom je čvrsto stiskala Marynu ruku, a u ljevici je držala novoga velikog plišanog medu, za kojeg je Korman dobro znao odakle joj.

Moglo joj je biti najviše osam godina.

Najviše su ga zaokupljale njene velike, tajnovite oči. Zbunjivao ga je njen pogled, oduzimao mu sigurnost. U prvi tren mislio je da je slijepa; no, ona je podigla pogled i gledala ga a da ga — zapravo nije vidjela. Velike crne zjenice gledale su ga, upijale njegove obrise, njega cijelog, ali su sve vrijeme vidjele samo tajnu u njoj samoj. Potresan prizor.

Promatrao ju je trudeći se da odgonetne neobičan izraz njenih očiju. Očekivao je izazovan, drzak, a možda i umiljat ili pogled pun obećanja — sve izraze koje može otkriti žensko oko. A sada, medutim, pod posve promijenjenim okolnostima činilo mu se da se susreo s dječjom zbunjenošću. Povučenošću ili stidljivošću. No, nije to stidljivost — uvjeri se. Zacijelo je nešto drugo. Nije mogao objasniti to drukčije nego odsutnošću duha. Bila je tu, ali ipak ne u njegovoj sobi nego negdje daleko u svom vlastitom svijetu.

Mary prekine tišinu.

— Dakle, Davide?

On se trgne začuvši njen glas. Još je bio zbunjen, jer susret se odvijao posve drukčije nego što je pretpostavljao. Mary je imala punih pola sata da se prilagodi novoj situaciji. On je, međutim, bio potpuno nepripremljen. Još se nije dospio pribrati.

— Ostavi me nekoliko minuta nasamo s njom — predloži. — Pozvat ću te kad završim razgovor.

Mary pođe k vratima. Dugo je čekala takav osjećaj osobnog zadovoljstva.

Korman progovori neobičnom blagošću:

— Dođi ovamo, Tatiana.

Djevojčica pođe k njemu, korak po korak. i zastane pred pisaćim stolom.

— Ovamo, molim te, uz moj naslonjač.

Ona ponovno pođe polako, zaobiđe pisaći stol pogleda uperena ravno naprijed i nijemo stane pored Kormana.

On udahne duboko. Činilo mu se, po načinu kako je hodala, da joj u podsvijesti nešto šapće: »Moram biti poslušna. Moram činiti što mi kažu. Smijem samo ono što mi zapovijede.«

Postupala je poput svakoga tko čini nešto zato što se protiv toga

ne može braniti. Poput nekoga tko prima sve samo da ga dalje ne gnjave, da ga ostave na miru. Neobićno potresen on je upita:

— Ne znaš govoriti ili...? Djevojčica jedva primjetno kimne.

— Zašto onda ne govoriš?

Ona nićim ne pokaže želju da mu odgovori ili da mu dokaže da zna govoriti. Nepomično i nijemo stajala je uz Kormana i čekala na to da se smije ponovo vratiti u svoj vlastiti svijet

— Jesi li sretna što si ovdje? Nikakav odgovor. Samo odsutnost duha.

— No, jesi li sretna? Ona tek napola kimne.

— Dakle, nisi žalosna?

Još neodredenije odmahne glavom. On pozvoni, a kad Mary uđe, reče:

— Odvedi je kući.

— Kući, Davide?

— Nisam li rekao dovoljno jasno? — Ljutila ga je pretjerana ljubaznost u njenom glasu. Iza nje se uvijek nešto skrivalo, ali nije znao što.

Njih dvije izađu i zatvore vrata. Njegovi prsti nervozno su bubnjali koračnicu po pisaćem stolu dok je mislio na sanjarske oči.

* * *

U slijedećih nekoliko tjedana bio je još zaposleniji nego prije. Poput većine ljudi njegova kova i on je mogao istodobno rješavati više zadataka, ali nikada nije uviđao koji je posao hitniji od nekoga drugog.

U prva dva ili tri dana nisu mu ni spominjali djevojčicu — uljeza u njegovu kuću — a ipak je osjećao njenu prisutnost. Ona se nimalo nije promijenila; i dalje je bila tiha i mirna, poslušna, bez vlastite volje, upalih obraza i velikih očiju. Često je satima nepomično sjedila, poput velike lutke.

Četvrtog dana poslije ručka slučajno je ostala nasamo s njim. On se nagne k njoj i zapita je:

— Što je s tobom, Tatiana? Zar ti se ne sviđa ovdje?

Ona jedva odmahne glavom.

— Zašto se onda ne smiješ i ne igraš kao druga...? — On ne dovrši pitanje kad Mary iznenada uđe u blagovaonicu.

— Oh, zar ste vas dvoje čavrljali? — zapita Mary.

— Kako bi to bilo moguće — kratko će on.

Iste večeri prikazan mu je najnoviji filmski izvještaj s ratišta. Nije mu se dopao. Nešto mu je smetalo, nedostajao je pravi žar. Iz nepoznatih razloga za Kormana je osvajanje izgubilo mnogo od svojih početnih draži.

Poslije četrnaest dana bio je sit vrebanja glasa koji je rijetko

govorio i očekivanja susreta s pogledom očiju koje ga nisu gledale. Bilo mu je kao da živi s duhom; više to nije mogao podnositi. U vlastitoj kući čovjek ima pravo bar na malo ugodnosti.

Dakako, mogao ju je poslati na Lani kao što je prijetio još prije njenog dolaska. No, time bi otvoreno priznao svoj poraz, a jedan Korman ne prihvaća i ne miri se s porazom ni od kakvog neprijatelja a kamoli od djeteta što sanjari. Neće ga navesti na to da je izbaci, ali neće ni ona njega potjerati iz vlastite kuće. Njezina prisutnost značila je izazov na koji on mora odgovoriti na najbolji mogući način.

U svoj ured pozove jednog od svojih znanstvenih savjetnika i objasni mu razdražen:

— U mojoj kući živi dijete s kojim nije lako izaći na kraj. Moj sin ga je poslao s Lanija. Ide mi na živce. Što da poduzmem?

— Bojim se da vam ne mogu pomoći, sir.

— Zašto?

— Ja sam fizičar.

— Možete li mi nekoga preporučiti?

Savjetnik se zamisli.

— Iz moga odjela nikoga, sir. Naši se znanstvenici bave samo stvaranjem i usavršavanjem strojeva. Vama je potreban specijalist za manje opipljive stvari. — Nakon kraće stanke on doda: — Možda će vam ministarstvo zdravlja nekoga preporučiti.

Korman nazove ministra zdravlja i ubrzo dobije odgovor:

— Vama treba dječji psiholog.

— Koji je najbolji na našem planetu?

— Dr Jager.

— Povežite se s njim. Očekujem ga kod kuće večeras u 19 sati.

Debeljuškasti, srednje dobi i vrlo razgovorljivi dr Jager lako se uživio u ulogu Kormanova znanca koji je slučajno svratio. Ispripovijedao je nekoliko šala, pokušao i Tatianu uključiti u razgovor uputivši joj nekoliko izravnih primjedbi, čak je i s plišanim medom »razgovarao« nadugačko i naširoko. Za sat vremena dva puta ju je dozvao u svoj svijet, ali ne za duže nego samo da mu uspije pokazati slabašni osmijeh — zatim se ponovno vraćala u svoju zatvorenost.

U pogodnom trenutku dr Jager dade znak da bi želio sam razgovarati s Tatianom. Korman izađe napolje uvjeren u uzaludnost tog pokušaja. Mary je sjedila u pokrajnjoj sobi i upitno ga gledala.

— Tko je taj čovjek, Davide? Ili me se možda ne tiče?

— Specijalist za duševne bolesti. Pregledava Tatianu.

— Uistinu? — Opet ta ljubaznost koju nije podnosio.

— Da — odgovori odrešito. — Uistinu.

— Nisam znala da te ona zanima.

— I ne zanima me — reče on. — Ali zanima Reeda. A ja još

jednom ponavljam da je Reed moj sin.

Razgovor zamre. Korman stade listati neku knjigu ćekajući da dr Jager završi pregled. Zatim se vrati u dnevnu sobu. U njoj, međutim, nije bilo Tatiane.

— Gdje je? — zapita,

— Dadilja ju je odvela. Vrijeme je da pođe na spavanje.

— Oh, da. — On sjedne očekujući psihologovo obrazloženje nalaza.

Dr Jager se nasloni na stol.

— Znam mali trik kojim se na razgovor mogu navesti i najpovučenija, najstidljivija djeca. Uspijeva u devet od deset slučajeva.

— U čemu se sastoji?

— Nagovorim ih da nešto napišu. Djeca to prihvaćaju osobito ako se pretvori u igru. Neprimjetno ih tada navodim da pišu o dogadaju koji je na njih ostavio najdublji dojam. Iz rezultata se mogu stvarati vrlo važni zaključei.

— Jeste li...

— Trenutak, molim vas. Prije nego što nastavim želio bih vas upozoriti da djeca često imaju urođeni dar izražavanja na kakvom bi im pozavidjeli i mnogi književnici. Uspijevaju, naime, svoje misli poredati zapanjujućom životnošću. a uz to jednostavnim jezikom i kratkim rečenicama. — On zamišljeno pogleda Kormana. — Poznate su vam okolnosti pod kojima je vas sin pronašao djevojčicu?

— Da, pisao nam je.

— Dakle, s obzirom na te okolnosti, ovo će vam se možda činiti neobičnim. — On mu pruži papir. — Pisala je bez tuđe pomoći. — Nato dohvati svoj šešir i ogrtač.

— Već odlazite? — iznenađeno ga zapita Korman. — A vaša dijagnoza? Kakvo liječenje predlažete?

Dr Jager zastane napola otvorivši vrata.

— Gospodine Korman, vi ste inteligentan čovjek. — Pokazujući na papir u njegovim rukama doda: — Vjerujem da će to biti dovoljno. Zatim ode.

Korman se zagleda u papir. Nije bio sav ispisan kao što je očekivao. Naprotiv, tekst je bio vrlo kratak: »Ja sam nitko i ništa. Moj dom je srušen. Moju mačku bacili su u zid. Htjela sam je uzeti. Nisu mi dali. Bacili su je nekamo daleko.«

Ponovo osjeti kako ga hladnoća steže u grudima. Drugi put pročita tih nekoliko redaka. Tada ode do stuba i pogleda prema gore gdje je spavala ona.

On je bio taj koji ju je pretvorio u ništa.

Satima nije mogao zaspati. Obično se svladavao i mogao je svoje misli iskopčati kad god je želio. Sada ga je obuzeo neobičan nemir.

Nešto neobjašnjivo hvatalo je njegove misli i prisiljavalo ga na neugodne. bolne snove.

Te se noći često budio; svaki put kad je sanjao da ga proždire beskrajna praznina, u kojoj se ne čuje nikakav zvuk, ničiji glas, u kojoj nije bilo živog stvora. Smjenjivali su se snovi, još bolniji od tog prizora. u kojima su se nad opustjelom zemljom nadvijali oblaci dima, a nebom su fijukale granate, u kojima su jurile čelične nemani na gusjenicama, a beskrajni redovi umirućih pjevali su prastaru, odavno zaboravijenu pjesmu: »Za tobom ostaju strah, i trepet, i smrt«.

Ustao je umorniji nego što je legao, osjećao se kao pretučen. U uredu se tog jutra sve urotilo protiv njega. Nije se mogao koncentrirati, nekoliko puta je u posljednji tren spoznao da je zamalo načinio teške pogreške. Jednom ili dva puta zatekao se kako zamišljen zuri preda se — praznih, bezizražajnih očiju, koje su vidjele nešto što nikada prije nisu gledale.

Oko 15 sati obavijesti ga sekretar preko interfona:

— Zvjezdani voda Warren želio bi razgovarati s vama, sir.

— Zvjezdani vođa? — ponovi on misleći da nije dobro čuo. — Ne poznajem nikoga s takvom titulom.

— Zmajev ambasador, sir.

— Ah, da, svakako. Uvedite ga.

Nelagodno se osjećao čekajući ga. Zmaj je bio moćni savez deset planeta. No, udaljenost do njega tako je velika da je Morcine rijetko uspostavljao veze s njim. Za Kormanova života samo dva puta su njegovi ratni brodovi došli u prijateljski posjet Morcineu. Morao je, dakle, i za ovaj posjet postojati i te kako važan razlog.

U sobu uđe snažno ali lijepo građeni muškarac u svijetlozelenoj uniformi. Srdačno se rukovaše i Korman mu ponudi da sjedne.

Iznenadeni ste, gospodine Korman, zar ne?

— Uistinu jesam.

— Vraški smo žurili, ali ova se dionica ne može prevaliti za jedan dan; udaljenost je odviše velika.

— Znam.

— No, prijeđimo na stvar — bez okolišanja počne Wanen. — Stanovnici Lanija već dulje vremena žale nam se posredstvom nekih manjih planeta. Javljali su nam da su uvučeni u ozbiljan sukob i da se plaše rata. Apelirali su na nas da kao nepristrani vodimo pregovore.

— Da li je to povod vašem dolasku?

— Da, gospodine Korman. Slabi su nam bili izgledi da pravodobno posredujemo. Nije nam preostalo drugo nego da požurimo i da se nadamo najboljem. Uloga mirotvorca namijenjena je svakome tko se smatra civiliziranim

— Uistinu? — Korman nije spuštao pogled sa svog posjetioca.

— Zbog toga smo je i preuzeli. — Warren ga je također gledao

ravno u oči. — Na putu ovamo sletjeli smo na Lani. Njegovi stanovnici i sada žele mir. Znaju da će izgubiti rat. Zato vas pitam: Stižemo li prekasno?

Od odgovora je ovisilo sve: stižemo li prekasno? Da iii ne? Korman je razmišljao. Još nedavno ne bi morao razmišljati ni sekundu. Danas je, naprotiv, razmišljao.

Da ili ne? Da znači vojnu pobjedu. Moć i strah. Ne znači — što? Bez sumnje, ne znači pobjedu razuma nad tvrdoglavošću. Znači veliku promjenu stajališta. Iznenada on shvati da netko mora imati i te kakvu snagu volje da bi mogao odbaciti stanovište kojeg se dugo pridržavao i prihvatiti neko drugo mišljenje. Za to je potrebna hrabrost kakvu neki slabić i kukavica nikada ne smogne.

— Ne — odgovori zamišljen. — Niste zakasnili.

Warren naglo ustane. Njegovo lice odavalo je da nije bio spreman na takav odgovor.

— Mislite li, gospodine Korman...?

— Niste putovati uzalud. Možete pregovarati.

— Na kojoj osnovi?

— Najpravednijoj koja je moguća pod sadašnjim okolnostima. — Korman uključi interfon. — Prenesite Rogersu moju zapovijed: Naše snage neka odmah obustave sva neprijateljstva. Za vrijeme mirovnih pregovora ostat će na zauzetim položajima. Emisarima Unije Zmalja zajamčena je neograničena sloboda kretanja unutar naših linija.

— Razumijem, sir.

Odloživši mikrofon on nastavi:

— Prostorno gledano, Lani je vrlo daleko od nas. Ipak, mi činimo jednu svemirsku jedinicu. Radovalo bi me kad bi stanovnici Lanija prihvatili da uđu u uniju s našim planetom, da stvorimo savez kao osnovicu za razvitak obostranih privrednih mogućnosti. No, ne inzistiram na tome. Samo sam izrazio želju; unaprijed znam da se mnoge želje nikada ne ostvare.

— Prijedlog će se temeijito ispitati — obeća Warren. Presretan, on pruži Kormanu obje ruke. — Pobijedili ste samog sebe, gospodine Korman.

— Mislite? — On se bolno nasmiješi. — Pokušavam samo prihvatiti drukčiji način mišljenja. Prvobitan se, tako reći, istrošio.

Kad njegov posjetilac ode, Korman u pisaći stol odloži nekoliko mapa s planovima. Većina ih je postala beskorisna. Neobično! Činilo mu se kao da sada može lakše disati nego prije samo jedan sat.

Svom sekretaru reče na odlasku:

— Danas odlazim kući ranije nego obično. Nazovite me ako se dogodi nešto važno.

Vozač zatvori vrata automobila kad Korman zakoraći na šestu stepenicu. »Slabić«, pomisli on ušavši u kuću. »Kukavica je svatko ako

ne smogne hrabrosti da skrene s provjerenoga, omiljenog kolosijeka. Opasno je predugo se voziti istim kolosijekom.«

Na hodniku sretne dadilju.

— Gdje je moja žena?

— Izašla je prije deset minuta, sir. Rekla je da će se vratiti za pola sata.

— Sama ili s...

— Sama, sir. — Ona pokaže na dnevnu sobu.

On pažljivo otvori vrata i djevojčicu opazi na sofi kako se zatvorenih očiju oslanja na laktove. Do nje je tiho svirao radio. Nije ni pomislio da ga je ona, sama uključila i da ga uopće sluša. Vjerojatnije je da ga je netko zaboravio isključiti.

Na vršcima prstiju on uđe u sobu i ugasi radio. Tatiana otvori oči i uspravi se. On joj priđe, stavi joj u ruku medvjedića što je ležao na sofi i sjedne pored nje

— Tatiana — oslovi je nježnije nego ikada. — Zašto si ti ništa?

Nikakvog odgovora. Ona se ni ne pomakne.

— Zato što nemaš nikoga?

Sutnja.

— Nikoga tko bi bio tvoj? — sve zdvojnije ju je ispitivao. — Čak ni mačkicu?

Gledala je u pod, očiju skrivenih ispod dugih trepavica ne ispuštajući ni glasa.

Izgubio je. Kako li je gorak bio okus poraza. Prsti su mu se grčili kao u čovjeka koji se pokušava uhvatiti za posljednju slamku spasa. A u glavi mu je brujalo.

»Ja, sam ništa.«

»Moja mačka.... bacili su je daleko.«

Njegov je pogled bludio po sobi očajnički tražeći put i način kojim bi mogao prodrijeti kroz njezin zid šutnje. Zar nema tog puta?

Ipak, postoji.

Pronašao ga je posve iznenada.

Tiho, kao da govori sam sebi, mrmljao je:

— Još kao dijete okruživali su me mnogi ljudi. Cijelog mog života oko mene je uvijek bilo ljudi. No, nitko nije bio moj, nitko nije pripadao samo meni. Baš nitko. I ja sam ništa.

Ona ga pomiluje po ruci.

Dodir Korman osjeti kao električni udar. Ozaren pogleda malu ruku što je plaho dotakla njegovu i odmah se ponovo povukla. Duboko unutra, u njegovom srcu, počelo se buditi nešto što još nije shvaćao.

Zagrli djevojčicu, podigne je u krilo, prisloni obraz na njenu kosu. Pažljivo i nježno svojom je nespretnom rukom milovao njenu kosu i blago je njihao na koljenima.

Ona zaplače. Dotad u njenim očima kao da nije bilo suza. Sada je plakala, ne kao žena tiho i prigušeno, nego kao dijete, gušeći se u jecajima.

Svoje je ručice ovila oko njegova vrata, stiskala se uza nj dok ju je on nježno držao na rukama, tješio je i u uho joj šaptao tisuće luckastih imena od milja.

To je bila njegova pobjeda.

Arthur C. Clarke: Konačna melodija

Priče iz »Bijelog jelena«
Priča osma

Tales from the »White Hart«: The Ultimate Melody

Preveo Krsto Mažuranić

Jeste li već primijetili da, kad dvadesetak ili tridesetak ljudi razgovara u nekoj prostoriji, povremeno nastupaju trenuci kad svi oni, do jednoga, utihnu i prostorijom zavlada iznenadna, vibrantna praznina, koja se čini kao da je progutala sve zvukove? Ne znam što o tome misle drugi, ali mene podilazi jeza kad se samo sjetim tih trenutaka. No, dakako, tu je riječ samo o zakonu vjerojatnosti, ali se meni nekako čini da to ne može biti samo slučajno podudaranje razgovornih stanki. Kao da je svatko naćulio uši da bolje čuje... a ni sam ne zna što. Tih mi trenutaka na um padaju stihovi:

»Krilata kočija Vremena ne pita,
Čujem je; iza me sve hitrije hita...«

Evo, kako se ja osjećam u tim trenucima, pa bilo društvo ne znam kako veselo. Da, pa bilo to i društvo u »Bijelome jelenu«.

Bilo je to jedne srijede, kad se skupilo nešto manje ljudi nego obično. Banula je Tišina, iznenada kao uvijek. Tada, vaijda da bi razbio dojam jeze koji se uvukao u nas. Charlie Willis stane fićukati najnoviji hit. Ne sjećam se koji je to hit bio. Sjećam se samo da je izazvao Harryja Purvisa da nam ispriča jednu od svojih dogodovština koja nas je najviše uznemirila.

— Charlie — tiho započne on, — poludjet ću od ove vražje glazbe. Čujem je kadgod ukijučim radio.

John Christopher ušmrkne.

— Da slušaš treći program, bio bi siguran.

— Ima nas ovdje — otpovrne Harry — koji možerno živjeti i bez srednjevjekovnih madrigala. No, ne svađajmo se oko toga, zaboga. Jeste li ikad pomislili na to da u ovim modnim hitovima ima nečega... kako da kažem temeljnog?

— Kako to misliš?

— Pa, eto, pojave se niotkuda, a onda ih svi mumljaju i fućkaju, poput Charlija. Oni najuspjeliji te zaokupe tako temeljito da ti se motaju glavom danima i danima i nikako da ih se otreseš. A onda iznenada nestanu kao da ih nije ni bilo.

— Znam na što misliš — reče Art Vincent. — Ima melodija koje ti se svidaju ili ne sviđaju, pa ih slušaš ili ne. Ove se, pak. prilijepe poput šarlaha. htio ti to ili ne.

— Upravo tako. Jednom me je cijeli tjedan tako držala ona tema iz finala Sibeliusove Druge — čak me ni u snu nije napuštala. Pa ona citra iz »Trećeg Čovjeka«, da di da di daa. di da. di daa... znaš kako su se svi zarazili.

Harry je morao načas ušutjeti i pričekati da prestanemo oponašati citru. Kad je utihnuo i posljednji »pinnng«, on nastavi:

— Upravo tako. Vidim da vam je svima jasno. E, pa dobro, što svim tim melodijama daje tu njihovu zaraznost? Neke su vrlo kvalitetne, druge sasvim banalne, ali sve one očito imaju nešto zajedničko.

— Hajde. nastavi — reče Charlie. — Mi čekamo.

— Ne znam odgovora — odgovorio je Harry. — Štoviše, ne želim ga ni saznati. Vidite, znam čovjeka koji je pronašao taj odgovor.

Netko od prisutnih dodao mu je čašu piva da ne bi poslije morao prekidati priču. Sve nas je uzrujavalo kad je Harry morao zastati u pričanju da bi obnovio gorivo. I uvijek na najnapetijem mjestu.

— Ne mogu dokučiti zašto se znanstvenici tako zanimaju za glazbu, ali to je nepobitna činjenica. Poznajem nekoliko velikih instituta koji imaju čitave amaterske simfonijske orkestre, čak prilično kvalitetne. Što se tiče matematičara, još bismo nekako i mogli naći razloga: glazba, osobito klasična, ima oblik koji je gotovo matematičan sam po sebi. No, dakako, tu su i kojekakve teorije, harmonički odnosi, analiza valova, raspored frekvencija i tako dalje. To je općinjavajuće područje proučavanja, pa je logično da izaziva znanstvene umove. Osim toga, ono ne onemogućava čisto estetsko uživanje u glazbi.

— Moram priznati, međutim, da se Gilbert Lister zanimao za glazbu potpuno cerebralno. On bijaše fiziolog, a specijalizirao se za proučavanje mozga. Zato, kad kažem da je njegovo zanimanje bilo cerebralno, morate me shvatiti čisto bukvalno. »Alexander Ragtime Band«, KUD »Sekirište donje« i Koralna simfonija bijahu za njega jedno te isto. Njega nisu zanimali sami zvuci nego samo ono što se s njima zbiva kad prođu kroz uho i uđu u mozak.

— Ovako učeni auditorij kakvom se, evo, ja obraćam — reče Harry, a uspjelo mu je da to zvuči poput uvrede — sigurno neće čuti nikakvu novost ako kažem da je velik dio aktivnosti mozga čisto električan: Zapravo, ima tu ravnomjernih pulsirajućih ritmova koji ne

prestaju nikad, a mogu se suvremenim instrumentima snimiti i analizirati bez pol muke. E, to je radio Gilbert Lister. On bi vam na tjeme nanizao elektrode, a pojačala bi na papirnatu vrpcu izvlačila metre i metre moždanih valova. Tada bi ih on analizirao i ispričao bi vam cijelo čudo zanimljivih stvari o vama. Uvijek je tvrdio da će jednog dana biti moguće identificirati ljude pomoću njihova encefalograma — tako se to zove među stručnjacima — mnogo preciznije nego pomoću otisaka prstiju. Netko može otići kirurgu da mu on promijeni kožu na prstima, ali ako ikad bude moguće da kirurg promijeni mozak — no, onda bi operirani tako i tako postao druga ličnost.

— Upravo dok je proučavao alfa, beta i kako se sve ne zovu svi ti moždani ritmovi, Gilbert se počeo zanimati za glazbu. Bio je duboko uvjeren da mora postojati neka veza između glazbenih i mentalnih ritmova. On bi dobrovoljcima svirao razne melodije i promatrao kakvog to utjecaja ima na njihove normalne moždane frekvencije. Pogodili ste, bilo je velikog utjecaja, a to je Gilberta odvelo u filozofske vode.

— Samo sam jednom razgovarao s njime o njegovim teorijama. Nije to zato što bi on bio tajanstven — još nisam sreo znanstvenika koji bi bio tajanstven — ali on nije volio govoriti o svome poslu dok ne bi bio siguran kamo to vodi. Ipak, ono malo što mi je rekao bilo je dovoljno da dokaže kako je na tragu vrlo zanimljivih otkrića. Uzeo sam ga stoga pod svoje okrilje. Tvrtka za koju sam onda radio opskrbila ga je potrebnim aparatima, a ja baš i nisam izbjegavao da koji dinar uđe i u moj džep. Sve sam si nekako mislio, ako Gilbertove ideje zbilja imaju nekakva smisla, bit će mu potreban poslovni savjetnik prije nego što uspije odsvirati uvodni takt u Petu simfoniju.

— Gilbert je, naime, pokušavao pronaći znanstvene temelje za svoju teoriju o hitovima. Dakako, on sam je o svemu tome imao sasvim drukčije mišijenje: smatrao je to čisto znanstveno-istraživačkim projektom. a njegove ambicije nisu išle dalje od stručnoga članka u »Glasilu društva fizičara«. Meni je, naprotiv, financijski potencijal bio jasan od prvoga trenutka. Bio je to potencijal od kojeg vam zastane dah.

Gilbert je bio siguran da velika melodija ili muzički hit zaokuplja slušaoce zato što se na neki način slažu s eleklričnim impulsima u mozgu. On je to objašnjavao analogijom: »To vam je poput ključa Yale. Krivulja na kijuču i ona u bravi moraju se precizno poklopiti da bi se nešto dogodilo.«

— Gilbert je napao problem s dvije strane. Najprije je uzeo stotine najpoznatijih melodija klasične i popularne glazbe i proanalizirao njihovu strukturu ili, kako je on to zvao, njihovu morfologiju. Sve je to išlo automatski, u velikom harmoničkom analizatoru koji je

sortirao frekvencije. Jasno, bilo je to sve mnogo složenije, ali se nadam da vam je osnovna ideja jasna.

— Istovremeno je proučavao odnos tako dobivenih uzoraka frekventnih valova i prirodnih električnih vibracija u mozgu. Vidite, Gilbertova je teorija bila da sve postojeće melodije nisu ništa drugo do bijedni pokušaji približavanja jednoj temeljnoj melodiji. Skladatelji tragaju za tom temeljnom melodijom već stoljećima a da toga uopče nisu svjesni, jer ne poznaju odnos glazbe i uma. Sada, kad je taj odnos otkriven, bit će moguće pronaći i tu Konačnu melodiju.

— Ha! — uzviknuo je John Christopher. — Nije šija nego vrat! To je samo Platonova teorija ideala, izrečena drugim rječima. No, znate: svi su predmeti našega materijalnog svijeta samo grube kopije idealnog stolca ili stola i čega već hoćete. I tako je tvoj prijatelj tragao za idealnom melodijom. Da li je bar uspio?

— Reći ću vam već — mirno nastavi Harry. — Gilbertu je bila potrebna puna godina dana da bi dovršio svoje analize, a onda je počeo sintezom. Rečeno jednostavnim riječima, sagradio je stroj koji će automatski konstruirati nizove zvukova prema zakonima koje je Gilbert otkrio. Stroj se sastojao od niza oscilatora i miksera — bile su to zapravo modificirane električne orgulje — pod kontrolom uređaja za skladanje. Djetinjast, poput većine znanstvenika, Gilbert je svoj stroj nazvao Ludwigom.

— Možda će vam pomoći da shvatite kako je Ludwig radio ako ga zamislite vrstom kaleidoskopa, osim što ovaj ne stvara razne oblike svjetla nego zvuka. Povrh toga, taj je kaleiodoskop morao slijediti neke zakone, i to zakone temeljene na osnovnoj strukturi ljudskoga mozga. Ludwig je morao prije ili kasnije naići na Konačnu melodiju tragajući kroz sve moguće kombinacije zvukova.

— Jednom sam imao prilike pratiti Ludwiga u radu. Bilo je sablasno. Uređaj je bio sličan onoj uobičajenoj neopisivoj gomili elektronskih komponenti kakve možete naći u bilo kojem laboratoriju: bez obzira na to da li je to pokusni model novoga tipa kompjutora, radarski nišan, automatski semafor ili radioamaterski primopredajnik. Teško je bilo vjerovati da bi taj kaos žica. elektronki, tranzistora, kondenzatora, otpornika i čega sve ne mogao biti sposoban da iz igre izbaci sve skladatelje na svijetu. Tko zna? Možda i ne bi: Ludwig je možda bio u stanju pronaći melodijsku liniju, ali bi nju svakako trebalo orkestrirati.

— A onda se iz zvučnika začuo zvuk. Ispočetka mi se to činilo kao da slušam vježbanje izvanredno preciznoga i metodičnog, ali potpuno netalentiranog djeteta. Većina je tema bila potpuno banalna: stroj bi ih odsvirao, zatim bi je mijenjao niz sve durove i molove sve dok ne bi iscrpio sve varijante, a zatim bi prešao na slijedeću. Tu i tamo bi se čula i pokoja dopadljiva tema, ali je uglavnom sve bilo slično običnoj

mačjoj derači, pa me nije nimalo impresioniralo.

— Gilbert mi je objasnio da je to samo pokusni rad i da nisu uključeni svi strujni krugovi. Kasnije će Ludwig biti mnogo selektivniji: zasad svira sve štogod mu padne na um (pardon, kompjutor nema pameti, ali mi ne pada na um prikladnija riječ).

— Toga sam dana posljednji put vidio Gilberta Listera. Bio sam se s njim dogovorio da ću doći u laboratorij za nekih tjedan dana, jer će se onda vidjeti ima li nekog napretka. Dogodilo se da sam na sastanak zakasnio cijeli jedan sat. Imao smo mnogo mnogo sreće...

— Kad sam napokon stigao, upravo su iznosili Gilberta. Njegov je asistent, jedan stari čiča koji je kod njega radio dugi niz godina, sjedio uz kaos žica i ostale elektronske koještarije koje su jednom bile Ludwigom. Trebalo mi je dugo da saznam što se dogodilo i još dulje da pronađem objašnjenje.

— U jednoj stvari nije bilo nikakve sumnje. Ludwig je napokon našao rješenje zadatka. Asistent je otišao na ručak, a Gilbert je obavljao posljednje pripreme za veliki pokus. Kad se vratio sat kasnije, laboratorijem je odjekivala duga i vrlo složena melodijska fraza. Ili je stroj toga trenutka automatski prekinuo dalje traženje ili je Gilbert uključio PONAVLJANJE. Sve u svemu, tu je jednu te istu glazbenu frazu odslušao barem stotinu puta zaredom. Asistent ga je zatekao u transu. Oči su mu bile otvorene, pogled netremice uperen nekamo u daljinu, udovi ukoceni. Asistent je isključio Ludwiga, ali to nije pomoglo. Gilbertu više nije bilo pomoći.

— Što se dogodilo? Pa, čini mi se da je na to trebalo prije misliti. Ali lako je biti generalom poslije bitke. Kako sam na početku rekao, ako skladatelj rutinski slažući notu do note može sklepati melodiju koja vas progoni danima, zamislite samo kakvog je efekta morala imati Konačna melodija! Ako pretpostavimo da takva melodija uopće postoji — a ja to ne tvrdim — ona mora izazvati zatvoreni krug u memoriji mozga. Ona mora odjekivati ukrug, vječno potisnuvši sve ostale misli iz mozga. Kad se jednom uvukla u mozak i potisnula sve ostale električne impuise, koji su inače fiziološka manifestacija svijesti... to je kraj. To se dogodilo Gilbertu.

— Pokušali su ga liječiti elektrošokovima, svim i svačim. Nema mu pomoći: krug je zatvoren i ne može se probiti. Gilbert je zauvijek izgubljen za vanjski svijet. Hrane ga intravenozno. Ne reagira na nikakve vanjske podražaje. Samo se s vremena na vrijeme trza neobičnim pokretima, kao da udara takt...

— Bojim se da nema nade za njega. Ipak, ne znam da li je njegova sudbina uopće tako grozna ili bismo mu trebali zavidjeti. Možda je pronašao onu konačnu stvarnost za kojom su tragali Platon i njegovi sljedbenici. Zbilja ne znam. Koji put se samo pitam kako, do vraga, zvuči ta ukleta melodija, i gotovo mi je žao što je nisam čuo. Bar

jednom. To možda ne bi bilo opasno; sjetite se kako je Odisej slušao pjesmu sirena i ipak se izvukao... ? No, to su sad samo puste želje, razumije se.

— Tu sam te čekao — zlobno uskoči Charles Willis. — Pretpostavljam da je stroj odletio u zrak ili nešto slično tako da ne možemo provjeriti tu tvoju priču. Kao obično.

Harry ga pogleda svojim najboljim pogledom tipa »zapravo se ne ljutim, više te žalim«.

— Stroj je potpuno ispravan. Zapravo, bio je ispravan, Dogodilo se nešto što si nikad neću moći oprostiti. Vidite, Gilbertov me eksperiment toliko zanio da nisam dovoljno pazio na interese moje tvrtke. Onako zaboravljiv kako se i dolikuje pravome znanstveniku. Gilbert je tvrtki ostao dužan. Kad je to otkrilo Knjigovodstvo tvrke, sve se zbilo u tren oka. Od suda su dobili nalog po hitnom postupku i zaplijenili su Ludwiga. Dakako da su ga rastavili. Posljednji put sam ga vidio u obliku uredno sortiranih sastavnih dijelova. Zamislite samo! Sve zbog pišljivih nekoliko funti. Spopala me želja da zaplačem.

— To ti vjerujem — reče Eric Maine.—Zaboravio si ipak na Kvaku broj dva. Što je s Gilbertovim asistentom? On je ušao u laboratorij dok je Ludwig bio pod punim pogonom! Zašto i njega nije melodija zarobila, ha? Harry, tu sam te ulovio.

Harry se Purvis na ove riječi dostojanstveno uspravio, ispio pivo iz svoje čaše, dodao je Drewu, pa rekao:

— Zaista! Zar je ovo nekakvo unakrsno ispitivanje? Ovaj faktor nisam prije spominjao jer sam ga smatrao trivijalnim. Ali on objašnjava zašto nisam uspio saznati ni približno kako je zvučala ta prokleta melodija. Vidite, Gilbertov je asistent bio prvoklasni tehničar, ali nije bio u stanju mnogo pomoći u ugađanju Ludwigova glazbenog stroja. Bio je, naime, jedan od onih ljudi koji nemaju ni mrvice glazbenog sluha. Za njega se Konačna melodija nije razlikovala od mačje serenade u veljači ni koliko je crno pod noktom

Nitko nije prozborio ni riječi. Svi smo osjetili iznenadnu želju da budemo sami sa svojim mislima. Uslijedila je duga, duga tišina.

Charlija više nisam čuo zviždukati onaj pop-hit.

Zoran Živković: U službi njegovog antropo-

tronske umove »mašina koje misle«. Svakako je najvažniji od ta tri principa prvi, koji određuje prirodu stanovišta robota prema čoveku: »Robot ne sme da povredi ljudsko biće, ili svojim nedelanjem od delanja, dopusti da ljudsko biće bude povređeno«.

Sliže svih deset narativnih blokova koji sačinjavaju knjigu »Ja. robot« vezan je za svojevrsnu dvisekciju situacija u kojima se javlja mogućnost odstupanja od ovog najdominantnijeg načela robotove svesti. Sredisnja ljudska figura dela je robopsiholog Susan Calvin, kroz čiji se životni put prati istorija robotike od njenih nemuštih začetaka do harmonicnog spajanja robota u najdublje strukture ljudskog društva.

Asimov i veličanstvo čoveka

Razume se, o ovako zanimljivoj tematici može se razmišljati na razne načine, ali ono što se nama čini najprivlačnije za jedan kratak osvrt jeste ukazivanje na postojanje manje ili više svesnih tendencija antroporazizma — ideologije, koja po svom mračnjaštvu, može uveliko da nadmaši sve ranije negativne dogme istorije čovečanstva.

Asimov je, nesumnjivo. pronicljiv egzaktan naučnik sa tananim čulom za ekstrapolaciju u ovom domenu. On zna da će, kada jednom budu počeli da se prave, roboti pre ili kasnije neumitno morati do postanu superiorniji od ljudskih bića, u praktično svakom pogledu, od intelektualnog i stvaralačkog, do etičkog i emocionalnog. No, sve to za američkog pisca ni izdaleka nije dovoljan razlog da se robotima dopusti ono što čini najneprikosnovenija literatura, Isaacа Asimova, »Ja, robot«. No, pre svakog bližeg razmatranja ovog dela, potrebno je istaći jednu ispravku: posredi nije roman bar ne u tradicionalnom smislu, već konglomerat sačinjen od devet pripovedačkih celina koje povezuju isti junaci i srodan tip radnje. Izvorno objavljena 1950. godine, Asimovljeva knjiga nastala je kao plod objedinjavanja zasebnih storija publikovanih tokom čctrdesetih godina po velikim američkim SF časopisima.

Bez obzira na osobenu unutarnju gra]u, 'Ja, robot« je odavno ušao u red priznatih klasika žanra, odredivši svojim odličjima fizionomiju jednog razdoblja koje se, ne sasvim bez razloga, naziva »Zlatnim vekom« naučne fantastike. Reč je, dakle o pričama usredsređenim na motiv odnosa između čoveka i Mašine — odnosa čija se glavna karakteristika ogleda u činjenici da je specifikovan postojanjem tri zakona, aksioma robotike, organski integrisana u pozi

[illegible]

mišljenja i delanja. Oni su striktno kondicionirani trima zakonima koji predstavljaju eklatantan primer slepe sujete antropocentrizma.

U krajnjoj liniji, postoji samo jedan argument kojim se posredno motiviše, rekło bi se aristokratsko-rasistički, odnos čoveka prema robotima: čovek je tvorac robota-i to mu daje pravo da raspolaže njima u punom obimu, od eksploatacije do mcilm nesputanog uništenja. Čak ni glavna ljudska junakinja dela, robo-psiholog Susan Calvin, koja je verovatno najdubije upućena u kosmične ponore tragične uslovljenosti robota, nije u ovom pogledu neki osobiti izuzetak. Ona, doduše, pokazuje netipično razumevanje i uvidavnost prema »mašinama koje misle«, ali sve to samo podseća na naklonost čoveka prema nekoj domaćoj životinji koja se, za nuždu, može pojesti bez ikakve griže savesti.

Utisak koji u ovakvim okolnostima ostaje nakon čitanja dela prilično je ambivalentan. Asimov je, u čisto žanrovskom smislu, nesumnjivo srećio svoje najpoznatije delo: ono poseduje odgovarajuću dinamiku radnje, tenziju karakterističnu za ovaj motiv i ubedljivu motivaciju, dosledno etničku motivaciju. Sve su to domeni u kojima je američki pisac već oprobani majstor. Kada se, međutim, pređe na ideološke implikacije njegovog dela, javljaju se ozbiljne naprsline koje možda i nisu bile toliko uočljive na američkom čitalačkom SF tržištu, budući da je ono — pomalo slično robotima — odavno usloviljeno da strogo razlikuje delo od

.

morfnog veličanstva čoveka

Kao druga knjiga u nedavno oživljenoj edicij »Kentaur« izdavačkog zavoda »Jugoslavija« iz Beograda pojavio se klasični roman jednog od vodećih američkih pisaca SF literature, Isaaca Asimova, »Ja, robot«. No, pre svakog bližeg razmatranja ovog dela, potrebno je istaći jednu ispravku: posredi nije roman bar ne u tradicionalnom smislu, već konglomerat sačinjen od devet pripovedačkih celina koje povezuju isti junaci i srodan tip radnje. Izvorno objavljena 1950. godine, Asimovljeva knjiga nastala je kao plod objedinjavanja zasebnih storija publikovanih tokom čctrdesetih godina po velikim američkim SF časopisima.

Bez obzira na osobenu unutarnju gra]u, 'Ja, robot« je odavno ušao u red priznatih klasika žanra, odredivši svojim odličjima fizionomiju jednog razdoblja koje se, ne sasvim bez razloga, naziva »Zlatnim vekom« naučne fantastike. Reč je, dakle o pričama usredsređenim na motiv odnosa između čoveka i Mašine — odnosa čija se glavna karakteristika ogleda u činjenici da je specifikovan postojanjem tri zakona, aksioma robotike, organski integrisana u pozi

[illegible]

mišljenja i delanja. Oni su striktno kondicionirani trima zakonima koji predstavljaju eklatantan primer slepe sujete antropocentrizma.

U krajnjoj liniji, postoji samo jedan argument kojim se posredno motiviše, rekło bi se aristokratsko-rasistički, odnos čoveka prema robotima: čovek je tvorac robota-i to mu daje pravo da raspolaže njima u punom obimu, od eksploatacije do mcilm nesputanog uništenja. Čak ni glavna ljudska junakinja dela, robo-psiholog Susan Calvin, koja je verovatno najdubije upućena u kosmične ponore tragične uslovljenosti robota, nije u ovom pogledu neki osobiti izuzetak. Ona, doduše, pokazuje netipično razumevanje i uvidavnost prema »mašinama koje misle«, ali sve to samo podseća na naklonost čoveka prema nekoj domaćoj životinji koja se, za nuždu, može pojesti bez ikakve griže savesti.

Utisak koji u ovakvim okolnostima ostaje nakon čitanja dela prilično je ambivalentan. Asimov je, u čisto žanrovskom smislu, nesumnjivo srećio svoje najpoznatije delo: ono poseduje odgovarajuću dinamiku radnje, tenziju karakterističnu za ovaj motiv i ubedljivu motivaciju, dosledno etničku motivaciju. Sve su to domeni u kojima je američki pisac već oprobani majstor. Kada se, međutim, pređe na ideološke implikacije njegovog dela, javljaju se ozbiljne naprsline koje možda i nisu bile toliko uočljive na američkom čitalačkom SF tržištu, budući da je ono — pomalo slično robotima — odavno usloviljeno da strogo razlikuje delo od

.

SF novosti.

U kontekstu pretbodne vijesti, intervju Zorana Živkovića sa Stanislavom Lemom objavljen je u 11. broju talijanskog SF mjesečnika »ROBOT«. **(K)**

SF sekcija zagrebačkog ARKZ-a i Galerija Studentskog Centra iz Zagreba organizatori su II sajma naučne fantastike. Podsjećamo da je I. sajam održan 1972. godine u Galeriji suvremene umjetnosti u Zagrebu. Za sve informacije pisati na adresu: Galerija Studentskog Centra, 41000 Zagreb, Savska 25 (II SF Sajam). **(K)**

Za one koji se zanimaju za SF prijatelje u Belgiji evo adrese: Bernard Goorden, Poste Restante, Ucele, 4, B, 1180, Bruxelles. Prijatelji SF u Belgiji objavljuju i mjesečnik pod nazivom »Idees et Autres«. Ova revija dobila je u Poznanju na 3. Euroconu nagradu za svoju aktivnost i međunarodnu orijentaciju. **(K)**

Uglednа talijanska mjesečna revija »ROBOT« donijela je u siječanjskom broju opširnu bilješku o SF u Jugoslaviji. Revija informira svoje čitatelje o almanahu »Andromeda« i o namjeri »Galaksije« da objavi antologiju SF, koja bi uključila i neke talijanske autore. Nadamo se da ćemo u stranim SF revijama uskoro naći još više vijesti o nastojanjima SF prijatelja u Jugoslaviji, kako bi se i naša zemlja mogla ravnopravno uključiti u tokove suvremene znanstvene fantastike u svijetu. **(K)**